

DANUBIUS PANNONICO- MYSIUS,

Observationibus

GEOGRAPHICIS, ASTRONOMICIS,
HYDROGRAPHICIS, HISTORICIS,
PHYSICIS

PERLUSTRATUS

Et in sex Tomos digestus

AB ALOYSIO FERD. COM. MARSILI

Socio Regiarum Societatum Parisiensis, Londinensis, Monspeliensis.

TOMUS SECUNDUS.

HAGÆ COMITUM, Apud P. Gosse, R. CHR. ALBERTS, P. DE HONDT.
AMSTELODAMI, Apud HERM. UYTWERF & FRANÇ. CHANGUION.

M. D. C. C. XXVI.

PRÆFATIO

A D

PRIMAM PARTEM TOMI SECUNDI

D E

ANTIQUITATIBUS ROMANORUM

A D

RIPAS DANUBII.

Uod injuria Temporum rebus detrahere solet; id Romana virtus magnitudine suorum operum rependit; quorum adhuc extant, ac reperiuntur in Terrarum Orbe Vestigia. Danubius fanè, & quæ ab utrâque ejus Ripâ procul excurrunt regiones, Pannoniæ, Daciæ, Misie, in magnâ copiâ nobis ca sistunt; & pleraque porrò, quæ de Romanorum olim prudentiâ, tam in debellandis Hostibus, & Imperii sui limitibus proferendis, quàm his ipsis, circumspectâ admodum, & sollicitâ muniminum dispositione, contra illos defendendis, clarissimè testantur. Is, cui militiæ artibus instructo de his judicium ferre fas est, haud fieri potest, quin hæc videns demiretur summo-
pere. Nec asserere refugiam Cæsareos exercitus in iis habere quod addiscant, quod imitentur. Nec enim in hac parte Antiquitatem ita rudem ac simplicem existimemus, quin ut plurimum non modò ad eum, ad quem sæculi nostri prudentia extollitur, apicem pervenerit, sed etiam frequenter altius assurrexerit, & huic quodammodo facem prætulit. Propria id nos docuit experientia, quando quidem haud rarò evenit, ut curæ nostræ faciendum aliquid extruendumque commissum fuerit, quod idem à Romanis olim fuisse præstitum, fidem vestigia faciebant.

Tom. II.

*

Hæc

Hæc igitur veteris illius Ævi monumenta Tomus ille complectitur, quem ob id inscribere, de *Antiquitatibus*, visum est, ea nimirum omnia, quæ mihi à decem & septem retrò annis, variis militaribus expeditionibus defuncto, se se passim obtulere.

Ne verò temerè in hoc agere videamur, quibusdam suspicantibus ne forte Romanis adscribamus quod eorum non sit, sciendum est, præterquam quod vetusta illa monumenta suo Ævo extant ac patefiunt, & nescio quid latentium spirant hætenus virium, quæ in sui fidem protrahunt vel invitos, plures alias in promptu esse rationes, quibus innixi de sententiæ nostræ Veritate dubitare non possumus. Primò enim vel solæ ad demonstrationem sufficerent inscriptiones in tractu nostro passim obviæ; deinde vix ullum ex Fortalitiis nostris reperire est, ubi condita non habeantur plurima vel numismata Romanis imaginibus insignita, vel aliqua saltem Ædificiorum fundamenta, aut Lapides Characteribus, Litterisve incisi, qui Romanum nomen distinctè loquuntur. Et quid de ordine dicam, quo *sibi* Fortalitia nostra invicem succedunt, de ipsorum formâ, & figurâ, non modò ab hodiernâ, sed etiam longè inferiorum temporum multum diversa, & quæ sicut & materia ipsa ex quâ constant, ubique inter se quandam servat Analogiam? Quid de Viis, Glareâ, Lapidibusque Stratis, quæ Româ exeuntes nos ad Danubium manu ducunt, majora ibi conditorum suorum opera nobis ostensurâ, ut nulla supersit causâ dubitandi antiquitates has esse Romanas.

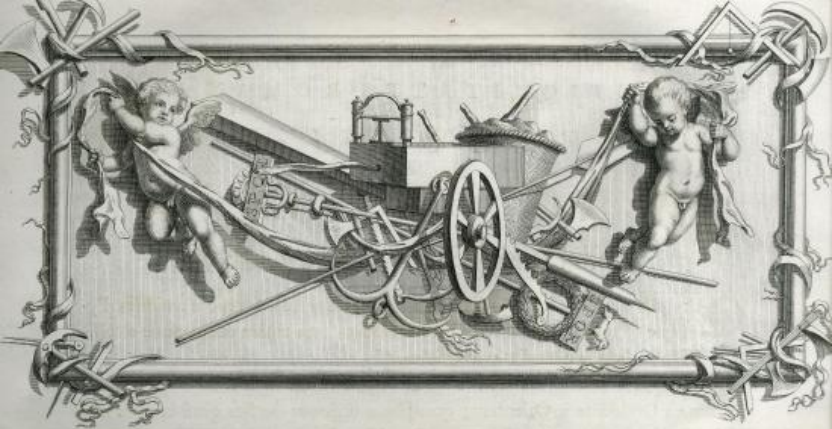
Verùm ut ordine aliquo in iis proponendis procederemus, en methodus quâ usi fuimus. Tomum universum primò generali distinctione in duas Classes divisimus, unam antiquitatum militarium, alteram miscellanearum appellantes. In illâ Fortalitia, Valla, Aggeres, & ea quæ Romanis Exercitibus in usu erant, reposuimus; in hac inscriptiones, monumenta, Ornamenta, Lateres Hieroglyphicis inscriptos, Metas, Scapos Columnarum, variaque ejusmodi digessimus. Primam classem iterùm subdivisimus; ponendo primùm, per modum Itinerarii quæ ad utramque Ripam Danubii existunt, ipsique proximè adjacent, deinde Mediterranea quæ in continenti longius distant; Cisdanubialia præmittendo, & in Ultra-Danubiali definendo. Inter hæc primas merentur Agger altissimus ille, longissimusque cum regionis adjacentis situ, qui à Danubio ad Tibiscum ultra sex miliaria integra excurrens, angulum ab utriusque Fluminis confluxu factum includit & *Die Römer-Schantz* à Militibus Cæsareis communi nomine nuncupatur; & celeberrimæ Trajani Pontis ruinæ, quæ secundum omnes suas circumstantias depictæ & descriptione aliquâ explanatæ exhibentur; & vestigia Pontis Lignei à Constantino constructi super Danubio, multa miliaria infra dictum Trajani Pontem. Has mediterraneas Antiquitates Viæ claudunt, quotquot nimirum earum genera & diversitates in universo Regionum supradictarum Tractu passim adhuc extare conspiciuntur. Peractâ, ut diximus, ad Instar Itinerarii, militarium Antiquita-

tum descriptione, considerationes aliquot super iis deinde subjecimus, ibique sententiam nostram expressimus; opus enim erat facti existentiam præmittere, ut rectè super eo considerationes instituerentur.

Nomina harum Antiquitatum quod respicit illa, quæ recentes Incolæ in ore ferunt, ubivis incorruptè servavimus; parùm solliciti, si quæ darentur loca ab Authoribus priscis, certis suis nominibus indicata, quænam inter illa nomina, huic vel illi loco competant; quando quidem veteris illius Ævi historia, tantis, quoad hanc rem, immergita jacet tenebris, ut negotium conciliationis, inter utramque suscepturus, potius in labyrinthum inextricabilem mihi incidere videatur, quàm ut claram veritatem possit eruere.

A quibus subsidia proximè sperare poteramus, fuerunt vel Ptolomæus vel Plinius, aut Strabo; vel Itinerarium Antonini, Tabula Peutingeriana, aut Notitia Imperii. Sunt autem & hæc ita conturbata ac manca, & ista ita confusè à suis Authoribus tradita, ut vera dicendo, istorum Locorum, ac Appellationum, in iis vetustis monumentis, nec nota nec vestigium ampliùs appareat. Nisi quidem multò recentioris Ævi sint cuncta illa Opera militaria ac Vallationes, & in priorum loca in viciniis longè alia subierint Theodosianum certè Ævum vix superantia. Insigne enim illud Antiquitatis Monumentum, Pontem Trajani dico; (de quo tamen ipso ferè fundamenta quoque sunt dilapsa;) haud omnino Auctoribus iis, tueri se poterit. Ne quidem celebratissimus ille Agger Romanorum primis nobis ita dictus, Antiqui sanè, quod omnes judicent, Operis, ullibi in Historiarum Libris cognoscendum se præbet. Fateor à distantiis invicem Locorum, quæ sunt in Itinerario Antonini, potissimùm nos adjuvari potuisse, verùm numeri ibidem ita sunt turbati, ut si quis adeò ad nutum suum cuncta velit resingere, nihil minùs tamen, quàm quod speret, inde obtinere auit.

Fateor esse, inter Antiquitates nostras, nonnullas, quas etiam in Grutero reperias; reperiri è contra Viennæ, præcipuè in horto Cæsaris, aliquas, quæ hic sunt omissæ; sed sciendum est, eà hoc esse factum ratione, quòd has utpote cuiusvis obvias tanquam supervacuum quoddam rejecimus; illas verò, vel hoc nomine inferendas huc esse judicavimus, ut, quo in statu nostro tempore eas inveniantur, constaret.

ANTIQUITATES
 ROMANÆ
 MILITARES
 AD UTRAMQUE RIPAM
 DANUBII.

Tom. II.

D inſtar itinerarii, Romanas has militares antiquitates re-
 cenſere volenti, occurrit primus.

A

FI.

FIGURA I.

A G G E R

Mediâ inter Vischa, & Elendt viâ.

Qui, etsi temporis injuriâ plurimum de altitudine suâ, & robore amisisse, Pyrisque sylvestribus passim confitus videatur, fatis tamen etiam nunc attollitur, sui que reliquias ostendit evidentissimas.

Protenditur * autem secundum Flumen, ripâ citeriori ad 600. usque passus, nimirum ex Occidente in Orientem; quas plagas utrinque duobus quasi brachiis respicientibus, continuatus penè jungitur Danubio. Fossam habet ante se, & ingressibus aliquot patet. Sed & alius minor, ac depressior, atque 20. Passus ab eo remotus Agger lineâ planè parallelâ procurrit; quem illius quasi popugnaculum dixeris; ita ut hoc totum vallum duplex quasi munimentum constituat.

FIGURA II.

TEUTSCH-ALTENBURG.

Pragrandis item cujusdam Romani Fortalitii † vestigia occurrunt ad oppidum TEUTSCH-ALTENBURG, proficiscenti, cumque ab hoc non ultra dimidium horæ quadrantem distet, nomine eodem appellabimus.

Figura ipsius est fere quadrata, nisi eam in parte Orientali quædam irregularitas deformet. Complectitur in longitudine, quæ secundum Flumen se protendit, 240. Orgyas circiter; in latitudine 160. fere; & prope ripam Fluminis, non procul à latere Orientali, parvum aliud Fortalitium planè quadratum, cujus unum latus vix 20. Orgyas æquat.

Ambo sunt ex glareâ & lapidibus coctis, terrâ obrutis extructa, fossâque ante se cincta. Cæterum murorum rudera hinc inde dispersa: & , si terram effoderis, numismatum ingens copia, hic reperitur & credibile admodum est hic loci, vel potius eo, cui nunc opidulum Petronell, superstructum est, asserentibus quidem id murorum & ædificiorum fundamentis, super quibus, ceu pavimento quodam, per omnes fere plateas, passim inceditur, magnam olim stetisse Coloniam, cui hoc Fortalitium, tamquam in præsidium fuerit annexum.

* PROTENDITUR] Itinerario Antonini inter Vindobonam, & Carnuntum ponuntur Al-cora, & Aequolocum. Duorum unius, vel alterius vestigia extare etiam nunc, ubi Agger ille visitur, probabilis est.

† VESTIGIA] Vel Agger ille pons Teutsch-Altenburg, vel,

quod verosimilius, idem quod est hodie Petronell, Antiquis debet fuisse, Carnuntum clarus olim oppidum, quoniam Vindobona. Tamen nec ignobilis postea Vindobona fuit, quæ libens Leg. X. gemina (ut in Itinerar. Antonini est,) præbuit.

F I G U R A III, & IV.

P A N O N.

HOræ quadrantem, infra* Comaromium, ad ripam cis Danubialem, ante oppidum Zen, cavitates in terrâ multæ, & rudera magnorum ædificiorum reperiuntur. vid. fig. 4. (a). Inferius autem adhuc ab oppido progressus, ingens ac per amplum Fortalitium deprehendet, in duo quasi distinctum, quorum alterum majus, & à Flumine remotius, figuram Trapezii refert, cujus latus maximum 320. circiter, minimum verò 240. Orgyas efficit; Alterum minus ad Danubium usque pertingit. Majus item tres habet aperturas, & utrumque ex terrâ; Glareâ tamen, & lateribus subinde interspersis est congestum, & numismatum terrâ conditorum abundans.

Parum inferius tendenti collis manufactus, & in summitate parvum habens oblongum Fortalitium, occurrit. vid. fig. 4. (b). In Palude verò, quam fluvio-lus, à Totis veniens, efficit (c) aquæductus vestigia, ex lapide cocto (d) & in parte orientali Paludis, coercens eam Agger (e) conspiciuntur; & hic duobus Emis-sariis ex pulcherrimo quadrato lapide secto (f) patet; per quæ aqua paludosa exiens non procul inde in Danubium se effundit.

F I G U R A V.

B U D A V E T U S.

IN ripâ citeriori, non longè suprâ Budam recentem, Pagus est † Buda vetus vulgò nuncupatus, & duobus Romanis Fortalitiis, quæ cum longo quodam Aquæductu ibidem reperiuntur, celebris. Alterum, idque minus, & septentrionale (a) paludi adjacet, & est figuræ quadratæ, & ex Glareâ, coctisque lapidibus terrâ obrutis exstructum. Alterum majus (b) ejusdem cum priore materiei est. Præterea autem in ejus circuitu, varia murorum rudera inveniuntur; & ab illo latere, quod Danubium respicit, ad eundem usque fossâ (c) protenditur. Aquæductus vero (d) à radice montium per paludem transiens non procul à prædictâ fossâ terminatur, suntque meræ columnæ ex lateribus exstructæ.

A veritate fortè non est absolum dicere, quod illa duo Fortalitia magnæ alicujus Coloniae præfidiaria fuerint.

* [COMARONIUM] Cæstrum, vel oppidum fuisse, olim Arabibus dictum, videri possit; propterea quod hujus nominis loci mentio fit apud Procopium, siquæ alio in ripâ Danubii post Arabonem Fluvium.

† [BUDA] Buda vetus, Aquincum olim appellatum in Notitiâ Imperii.

F I G U R A V I.

A R A S T I.

PArs Castrametationis (ut credibile) Romanæ propè Pagum Araſti* ad rami orientalis Danubii ripam ulteriorem reperitur; utpotè quæ, ſi tertium quoque latus à tempore, aut alio quopiam caſu fortè deſtructum, ad flumen uſque continuatum intelligatur, vallum quadratum, aræque capaciſſimæ efficit.

Ad rami occidentalis ripam citiorem, adeoque

È R E G I O N E A R A S T I.

Cavitates in terra multæ, ſive foramina reperiuntur, Vallo, (b) ut ex veſtigiiis adhuc apparet, circummunita. Lapidicinam hîc olim habuiſſe Romanos, haud difficile mihi perſuaſerim.

* [ARASTI] Tien-Aquinum dictum antiquiſſis: id quod trans flumen oppoſitum ſit veteri illi Aquaro.

F I G U R A V I I.

P A N T A L I A.

PAntalia † quoque oppidum Cisdanubiale, & ad finem Inſulæ S. Margaretæ ſitum, antiquitatibus Romanorum celebratur; Paulò enim inferiùs vineæ ſunt, in quæis Fortalitiorum reliquiæ adhuc viſuntur (aa), quorum illud, quod eſt remotius à Pantaliâ, Poſtam nuncupant.

Præterea ex Pantaliâ uſque Tudvar, via elevata per rectam lineam protenditur (bb) ad cujus latus occidentale Fortalitia novem certis intervallis ſunt adſtructa, figuræ quadratæ cuncta, & ſicut & via ipſa, & terrâ & glareâ congeſta.

Creditur quod per illa Fortalitia integra quædam Legio ſparſim fuerit collocata.

† [PANTALIA] Cuius appellationis olim fuit hic locus, certò viſe conſtat. Tamen Antennæ, aut Luſuræ aut Verſæſi, ſeu Verſalînæ | nonnò habuiſſe credimus; quod ultimam oppidum à Tien-Aquino diſtat 14. mil. paſſ. in Tabulâ Pæting.

F I G U R A V I I I , & I X .

DIE RÖMER-SCHANTZ.

UT pateat & causa, & usus Romani hujus Aggeris sua latera stipantis, unum Danubii paludibus, alterum Tibisci, opus est in medium afferam, oculisque subijciam verum situm portionis extremæ telluris Tibisco, Danubioque interjectæ, sedis Jazygum Metanastarum, finitæ paludibus communibus Danubio, ac Tibisco per confluum hujus in alterum. Dubitandum non est hunc Aggerem institutum fuisse ad recipiendum numerum Armatorum, qui tuerentur ingens Emporium militare Sirmii, quod sine hisce præfidiis, assiduis barbarorum Prædonum pyratiscis subiacebat, qui terrestribus viribus huc liberè accedentes Romanorum quietem propellebant à militari eorum sede inter Dravum, Savum, atque Danubium. Hoc exemplo militaris Romanæ dispositionis docemur, recentem Linearum usum, erectarum ad provincias tuendas, non quid novum esse, sed à Romanis jamdiu usitatum.

Aggeri extat interfectio lineæ cujusdam viæ fossæ, à Danubio vergentis in regionem tectam Aggere, rursusque ab eo divertentis ad alias Paludes Tibisci.

Extremus hic angulus descriptus, & clausus præfato Aggere tam ad Danubii ripas, quam fluminum Danubii ac Tibisci, firmatus fuit & Aggeribus, & Fortalitiis.

Fortalitia suis locis descripta sunt; ubi transdanubialia Romana Fortalitia referuntur in censum, & ubi de viis habetur sermo, hæc quoque fossæ via inferitur, quæ in hac VIII. figurâ.

Aggeres sunt, magnus, qui longus est passus euntis 25. M.; parvi, qui ad ripas Danubii & Tibisci existentes, sunt in sex partes divisi, singulas numero notatas. Addenda est & linea collium manufactorum, qui signantur (DD).

Aggeris fossa est opposita barbaris hostibus; hæc lata est passus euntis in summitate 20., in profunditate verò 7. Terra inde effossa fuit adhuc ad constructionem Aggeris in basi lati pass. 20. in summitate 5. in altitudine 10.

Dispositio Aggeris pleraque recta est, & modicè versùs paludem Danubialem declinat.

Ut singula, quæ in eo consideratione sunt digna, æquius expendantur, redactus est in majorem proportionem per figuram IX., quæ ostendit unum tractum Aggeris, cum suo Profilo altitudinis aggeris atque profunditatis fossæ. In Aggere respiciendum est Romanos erexisse valla quatuor figuræ quadrilongæ notata (b),

longa 220. passus, & lata 100., & in utrâque longâ lineâ laterum longorum duos aditus reliquissê. In internâ parte, ex quâ ab Aggere in campum contra hostem erat egressus, fecerunt in locis notatis, (C, C, C.), ad formam semicirculi effosiones 53. quarum usum, licet in ejus cognitione multum studii ac laboris impenderim, planè ignoro.

In crassitie Aggeris aditus 72. diversis inter se distantis sunt interjecti, fossam trajicientes, cui terra sublata non fuit per totam eorum latitudinem, ut ultro citroque commodius commeari Milites possent.

Non procul à Fortalitio est in viâ fossêâ terræ Agger fossâ circumdatus, notatus lit. (B), cujus quoque usum non intellexi, neque decernere possum cujus usus forent quatuor quadrilonga valla in hoc Aggere existentia, sed opinor tantummodo in iis Milites excubasse, qui facilius, atque commodius ex iis, quàm ex descriptis cæteris aditibus egrederentur.

Opus hujusce Aggeris augustum est, & hætenus integrum, quamvis unicâ terrâ constet, naturæ potius arenosæ. Porro inter nota Romanorum opera hoc ultimas non habet partes. Sed heu! nulla mihi de ipso notitia in historiis affulsit. Quod cum à veteribus descriptum non fuerit, incitæ tribuendum putaverim. Nemo enim ex cordatis, eruditisque Scriptoribus sanè ipsum prætermisisset.

Ut manum supremam imponam lineis Aggeri interceptis, ad fig. IX. redeo, ubi partes hæ linearum, (C, C, C.) sive rectarum, sive semicircularum, sive angularium positæ sunt in locis, in quæ ad præsens existunt, omnesque, ut videre est, ad ripas Danubii, suo nomine signatæ. Laboravi, ut dignoscerem, utrum inter unam, aliamque vestigia forent communicationis, nihil tamen detexi, cumque usum perpenderim ipsarum correlativè ad integrum Aggerem, visæ sunt mihi institutæ ad tegendum situs opportunos Romanis, ut eorum exercitus à Sirmio in Aggerem exirent.

In hac tellure longam habemus lineam collium manufactorum, aliamque breviorē, signatam utramque (DD) & inter duas multum inter se distantes, æquè signatas (D) quarum situs, à sententiâ meâ discrepat, quod viæ loco fuerit, ut alias retuli; in hoc enim situ intrâ Aggerem viâ opus non erat, sed militari præsidio.

F I G U R A X.

C Z E N E I.

Fortalitium Transdanubiale, sed ab ipso flumine, interjacente Palude, separatum, & è Regione Petrivaradini situm. Figura ejus est oblonga, & occidentem versus in mucronem (a) terminans: quodque ab intermediis fossis, & Aggeribus in tres areas distinguitur, quarum tamen ultima (b) Orientalis, non amplius tota lateribus suis ambitur. Constat ex terrâ, & ex longitudine 60. circiter, in latitudine verò maximâ 25. orgyas complectitur.

Cumque hoc Fortalitium ad principium ingentis illius Aggeris, qui ad Tibiscum usque hinc se extendit, & cujus modo facta est descriptio, positum sit, haud est dubium quin in illius defensionem fuerit exstructum.

F I G U R A X I.

C Z I N T A.

UNum circiter milliare infra Tibisci confluentes, in parte Transdanubiali intra paludes & lacum Culpin, terra continens interiùs procurrere visitur, clausa ab aggere quodam, cum fossâ, penes quem colles duo, manu congesti (a a) attolluntur. Credibile est Romanas super hos vigilas stetisse, totumque adeo aggerem ad defendendas ab hostium incurfibus pulcherrimas Sirmii delicias esse exstructum.

F I G U R A X I I.

C Z O V I N A.

Ad eandem Danubii ripam, quinque infra Belgradum milliariis * Fortalitium, à pago, qui olim hic loci steterat, ita denominatum.

Situm est in loco aliquantum elevato, figuræ non planè quadrato-oblongæ; siquidem occidentem versus in cuspidem quamdam densit. In medio ferè à du-

* [FORTALITIUM] Singulorum fortis primum oppidum quoddam superioris Maxie. ibi. Praefectus Leg. 4. Flavie.

plici Aggere (aa) in duos quasi discinditur, qui aperturâ patente (b) communem utrique ingressum in alterum præbet. Ad partem occidentalem, & quæ flumen respicit, alterum parvum, interiùs annexum habetur Fortalitium (c) quadratum, & ultra 40. orgyas uno latere non excurrans, cum alterum, continens ad 280. in longitudine, in latitudine verò 130. se extendat.

Totum constat ex terrâ, & lapidibus mixtim, quorum tamen major pars, imò etiam quibus inscriptiones sunt incisæ, in Semendriæ urbis foundationem sunt insumpti, utpote quæ unum tantummodo milliare cum dimidio ab hinc distat.

Hujus Fortalitii, si magnitudo, & figura consideretur, haud sinè ratione dixerim, quod inter præcipua unum fuerit, quod Romanis contra Dacos securitatem præstiterit.

F I G U R A X I I I

CASTOLATZ, & BRENINCOLATZ.

TRia infra Semendriam milliaria ad ripam citeriorem sita sunt duo Fortalitia, ab interfluente flumine Mlana, à se invicem separata, quorum alterum Brenincolatz, alterum Castolatz nuncupatur. Hoc ripæ Mlanæ citeriori adjacens, est figuræ irregularis, ita tamen, ut interjecta in medio fossâ (a) partem quæ Danubium respicit (b) exactè quadratam efficiat. Illud ad ripam ulteriorem fluminis prædicti, irregulare quoque est, & in angulo occidentali, simulque Danubium respiciente peculiarem aream quadratam (c) includit: ad cujus latus unum tria foramina, (ddd), puteorum instar in terram cavata conspiciuntur. Magnitudo prioris in longitudine orgyarum est 180. in latitudine maximâ 140. Posterioris verò in longitudine item 150. latitud. 120. Utrumque ex terrâ, glaciâ & lateribus est exstructum.

Credibile profus est, quod cum ea regio sit fertilitate soli beatissima, in hoc Fortalitiorum bivio Præsidium fortè collocatum fuerit, præcipuè cum ex indiciis planè simus persuasi, quod ex Nissâ per vallem fluminis Moravæ via huc deduxerit. Hic loci enim principium etiam est fossæ illius longissimæ, quæ cum illâ à Czovina proveniente conjuncta ad Temiswar, & inde longius excurrit. Vid. Map. Geograph. harum Antiq.

F I G U R A X I V.

R A M A V E T U S.

EAdem ripâ è regione Vi-Palanka super colle quodam elevatum Fortalitium ex continuo muro constans. Figuram habet quadrato-oblongam, & per intervalla rotundas areolas ad latera, sive turres (aa), Angulo item, qui Danubium. & Orientem respicit aliud minus Fortalitium quadratum (b) est insertum, hujusque latus unum 14., illius autem majoris 62. orgyas complectitur. Hinc ad flumen descendenti tria murorum fragmenta proximè ad aquam posita (c) in conspectum veniunt. Usus, cui à Romanis hoc Fortalitium fuerit destinatum, esse potuit, ut militem præsidarium, in regionis securitatem ibidem servaret.

F I G U R A X V.

B O S I S I E N A , & I P E K G R A D I S C A.

PPrimum Fortalitium quadratum, in ripæ ulterioris declivitate hærens, sed quod saltem è longinquo aspicere dabatur, adeoque mensurare haud licebat. Multa interim hic inveniri numismata referunt.

Secundum à sequenti ut distingueretur, à præterlabente flumine Ipek, ita denominatum, cujus figura quadrata, ac turriculis, [aa] ad angulos instructa. Latere uno non plus quam 24. orgyas complectitur.

Constat ex glareâ, quæ longinquitate temporis, terra obruta, vix in summitate paulum prospicit.

F I G U R A X V I.

G R A D I S C A.

HOræ dimidium infra Columbatz, ad Rivuli cujusdam confluentes, in ripâ citeriori Fortalitium quadratum, & 4. turriculas ad angulos habens, quorum ille, qui Orientem & Danubium respicit, parvo Fortalitio [a] interiùs clauditur,

quod ultra 8. orgyas uno latere non complectitur, cum totius, & majoris latus unum ad 20. ferè excurrat. Maxima pars ex glareâ, & lapidibus coctis constat.

F I G U R A X V I I.

J E S H A V A.

HOram inferiùs progressio in eadè ripâ obvium; figura ejus plane quadrata; & turculis tam ad angulos, quam in medio singulorum laterum instructa, quorum unumquodque 66. orgyæ emetiuntur. Materia sunt lateres, & glareâ. Hinc secundum longitudinem fossæ, quæ ad partem Fortalitii orientalem conspici- tur, procedenti flumini proximè adstantia, (a) & alia ex ipsis undis prospici- entia lapidea rudera (b) occurrunt, quorum hæc à turri aliquâ quadratâ, illa ve- rò ab ingenti muro reliqua esse videntur.

F I G U R A X V I I I.

C O R V I N C U L E.

Idem, quod Corvini Turris; reliquiæ lateribus exstructæ turris quadratæ, nisi quod aquæ, dubio procul, magnam ejus partem abstulere. Latus unum 10. orgyas complectitur. Præsidium, ut videtur, valdè olim commodum, immo necessarium, ad custodiendas viæ illius angustias, quæ exinde montes inter & Danubium procedit.

C T E B E N V E T U S.

Duas horas suprà Pagum Porez ad ripam Cisdanubialem Fortalitium, figuræ quadratæ, & ex glareâ & lateribus factum, sed cujus accurata delineatio nobis de- ficit. Sunt in vicinia Cataractæ è duabus in Danubio celeberrimis, unæ Tatalia vulgò dictæ, propter quas etiam erectum hoc Fortalitium, credibile est.

FIGURA XIX, XX, XXI.

STARIVADOS, GRADANIZA,
& GRADISCA.

Cum muri cujusdam fragmento.

HArum Antiquitatum situatio omnium unâ figurâ, eaque 19. comprehenditur. Starivados autem, & Gradaniza Fortalitia, peculiari singula delineatione, proximè sequentes exhibent.

Illius igitur figura penitus est quadrata, cujus unum latus ultra 60. orgyas excurrit. Materia, lateres cocti, & glareæ. Hoc Gradaniza Fortalitium, itidem quadratum cum fossâ, sed priori minus, uno quippe latere vix ultra 20. orgyas complectens. Totum ex terrâ est congestum. Hinc ulteriùs procedenti, muri cujusdam fragmentum, in ripâ elevatori, secundum Porezzæ fluvii longitudinem ad 80. orgyas extensi, obvenit. *Vid. fig. XIX. lit. A.* Ultra ipsam verò Porezzam Arx quædam rotunda (Gradisca audit) ex lapidibus coctis, & glareâ ædificata cernitur.

Nec incongruum videtur dicere, quòd hæc Fortalitia capeßendæ quietis loco fuerint, ubi ex itinere per viam ex inferiori parte Danubii, à Palankuza venientem, defatigati respirare, & per montes dehinc Cupri fodinam versùs continuatam, cò alacriùs pergere potuerint.

T R I C U L E.

E regione Starivados ad ripam ulteriorem Danubii rudera trium turrium quadratarum, quas Tricule appellant, conspiciuntur, sed quarum tam altitudo præ cæteris eminentior, quàm structura recentior de suâ antiquitate, quòd sit Romana, dubitare nos faciunt. *Vid. tom. I. Sect. 10.*

FOSSA GRADISCAM INTER, ET PALANKUZAM.

In via, quæ Gradiscam & Palankuzam conjungit, unum circiter milliare à Gradiscâ, & Danubio, Fossâ invenitur, ad utramque partem aggere munita, quâ sine dubio, ad viæ securitatem conservandam, Romani utebantur. *Vid. Map. Geograp. Antiq.*

FIGURA XXII.

LUCADIZA.

Fortalitium, unum infra Gradisca milliare, quando ad priores illas angustias pervenitur, in quas se Danubius constringit, in Ripâ citeriori, quadratum, latere uno 15. orgyas complectens, cujus etiam materia sunt lateres, & glarea.

Creditur quòd hoc Fortalitium tantum ob prædictas angustias fuerit exstructum; siquidem & non multò inferius, foramen in petra montis excavatum ostenditur, cui annulus, è quò catena per transversum fluminis protensa, insertus, ante 50. annos adhuc conspectus fuerit. Multoque magis necessarium hoc fuisse Fortalitium videtur, quòd circa principium viæ in præruptorum illorum ontium petrâ incisæ existit.

FIGURA XXIII, & XXIV.

PESCABARA, & MARECOBILA.

Duo sese statim insequentia in Ripâ ulteriori Fortaltia; è regione Lucadizæ ad supradictas Danubii angustias, in Radice montis posita; quorum illud Pescabara figuram habet quadratam, sed cujus latus Occidentale exorbitantiâ aliquâ [a] incurvatur; angulo autem Danubium respicienti rotunda quædam arcola [b] sive turricula adhæret, & superius à latere Danubiali usque ad ipsum Danubium Rudera muri in angulos insinuati extensa [c] videntur. Unum Fortaltii hujus latus 15. orgyis mensuratur, totumque ex lapidibus coëctis & glareâ constat.

Marecobila figuræ irregularis existit, utpotè cujus latus Danubiale in arcum curvatur, reliqua tria per rectam lineam tendunt, nisi quòd illud Pescabaram respiciens, in medio sui in angulum inflectitur. De reliquo in longitudine 80. in latitudine verò maximâ 17. orgyas continet, ejusdemque cùm priori sicut materiæ, ita usus fuisse creditur, nempe ad muniendas illas Danubii angustias, de quæ supra diximus, quòd ingenti olim catena clausæ fuerint, quæ ferreis quibusdam annulis pendeat, ut senes incolæ ajunt ex traditione seniorum.

F I G U R A X X V.

ORSOVA VETUS-SERVIAE.

Fortalitia duo infra Danubii angustias occurrunt. Ad Ripam citeriorem, si-
ve Serviae positum, figurae quadratae & ex terrâ, coëctisque lateribus con-
stans, ac fossâ circumdatum. Ad angulos areolas rotundas, siue turriculas
habet, & uno latere 15. orgyas complectitur.

F I G U R A X X V I.

ORSOVA VETUS-VALACHIAE.

Ejusdem cum priori illo, è cujus regione conspicitur, & figurae, & mate-
riae. Usus quoque non alius fuerit necesse est, quàm ut viâ à Ponte
Trajano provenienti, & hinc in Transilvaniam descedenti, securitatem præsta-
ret. Fortalitium hoc, tam nostrates, quàm Turcae, magno aggere, ac fossâ
circumdedere.

F I G U R A X X V I I.

C O L O V I T Z.

Duo Aggeres milliare unum infra Orsovam inter duos Rivulos, Sipp, &
Colovitz, secundum Flumen, parallelo tractu protensi, quorum illi, qui
flumini propinquior est, ad Occidentem adstructus alius, qui ad vestigia usque
turris cujusdam ex ipsis aquis prominentia [a] continuatur. Priores illi duo ag-
geres ad 140. orgyas excurrunt, cum tertius saltem 80. aëquet, suntque o-
mnes maximam partem ex glarcâ, nunc terrâ obrutâ coacervati. Turris verò,
sicut & illa, quæ ultra Colovitz Rivulum conspiciuntur, murorum rudera ex
lapide coëcto constant.

Valdè hîc loci commodi fuisse videntur hi aggeres, quippe ubi natura ipsa cataractis difficilem navibus transitum fecit, hasque ipsas terminum posuit, ubi Danubius mutato nomine posthac Ister fluere inciperet; sicuti hanc esse Strabonis sententiam in primo Tomo ostendimus.

DESCRIPTIO CATARACTÆ MAJORIS DANUBII,

Quæ nuncupatur Demyrcapi, seu Porta Ferrea.

On supervacuum duxi hanc Appendicem, Fortalitiis descip-
tis, in Tomo Antiquitatum circa Cataractam majorem, &
ultimam Danubii, quam Incolæ Demyrcapi, seu Portam
Ferream nuncuparunt; quandoquidem inter tractandum
Monumenta plurima ad eadem spectantia ad manus mihi
venit exacta Topographica Carta, referens Regionem ipsi
circumjacentem, undè solidissima colligo fundamenta discerendi & de situ, &
de modo quo eam Romani clauserunt, extruendo ibi Propugnaculum Ponti
Trajani, respiciens superiorem partem Danubii inter Montes comprehensam,
quibus Incolæ Daci, & fortes, & temerarii fiebant.

Ut paucis ac faciliè me expediam, prædictam Cartam hîc affero, exhibentem
cum utriusque ripæ situ verum decursum scopulorum Danubio per transver-
sum interjectorum, in eo situ lato circiter 110. Orgyas, qui factò veluti quo-
dam inter se vinculo, ubi residet aquæ, Danubium claudunt, angustum il-
lum, & modicum ei aditum relinquentes, quem suo loco describam.

Hæc scopulorum linea tenaci nexu inter se victorum respondet cæteris dua-
bus superioribus Tataliæ, cursu inter se parallelis, cùm non sint nisi strata lineæ
primariæ cursus Montium natura statutorum pro structurâ organicâ Terræ, quod

in meo quodam Tractatu, de eadem ostendam, & quod idem contingit in Rheno, & Rhodano, in sitibus, ubi necessitas cursûs aquæ voluit ut sibi Natura concederet aliquem aditum, assumens ob id plures lineas stratorum Montium.

Nostra hæc Cataracta longa ut dixi 110. Orgyas, altis Danubii aquis tota submergitur, tantaque profunditatis est, ut liberè per ipsam transeant majores Naves in eo navigantes, prout in delineatione patet Navis, quæ à Wallachiae ripâ proram adducit in ejus medium incolumis. E contrâ ubi depressæ sunt undæ unicus superest transitus sub ripâ Serviae per latitudinem congruam Navibus Danubialibus, & adeò modicè profundam, ut sæpius viderim Classem Triremium Turcarum coactam ex iis deferre in Currus Armamenta, Ancoras, & impedimenta omnia, ut leviores ipsæ fierent, & securior ipsa veheretur. Aquarum depressio per æstatem, & per autumnum communis est, altisque scopulis clauditur undequaque Danubius, excepto descripto aditu. Strabo, qui vult apertè, ac luculenter nos docere limitem, quem natura posuit inter Danubium, & Istrum, accuratè, & exactè meminit Cataractæ hujus his Verbis. *Superiores enim fluminis partes versus Fontes usque ad præcipites ejus decursus, quos Cataractas nominant, Danubium vocant, quæ maximè per Dacorum agrum delabuntur, alias verò inferiores usque in Pontum per Getas Istrum vocitant.*

Reverâ nostrum hoc flumen cum semel ex hoc carcere prodiit, multòque magis à prima inferiori Insulâ Banul paulò supra situm Pontis Trajani, motum sumit gravem omninò à superiore diversum, qui porrò effectus est majoris ejus latitudinis ac libertatis à ripis montuosis, ideoque si in aliquo situ sumendum ei fuisset nomen *Istri*, fuisset in eo potissimum post superatam nostram Cataractam.

Intelligentia & experientia Romana, quæ unicè collimabat ad conferenda naturæ beneficia cum beneficiis artis, ut Danubii propugnaculum metum incuteret Barbaris conterminis, postquam utramque ripam accuratè recensuit, eas militares operas confecit. In Vallachiâ Trajanus viam stravit, quæ conferebat exitum ab ejus Ponte cum ingressu in Vallem factam à parvo Flumine Cernâ notato in Mappâ Antiquitatis. Ab hac, Serviae respectu habito, ad unicuique descriptum transitum per Cataractam penès ipsam sub apice ripæ, ad quam extenditur à lineâ Montium parva planities ferè longa æquè ac lata, & duobus Rivulis intercepta Sipp, & Cosovitz; Ripæ apex munitur Turri, cujus situs ostendit eam tegere, atque defendere transitum per Cataractam, & quæ mediante lineâ modicorum rudum protrahitur ad Arcam clausam duobus è solitis Aggeribus è terrâ, & lateribus, & lapidibus fluvialibus, & superius Vallum propinquius Montibus, ad suam extremitatem ad Ripam oppositam fluvioli Cosovitz fragmentum servat antiqui Muri, quod ad dextram descendendo per Danubium

bium refert vestigia sitûs Muri modicè ad superiorem partem penetrantis, multumque deorsum producti cum Circulo ex lapidibus ad suæ extensionis dimidium. Ex his omnibus descriptis Antiquitatis fragmentis eorum præcisum usum nequaquam intellexi, exceptâ quadratâ Turri positâ ad fines parvæ hujus planitiæ, quæ ob duos laterales fluviolos meretur inter Peninsulas annumerari, cùm Naturâ constituta fuerit ad hoc, ut præcis temporibus eâ uterentur tanquam Plano in Operibus, quæ ab ipsorum extensione dignoscitur magni ponderis fuisse, ad tegendum non modo transitum per Cataractum, sed & Merces tuendas, ac militaria Instrumenta quibus Romanorum temporibus naves exonerabantur, ut facilius esset earum transitus. Forma quadratæ Turris, & quæ super Plano soli multum non extat, dubitandi causam præbet, eam esse unam ex iis Arcibus, quas Procopius ait à Justiniano insinuatâs. Hactenus Accolæ unâ asserunt præcis temporibus Turrim hanc respexisse illud ferreum Claustrum transitus Cataractæ, unde originem traxit recens nomen *Portæ-ferreæ*; verum cum inter veteres illas reliquias nullum mihi contigerit signum detegere, cui tale assertum inniteretur, cogor subscribere dictis de hujusmodi Portâ, pro certo tamen habens demonstratos aggeres, & militibus apprimè munitos, potuisse, ac debuisse meliori usu fungi, quàm Portæ-ferreæ pro dominio, atque custodiâ tanti tramitis, in quo & quies, & securitas Trajani Pontis statuebatur contra Dacorum impetum, qui Piraticis navibus in eum irrumpere faciliè poterant. Hæc artis industria ad opem Naturæ ferendam, prout ipse sentio in Pontis defensione, catena illa est, quam sculptam videmus in numismate dicti Pontis. Liberè naves per Danubium descendentes à prædictâ Cataractâ, volitantes allabuntur primam Insulam Banul, quæ in Tomo Idrographico delineata est in suâ proportionem, quæ ad utramque extremitatem distincta est vestigiis notabilium Fortalitorum, ac præcipuè à superiori parte ipsius Insulæ. Hanc ego satis examinare non potui quoad ejus existentiam, & magnitudinem, & usum, in quo Romanis fuerit, & nostris quoque temporibus esse posset; eo enim tempore, atque in eâ rerum conditione omnes meæ curæ, & considerationes versabantur circa Insulam inferiorem Orsovæ & Cataractam, quam muniendo, Danubium clausi. At cùm modò eruditæ Antiquitatis limites prætergredi nequeam, opus est ut referam, quod colligere potui in eo examine talis Insulæ tam benè sitæ & tot vestigiis militaris Antiquitatis notatæ: videlicet fuisse verum propugnaculum contra Dacos in Danubium descendentes, & Cataractam secantes. Necesse insuper est ibi Portum fuisse, ubi reciperentur Triremes ingentes cujusmodi sunt illæ sculptæ in Columnâ Trajanâ, quæ poterant solummodò navigare per Istrum, nempe infra Cataractas usque ad Mare; è contra enim Triremes maximæ molis per Danubium navigaverint usque ad Cataractas.

Demum optimè à Romanis discussus fuit Danubius, ut adhiberent naturales ejus vires ad defensionem, & amplitudinem eorum Imperii, & ubi arte ipsius qualitates augere potuerunt pro militari usu, nec industriâ, nec sumptibus abstinere. Quisquis relata in hoc Tomo perpendet, intelliget quot, & quanta supersint dicenda.

FIGURA XXVIII.

BANUL INSULA.

Celebris inter alias Insula datur, unum milliæ prius quam ad Pontem Trajanum deveniatur, Banul dicta, utpote quæ tota ferè aggeribus, ac fossis munita cernitur. Partem nempe ampliorem, & superiorem Insulæ Aggeres alti [a a], & fossæ [b b b,] sibi mutuò coherentes discindunt, ut quatuor areas [c c c c,] intra se complectantur, quæ simul sumptæ tam in longitudine, 30. circiter, quam totidem in latitudine orgyas complectuntur, inque prioribus quinque angulis rotundis vallis [d d d d] gaudent. Totius huius ambitus terminum interiorem aggeres alii duo [e e,] proximè adhaerentes, & 36. orgyas in longitudine æquantes claudunt, qualis etiam dehinc ultra medietatem Insulæ progressu præaltus occurrit [f f] & totam denique emenso turris [g] & alterius cuiusdam muri fragmenta [h] in fine Insulæ obviam fiunt.

FIGURA XXIX.

E REGIONE BANUL INSULÆ.

Fortalitium altiori ripâ Cisdanubiali eminens figuræ quadrato-oblongæ, nisi quod latera longitudinis, quæ orgyas 12. emetiuntur, in angulos, valde tamen obtusos, parallela inclinatione infinuentur. Latitudine 8. orgyas efficit. Ex glareâ, & lateribus coctis totum constat, usumque Romanis illum præbuisse videtur, ut ripæ hujus cum Insulâ Banul communicatio secuta, ac in tuto conservaretur.

FIGURA XXX.

CASTRAMETATIO.

Vallum ingens quadratum, dimidium milliæ superius, antè quàm ad Pontem Trajani deveniatur. Latere uno 173. orgyas æquat, ita ut illud,

quod Danubium respicit, duas aperturas habeat (aa) per reliqua verò singula in medio illorum, ingressus pateat (bbb).

F I G U R A X X X I.

CLODOVA VETUS.

AD ripam citeriorem, è regione prioris, Fortalitium duplici fossâ interiùs (a) & exteriùs (b) munitum. Figuræ quadratæ, materiæ verò terreæ glareâ mixtæ.

Proxima huic Fortalitio in declivitate ripæ, alta, & prægrandia murorum rudera [cc] inveniuntur, quo etiam in loco ingens Numismatum copia existit. Videntur Romani ingentis planitie vicinæ securitatem in eo posuisse Fortalitio, cum sit primum, quod occurrit postquam ex montibus descenditur. Unde etiam, tamquam de securitate suâ magis certi, Arcem *Tetislan* Turcæ ibi exstruxerunt.

F I G U R A X X X I I.

S E V E R I N.

PEculiaris figuræ, Pontem inter, & supradescriptam Castrametationem interjacens Fortalitium. Est enim oblongo-quadratum, ac fere in medio muro transversali interstinctum (a) ita ut duas quadratas, easque oblongas areas constituat, quarum illius, quæ est Danubio proxima, & in declivitate quâdam posita, angulus ad interjectum murum, Orientalis, parvo aliquo muro (b) est inclusus. Alterius verò elevatioris, lateri item Orientali, exterior alius quispian murus (c) videtur adstructus. Totius hujus Fortalitii longitudo 70. latitudo 27. orgyis capit: materia ex coctis lateribus & glareâ constat.

A vero non prorsus alienum videtur, quod hic loci prima post transitum Pontis, Colonia steterit, magis autem ei simile, quod validum ibidem præsidium pro custodiendo Ponte fuerit positum.

F I G U R A X X X I V.

C O R V I N G R A D.

MUrorum rudera partim in terrâ exstantium, partim ex ipsis aquis prominentium, in quæ dimidiæ horæ spatium infra Pontem progressus incidit, & quidem in ripâ citeriori: quorum hæc, quæ sunt in aquis (a a) rudia saltem, ac informia duo fragmenta existunt; illorum verò prius (b) quadratum efficit, nisi quòd latus Danubiale Pontem versùs aliquantum ultra protenditur.

Credibile est, quòd hic loci Ædificium aliquod in Danubium exiverit, ex quo Romani in transcentes naves invigilarint.

F I G U R A X X X V.

P A L A N K U Z A.

AD eandem Ripam, tribus à superiori milliaribus distans Fortalitium figuræ quadratæ cum rotundis ad angulos arcis, ex quarum Occidentali fragmentum muri interiùs incurrens (a) adhuc conspicitur, cum reliqui lateres & glarea, ex quibus totum constat, terrâ obruti latent. Hoc ipso loco via lapillis strata, & ex *Deez*, de quo proximè nunc infra, veniens in duas dividitur, quarum una Gradiscam, ad Trajani Pontem altera ducit, huicque divorzio, ut præsidium esse positum à Romanis hoc Fortalitium videtur.

D E E Z.

Ingens Castrametatio ad ripam citeriorem propè flumen Timok; Hujus ego accuratam capere delineationem, militaribus quibusdam negotiis obstantibus, non potui; vidi tamen ejus formam esse quadratam. Ejusmodi autem & figura, & forma exstat in Secti. Danubii, tom. I. Parte I. Geograp. Situs exhibet locum cum fuisse, in quo Romani exercitus convenirent, à Dirrachio inter montes ad Pontem Danubii progredientes, & in istâ Castrametatione primum

existisse locum, ubi aquas Danubii biberent. Opinor Castrum Martis eandem audivisse, attento plane & situ & usu, in quo militibus erat.

F I G U R A X X X V I.

N O R O S E L.

TRajecto flumine *Timok*, tria exiguis intervallis se insequentia ad eandem ripam Fortalitia occurrunt, ex quibus hoc præfens, & primum, figurae irregularis, & materiae tenetur.

F I G U R A X X X I I I.

P O N S T R A J A N I.

Glorioso Imperatori Trajano excogitanti quomodo à barbaris Dacis Danubii limites liberaret secus Mysias atque Pannonias, non sufficere naves ad suos exercitus traducendos, vastæ illius mentis Executores, sed placuit, & ad expugnandam Metropolim Decebali eorum Regis, naturâ munitam altis Carpatibus jugis, & ad eam statuendam Imperii Romani Provinciam, super Danubio Pontem erigere muri Pilis constructum, qui à veteribus scriptoribus adulatoriis verbis descriptus fuit, & erectus ad sydera, veluti prodigium quoddam magnanimitatis tanti Imperatoris & artis Apollodori Damasceni. Dio, * Procopius cò recentior, alique multò recentiores, de loco, ubi Pons iste fuit erectus, aut nulla fecere verba, aut inter se dissensere, ipsique tribuere quælibet naturæ accidentia, quæ conferre possent ad idem opus jactandum, & difficillimum, & celeberrimum. Novissimi verò scriptores solis cognitionibus innixi, quas à veteribus accepere, quorum unus alterius scripta transcripsit, ignoraverunt planè verum locum ad hunc Pontem à Trajano selectum, quia sub variis barbaris, imperiis fuit, quæ erudita commercia jugiter prohibuerunt; & nos iisdem ignorantie tenebris involuti modò jaceremus, falsis veterum scriptis fidem præbentes, nisi lumen aliquod affulisset tribus victoriis ab exercitu Cæsareo relatis, de Patachino, Nissâ, & demum Vidino, anno 1689. contra Turcas, quæ nos ad eum præcisè locum duxerunt Pontis à Trajano contra Dacos constructi, ut nos quoque ad hyberna in Vallachiam progredieremur.

Situs igitur ad eum Pontem à provido Imperatore fuit is electus, qui millaria quinque Itala paulò inferior est Cataractis Danubii, nunc Demyrcapi, aut Porta Ferrea, quique primus liber est insulis, vorticibusque superioribus, & velocem motum, quo ferebatur inter superiores angustias, mutavit in lentum, propriumque alveo minus milliari lato, & fundo composito arenâ mixtâ fluvialibus calculis, cujusmodi naturâ reperiri solet inter ripas elevatas, quæ sunt insensibiles quodammodo fines montium non distantium. Utriusque ripæ tellus plana est, & capax excipiendi disponendique exercitus, ut ordine Pontem ultro citroque progrediantur, & commeent. Non procul ab eo distat vallis Fluminis

* [Procopius] Procop. lib. 4. cap. 6. de Edificiis Justin., Imperatorem Pontem utriusque Castellis quoque munitis dicit, quorum alterum, quod in Mæliâ erat, Pontis, alterum Theodora vocatum fuerit. Hic additur quoque caput Bovis Trajani opus, & Zanes vetus oppidum præpò Pontem Trajani, ad Aquas; item oppidum præpò

quod situm post Pontem, similisque Egetum; inter quos, & Aquas. Pons Trajani, ipsi struunt; quorum Romana sunt illi Fortilitia, & rudera circa Pontem Trajani, Bædæ, Ferslan, Covingrad &c. illi despiciant.

nis *Timok*, ubi commodè strata fuit via demonstrata, quæ Dyrrachio ferebat in Pontem, & ejus ingressum opportunum exercitui in Daciam mediterraneam proficiscenti, ad profigandum Decebalum in suâ regiâ Zarmigethusâ, aut Zarmisogethusâ, eumque à fronte, ac tergo aggrediendum utrâque descriptâ viâ secus flumina Cernam, & Bistram, & aliâ secus Alutam. Recens nomen hujus loci in parte Mysiæ modò Serviæ, est *Tetislam*, ob Castrum, quod propè adest, à Turcis erectum, eoque nomine nuncupatum, quod idem sonat, ac fides magna. In parte Daciæ Transalpinæ duobus nominibus audit, uno *Cernez*, videlicet deducto à vicino Territorio, quod primum occurrit ipsum ingressuris, altero Severino, ob vicinum Castrum hujus nominis, quod cum antiquum sit, nescio tamen vetustioris, an recentioris Antiquitatis, inter cætera Fortalitia posui à me demonstrata ad ripas Danubii. Hunc verum esse situm Trajani Pontis testantur binæ in singulis ripis Pila superstites cum superjecto muro, & vestigia integra solitorum Fortalitiorum ad caput utrumque Pontis, omnesque veterum contentiones, dissentionesque dissolvunt, quorum fallax opinio, quæ tantam hæcenus apud Posterios fidem invenit, omninò corrui, prout ex hujus Pontis examine, exactisque figuris inferius demonstrabitur.

Dio igitur, qui Trajani temporibus proximior fuit, aut existentiam facti planè ignoravit, aut affectu aliquo ductus famam captavit potiùs assentatoris, quam historici. Procopius vero, qui Librum composuit de Ædificiis Justiniani quorum plurima fuerunt antiqua illa Romanorum ab eo Imperatore ad Danubii ripas inflaurata, longè aberrat ab illo, quod & suis temporibus existerat.

Exactâ meâ descriptione veri sitûs Danubii, & posita ipsius configuratione cum Fortalitiis ad utramque ripam, confutantur satis ac dilabuntur verba Dionis asserentis *Pontem factum esse, uti flumen angustissimum, & propterea rapidissimum, altissimumque*. Porro si Danubius hic loci angustissimus videretur, par esset credere, ubi latus est, non flumen esse, sed brachium maris.

Addit antiquus Scriptor in *fluvio gurgitibus pleno, limosoque alveo hæc facta esse*, cum ab initio ostenderim à Romanâ prudentiâ hunc locum fuisse delectum, utpote vacuum gurgitibus, & fundo arenoso, lapillis strato, illimi, solidoque, & altis ripis comprehensum & ad collium terminos, nullâ palude depressos.

Puto equidem Dionem, cum sciret in parte Danubii superiore Cataractis, interjecta finibus montium Hæmi, & Carpatum, tales angustias reperiri, voluisse in hoc quoque situ Pontis eas ponere, iisque superaddere copiam luti, ad conciliandam difficultatem, & admirationem; & profectò moderatè se gessit, cum & aliquam ignis voraginem non conjecerit ad explendam adulandi libidinem, quæ una in hoc prodigio desideratur. Trajanus in quibuscunque suis operibus magnificus & prudens fuit, nec unquam extruendum susceperisset hujusmodi Pontem in difficillimo situ descripto, ut Dio autumat.

Gurgites, vortices, angustiae alvei, cataractae diversae, Tomo primo, Parte hydrographica, notatae sunt in mappis Danubialibus, Danubii tractum comprehendentibus, qui interjacet ejus ingressui inter praedictos montes usque ad situm, ubi sunt vestigia Pontis Trajani, cujus fundamenta jacta fuerunt omnibus naturae beneficiis, ob quae facilis fuit ejus erectio. Cum omnem hunc circuitum recensere inquirendi gratia utrum possibile mihi futurum esset super hac rudera Pontem committere Navium, per quem transveherentur milites Caesarei, stationem in Vallachia hiberno tempore habituri, vidi constructionem Pontis stabilis, non tanti ponderis rem esse quanti finxerunt historiae; Interim à primis Vallachiae Castris per humillimam Epistolam Leopoldo Caesari gratulatus insignes & maxime ejus Victorias, retuli me tentasse super vestigiis Pontis Trajani natantem Pontem moliri, quod tamen vetuit in nimia sitis illius latitudine ingens ventorum vis; quapropter duo ferè millia Itala supra, cum construendum existimavi inter plures parvas Insulas, & magnam *Banul* dictam, cumque alveus illic foret de vivo lapide, nec ancorae adhererent, substitui cistas è viminibus textas, refertas silicibus, quae Naves apprehenderentur; Hinc factum Profilum Danubii, quod in primo Tomo una cum tot aliis factis in diversis locis ejusdem, aliorumque fluminum in eum confluentium, quod mihi potissimum conferebat ad proximam dimensionem situs Pontis Trajani.

Latitudo Danubii in hoc situ eadem est cum longitudine integri Pontis; Naturalis enim constitutio ejus riparum nullo accidente affecta fuit, quo potuerint mutari, & unde diversitas orta fuerit in dimensione, quae Pons idem fuit constructus. Insuper continua existentia unius Pilae in singulis ripis cum adjunctis Fortalitiis, integram fidem faciunt, praesentem Danubii latitudinem omnino eandem esse, quae fuit tempore constructionis dicti Pontis.

Ut igitur tractum hunc dimetirer, usus fui triangulo ad ripam Vallachiae, ubi situs non cessit propter brevem basim ejusdem, & inter multas militares curas, & in angustia temporis, aliis modis uti non potui ad hanc dimensionem peragendam, quam hoc pacto recognovi 440. *colpiter* Viennae, quarum singulae conveniunt cum Orgyis Galliae.

Facile fuit à Pilâ existente in continenti ad ripam Vallachiae colligere vestigia primae intra flumen, tectae undis nonnullis pedibus, ejusque distantiam dimetiendo ab illâ; quae in continenti exstat, reperi orgyas decem & septem, cum dimidia, & hoc posito, & quod Pilae continentis latae erant singulae tres orgyas, & quod probabile est ceteras ejusdem latitudinis esse, non absurdum putavi dicere, totum Pontem constare 22. fornicibus, & 23. Pilis, & calculo peracto latitudinis Pilarum & distantiae unius ab alterâ, Pontem totum esse 443. orgyas, longum, solo discrimine trium orgyarum à dimensione fluminis integri habitâ per Trigonometriam, quod sanè considerandum non est.

Ubi aqua crispatur & residet, æstivo præsertim tempore, à plurimis Piscatoribus accepi ita eam crispari, ut facile appareant vestigia cæterarum Pilarum; raro autem apparent, quia ut plurimum aqua non residet, neque crispatur, quia non ita decrescit, crispari ut possit.

Dio Pilas eadem Pontis ait esse viginti, cum prædictis meis fundamentis exstent 23., hoc est, juxta ejus sententiam fornices 19., juxta meam 22. Equidem deesse nolo debita venerationi erga tantum veterem Auctorem, qui sub Imperio Romanorum insignitus fuit dignitate Præsidis in Illyrico Myfis contermino, ubi Pons erat; sed tantummodo id ago, ut eruditos viventes doceam statum, in quo sunt ad præsens ejusdem Pontis vestigia, quæ solidis planè fundamentis ostendunt statum Pontis, cum fuit integer, idque libentius ago, respectu habito ad Columnam Trajanam, ubi sculptus apparet, prout credibile est cum fuisse quoad integras binas Pilas, cæteraque adjacentia vestigia, quæ nunc ostendere aggrediar, quandoquidem de iis solum illum sermonem feci, quæ conferre poterant ad probabilem dimensionem unius ejusdem longitudinis.

Primum oculis subjicio Profilum Danubii in linea interjecta duabus Pilis existentibus in utroque continente, innixum dimensionibus, quas fieri jussi plurimis in locis maximâ curâ & diligentia, & diversas profunditates ostendo, quarum major comperta est orgyarum trium, & respondens ferè medio alveo.

Pilæ in eo sunt notatæ correlative ad mea principia, quæ modo ad trutinam revocantur, quoniam nulla dari potest ratio, cur ad utramque ripam existentes minores forent aliis intra Danubium. Hæ ad præsens existentes suâ latitudine, & longitudine, (respectu habito & ad cæteras Pilas ejusdem latitudinis, ac longitudinis,) quàm spatiosus Pons fuerit, apertè demonstrant. Quoad altitudinem, in obscuro res est, quamvis idem Dio asserat pedum 150. Pilæ istæ sunt bifariam dividendæ; Prima pars est veri corporis earum, quæ longa est sex orgyas, & lata tres. Secunda est propugnaculum Pilæ contra impetum currentis aquæ, longa orgyam unam, & quæ in angulum definit. A longitudine veri corporis deducitur latitudo strati ejusdem Pontis sex orgyarum.

Harum Pilarum altitudo, quæ in expressis figuris existit, nihil confert ad veram altitudinem ipsarum, quia tempore, ac limosis aquis tectæ fuerunt usque ad situm, quem videmus. Dubitandum non est Apollodorum Damascenum eam contulisse cum profunditate fluminis, & cum eo fundamento, quod necessarium credidit, habitoque respectu ad altitudinem majoris aquæ copiae. Jam ostendi maximam Danubii profunditatem in situ Pontis esse trium orgyarum, aut pedum 18., id est veterum pedum ad summum 21.

Ipsæ Dio, quem falsum in multis cognovi, ait, Pilas fuisse altitudine pedum centum quinquaginta, qui probabiliter erunt veteres Romani, qui responderunt ferè 135. Parisiorum, id est orgyar. 22. cum dimidio præter fundamenta.

Hic

Hic errorem detegit quisquis considerat altitudinem utriusque ripæ fluminis dirigentis altitudinem utriusque ripæ Fluminis Horizontem ad ultro citroque com-meandum in Ponte, quæ directâ fuit à duobus muris cum Pilis à parte riparum, muro structarum, quæ cum non excedant à plano Pilarum 24. pedes, qui pos-sent esse antiqui pedes 27, dubio procul est hos duos muros stetisse pro præsidio ad planum Pontis collati cum Horizonte utriusque continetis. Esto. Addamus pedem aliquem, quem subripuerit tempus, quod sanè decrementum exigui erit momenti. Attentis hisce fundamentis maximæ profunditatis Danubii, & muri descripti, habemus solam altitudinem, quâ verisimiliter fuerint Pilæ, Fornices, & crassities Plani, unâ insimul esse ped. 48.; noster autem Dio jactat, & pro-trahit usque ad ped. 150.

Hujus configuratio in columnâ Trajanâ nos docet, solas Pilas fuisse lapideas, fornices autem, ac diversa Plana ex ligno constitisse; nec illas protendo ad alti-tudinem Plani Pontis, ut mea mens erat, quo minor videatur error Dionis, sufficiens Pilis singulis quatuor trabes, quæ binæ fuerint colligatæ, & in summi-tate desinant in angulum, quibus nititur contignatio Plani. Quoad deduci po-test, hæ trabes erant ad minus sex ped., quos si subtrahamus pedibus 48., super-erit altitudo ped. 42. Quoad fundamentum, meâ sententiâ, id necessarium non fuisset in alveo tam consistenti, cum satis forent commissuræ de trabibus ad stru-endas has Pilas; malè igitur ait ipse Dio altas fuisse Pilas ped. 150. præter fun-damenta.

Hi descripti muri dividendi sunt in tres crassities, media constat lapidibus ete-rogeneis; ceteræ vestitæ sunt lateribus coctis, ea latitudine, longitudine, & altitudine expressâ in adjunctâ figurâ, qui lateres cocti Pilas extrinsecus circum-dedere, nequaquam verò lapides quadrati, ut Dio autumat.

Harum Pilarum constructio finem imponit narrationi Pontis Trajani, cujus ligamentum fuit ex trabibus per longum, & per transversum protensis, & so-lidamentum quoddam constituentibus, quod roboreis tabulis probabiliter tegeba-tur, ad instar capsæ, sicut & hodiè fieri solet tam in construendis Pontibus in fluminibus, quam in mari Molibus. Hanc veritatem probant tres ordines fora-minum dispositi per longum, & latum utriusque Pilæ. Tres tantum ordines apparent, quia reliquum inferius ejusdem depositione fluminis tectum est. Or-ganica descripta structura manifesta sit per hîc adjunctam figuram, cujus medium refertum est lapidibus fluvialibus unâ colligatis arenâ ejusdem Danubii, & calce cocta ab Artificibus in vicinis ripis, de quibus erit sermo. Visis expositionibus Dionis, quem in Castris perlegebam, numquam vero antea visâ verâ Pontis figu-râ in Columnâ Trajanâ, erigi jubens plura præsidia ad utrumque caput nostri prædicti Pontis navium, inquisivi utrum in iis locis vestigia exstarent cavearum la-pidum quadratorum, quæ adhiberi potuissent ad hoc ædificium, quomodo à

Dione describitur, & cum nihil compertum fuerit, tenax meæ opinionis fui, totam muri constructionem fuisse ex lapidibus fluvialibus, cum calce vinctis, & circumdatis juxta usum penès Romanos, lateribus coctis, & solito majoribus.

Cæterum ob vias à se stratas Trajanus æternitate donatus fuit, per numismata, & hujus quoque operis causâ excusum numisma fuit, non obstante, quod nonnulli eruditi scriptores ingeniosi faciant id incertum; quamvis clarum sit ob fornecem Pontis, quem ii perperam extorserunt ad Portum Anconæ, dicentes fuisse Arcum Trajani in eo in ipsius honorem erectum & ante ipsum funem, seu catenam, quâ clauderetur. Qui verò situm Anconæ, prout ego, novit, inteliget id gratis asseri. Præter quam quod in numismate non unus, sed bini fornices exhibentur, cum unus subsistat, nec adsint vestigia, plusquam unum semper existisse; qui enim Arcus videntur, sunt bini adytus in Pontem, similitudinem aliquam referentes illorum nostri Pontis.

T. 18. 9.

Tom. II.

Funis, aut catena, & navicula in ipsâ, ejus formæ quæ pro fluminibus in usu erat penès Romanos, est signum quoddam muniminis, præsidique à naturâ huic Ponti constituti, per catarractas in Danubio, & ab Arte, quæ veluti catena quædam tot Fortalitia congeffit, quæ Trajanus erigi jussit in omnibus angustiis fluminis, & ad fauces Valliæ, per quas Daci descendere à montibus poterant; atque hoc modo transitus omnes præcludens providus Cæsar, Pontem munivit à superiori parte, contra ipsos Dacos, qui Carpaticis montibus tumidi, ac temerarii fiebant, & quibus domitis Romæ fuit excusum numisma referens unum ex

iisdem

iisdem montibus, in quo sedebat Dacia, prout in figurâ videre est: nisi potius catena ipsâ significet illam suprà relatam, ubi de cataractâ sermonem habuimus; quamvis enim multa milliaria hac distaret à Ponte, nihilominus attento naturali situ regionis à Dacis iisdem cultæ, maximum erat Pontis præsidium, nec certè minus illo, quod cataracta præstabat. Expertus itaque eorum locorum, & operum artis, sentiet hoc esse numisma pro Ponte Trajani excusum, non verò illud, in quo sculptus cernitur Danubius rostro assidens, & volantem Zonam præ se ferens, quæ cum fuerit in arcum sinuata, adytum quibusdam fecit putandi hoc esse numisma Pontis, non considerantibus, illam volantem Zonam, facile fuisse symbolum Veli spectantis ad aliam partem rostri navis.

Denique ad declarationem figurarum totum hunc Pontem constituentium, ostendimus duas prælatas Pilas [aa], unam in parte Vallachiae, alteram Serviae. Visuntur & Fortalitia duo, in utràque ripâ, unum in propugnaculum Pontis olim exstructum. Hoc, quod in Servia est, figuram habet exactè quadratam, & latere uno aequat orgyas 47. Vallum sanè validissimum [h h] & fossâ amplissimâ [i i] circumdatum, ad occasum item eminentis cujusdam muri rudetibus [l] conspicuum. Diverse ab hac figurâ illud Vallachiae comparet, ita videlicet comparatum, ut penè oblongo quadratum referret, cujus latus orientale, & majus [m] 66., minus verò, & Boreale [n] 56. orgyas emetiuntur; nisi angulus, occasum hybernum respiciens, à reliquâ arêâ quasi esset abscissus, & ovali ferè figurâ, ex se peculiare Fortalitium constitueret [o]. Ex quo cum per declive ad flumen descendatur, ad explendam illam declivitatem, murus, sive agger aliquis [b] usque ad summitatem Pilæ exstantis [a], cujus altitudo horizontem terræ æquet, erectus cernitur, qui Pilam cum minori illo Fortalitio conjungit, ita ut ex eo Pontem ingressus, via plana, & orizonti parallela exstiterit. Sunt & fragmenta quædam muri [c] conspicua, quæ immediatè ab ipso flumine ad Fortalitium se extendunt, de quorum tamen usu conjectare non ausim. Quæ verò Pilam inter, ac Fortalitium, ad aggeris, seu viæ (b) latera, murorum reliquæ etiam nunc conspiciuntur, planè à Portâ aliquâ superstitibus esse videntur, quæ Pontis adytum præcluserit, ac referaverit. Hoc Vallachiae Fortalitium viâ illâ glareâ & lapillis stratâ (d) à Daciâ veniens, medium quasi dividit, cum illud Mysiæ ad dextram prætereat. Cæterum variis locis in Fortalitii hujus complexu, foramina, sive cavitates terræ (e) occurrunt, inter quas una maximè notabilis (f) id præ cæteris peculiare habet, quod exteriori adhuc ambitu aliquo comprehendatur, lapidibus quadratis pulcherrimis exstructo, & Amphitheatri speciem, penè dixerim, præ se ferente. Hujus, & Pilæ exstantis utriusque accuratior delineatio & descriptio infra proximè sequetur. Unicè enim dicendum adhuc restat, quòd nempe Fortalitium modò descriptum ingenti, ac

longissimâ quâdam fossâ (pp) fit cinctum, cujus, ut & prædictorum omnium figura, amplitudo, longitudo &c. ex adjecto schemate, & scalâ dimensoriâ, clariùs elucescit, itemque fossa eadem orientem versùs aperturam habeat, & in illâ duo murorum sibi oppositorum rudera ostendat; reliquias sine dubio Portæ, per quam intra illam fossâ patebat ingressus.

V A R I Æ C O N S I D E R A T I O N E S

In utramque Pontis Trajani Pilam extantem.

I.

(A) Pila, quæ est in Mysiæ superioris ripâ, cum adjuncto sibi muro altiori, & supremum littoris Horizontem æquante, (B) alio item quadrato, sed seorsim stante, & Horizontem paulò supereminente (C) prout videlicet oculo in ripâ Vallachiæ constituto apparet.

II.

(A. B. C.) Præcedentium Ichnographiam eandem, ejusdem rei litteræ exhibent. Observandum igitur primò est quòd hæc Pila, sicuti & opposita altera Servia eâ parte, quâ fluminis cursui obvertitur, ad findendos sine dubio fluctus, majori cum impetu allidentes, in cuspidem sit sinuata, ut pictura clariùs ostendit.

Dehinc cum plurimis ordine locatis, quadratis foraminibus passim excavata sit Pila, ejus sectionem hic exhibemus consideratione.

III.

Quæ & faciem anteriorem, & lateralem cum suis foraminibus, ut altitudinem, ac latitudinem Pilæ, omnia per adjectam scalam mensurata, ita fislit, ut hodie apparent.

IV.

Muri, quem, Consideratione I. lit. (B) notat, facies Danubio obversa.

V.

Ejusdem muri facies altera priori opposita, seu littus respiciens. In utrâque apparent lateres cocti, quibus, ceu crusta, interiora muri, quæ maximè ex glaciâ, & lapillis vivis, quorum pictura inferius mox sequetur, constant, obducta sunt; quod clariùs refert consideratio.

VI.

Hæc enim Pilam (A) Confid. II. cum adstructo siti muro (B) prout à latere aspicitur, representat; ubi videre est quod murus iste quoque secundum longitudinem suam foraminibus pateat.

VII.

(A) Pila, quæ in ripâ Vallachiæ adhuc exstat unâ cum adjacente muro (B) qui Horizonti æqualis est planè, ut in prioris illius descriptione diximus.

VIII.

Horum Ichnographia iisdem litteris (A) (B) earundem rerum indicata.

IX.

Hac consideratione id doceri volumus, quâ nimirum proportionem, ac distantiam
Tom. II. R inter

inter se, quantæ capacitatis foramina Pilam perfodiant, planè quidem jam nunc vacua, sed quæ olim trabes ligneas insertas, traductas, quas temporis decursu caries, aut teredo exederit, probabile admodum videtur.

X.

Muri (B) confider. VII. facies continenti obversa, cujus imum quatuor foraminibus longiusculis (a a) est apertum.

X I.

Pila confid. VII. cum adjecto muro secundum suas omnes dimensiones mensurata hîc sîstitur.

X I I.

Est ambitus ille, cum puteo interiùs comprehenso, qui in generali Pontis delineatione Fortalitio Vallachæ lit. (f) insignitus cernitur.

Sed ut nulla hîc observatio desit, etiam materialia, quæ in Pontis nostri structuram adhibebantur, breviter his adjungere libuit.

X I I I.

Saxum vivum, qualia tam in Danubio, quam in vicinis aliis fluminibus Vallachæ reperiuntur.

X I V.

Glarea, quâ Danubius in vicinia Pontis abundat.

X V.

Fragmentum calcis, qualem ruinis Pontis extraximus.

X V I.

Arenæ acervus qualis item in Danubio circa Pontem plurima invenitur.

X V I I.

Lateres, quibus coquendis optima ibidem terra in promptu habetur, unde etiam iidem firmissimi, & coloris rubri admodum vividi, longit. 1. ped. & 8 $\frac{1}{2}$. digit., latitud. 11.; crassitie vero 2 $\frac{1}{2}$. dig. & plus æquant.

Unius lateris cocti moles, quæ tanta est, quantam opportunè capit hujus libri folium suam hic quoque habet Ichnographiam, *Tab.* 13.

X V I I I.

Denique, quia ut diximus, descripta materialia claudenda erant in quibusdam texturis, commissurisque ligneis, forma, & magnitudine correspondentibus hisce Pilis, ideo istarum texturarum Ichnographiam subjicimus,

In figurâ primâ signare (A), quæ à duabus partibus oris suis destituta est, voluimus, ut pateat, quomodo solidamentum hoc se intus habeat; solam autem exhibemus altitudinem trium quadratarum trabium, prout reperimus exstare, atque assurgere suprâ terram in duobus Pilis ad ripas Danubii, quoniam quisque hinc intelliget, trabes has fuisse multiplicatas ad conferendum solidamentum necessarium.

In figura (B) ejusmodi texturæ seu capsæ forma exhibetur, supradictis materialibus resectæ, ad muri usque duritiem costrictis.

F I G U R A X X X V I I.

R A K I T N I T Z A.

DE tribus Fortalitiis, de quibus, in explicatione Fig. XXXVI. dictum est, hoc est secundum, figuræ itidem quadrilongæ, cum fossâ, quod tamen, cum pariter terrâ sit congestum, temporis longævitas irregularitate aliquâ deformavit. Longitudo ejus ad 125. latitudo ad 50. orgyas se extendit.

Tertii & nomen, & delineatio accurata nobis deest.

Hinc verò longissimo tractu, præfidiis carens Ister defluit, & post 18. circiter milliaria, primum denuo occurrit

S I L A U N A.

Fortalitium quadratum, cujus tamen mensuram capere, metus tunc Barbarorum, ne scilicet malè hi suspicarentur, prohibuit.

F I G U R A X X X V I I I.

V A D I N.

LOcus ab incolis ita dictus, 3. milliaria infra Silauna ad eandem, id est citiorem ripam, ubi propter flumen ingentia murorum * rudera reperiuntur, quorum maximum (a) aliquot passus in aquam porrigitur, strati instar magni, ex sectis, iisque prægrandibus lapidibus constans, cum reliqua cocti lateres consituant.

Referentibus etiam accolis, quoties aquæ decrescunt, lignei Pontis reliquæ (b) in hoc loco prominent, quem infra describemus.

* [RUDERA] Propter fluvium Ister hic in Danubium confluentem, credere quis possit esse vestigia oppidi illius vetustis Elici, de fluvio ita dicti.

FIGURA XXXIX

G E G E N D E.

Fortalitium in ripâ citeriori, ad Isker fluvii confluentes, tria supra Nicopolim milliaria, colle amœnissimo, ac vinetis confito, quem & fossâ à reliquo continenti dividit. Figura ejus est quadrata, & ab uno laterum Danubium versus, agger alius procurrit. Ad ipsam verò ripam, flumini proxima ingentis alicujus muri rudera, (aa) conspiciuntur. An hic Romani præsidii locus, an verò propter amœnitatem situs Colonia exstiterit, Valli hujus à longinquitate temporis nimium depressâ facies, judicare non finit.

D E P O N T E L I G N E O C O N S T A N T I N I .

Etus Roma , cum nondum terris terminasset imperium , propriam posuit in Danubio securitatem , licet ab eâ longè remoto , contra barbaros Septentrionales , ejusque unam , vel utramque munivit ripam validissimis propugnaculis , eique Pontes superjecit firmissimos , prout descriptum Trajani , per quos Romani exercitus progredierentur , ad ipsos barbaros intra patrios eorum Penates trans Danubium sternendos. Constantinus maximus , cum vehementi cupiditate ductus moliretur in pulcherrimum , ac præstantissimum situm Bizantii Romanum solium transferre , suoque nomine Constantinopolim nuncupare , & annuentibus tot naturæ commodis , ac beneficiis novam Romam constituere , memor eorum quæ acta fuerant à Cæsari- bus ejus Antecessoribus , Romæ degentibus , tam à Danubio distitæ , sibi magis consentaneum , imò necessarium duxit ipsorum sequi vestigia , præsertim cum modicum intervallum divideret littora Bosphori Thracii à Danubii ripis quæ continuis barbarorum incursionibus afficiebantur , quos tandem ipse Imperator aggressus est , & in propriis eorum provinciis , ac latebris fudit , & profi- gavit.

Constantinus itaque maximus Gothos in Sarmatarum finibus iterum debellat , & fœdere icto , dare ad bellum jubet armatorum ; eidem propterea numisma- ta dicantur inscripta *Debellatori Gentium barbararum*. Hoc eodem glorioso ti- tulo pariter insignitur , in Columnâ de albo marmore , ordinis Corinthii , ali- quantulum obsoleti super basi eodem marmore structâ , cujus unâ parte exstat in- scriptio *Fortunæ reduci ob devictos Gothos* , alterâ , crux posita ad extremam o- ram Bizantii in medio Sylvæ Cupressuum ad Bosphorum , qui situs constituit fi- nem recentis claustrî vulgò *Serraglio*. Nullam ex partibus hujus Columnæ men- surare potui , ut disiderabam ; metuens , ne custodes illi verberibus me obrue-

rent, qui & gratiâ, & pecuniâ huc usque me pervenire passi fuerunt; & vix possibile mihi videtur quod sinerent, ut conficerem parvam ipsius Columnæ delineationem cum eâ inscriptione. Ea vero, mentionibus exceptis, omnino veræ similis est.

Verba in *Sarmatarum finibus* plenam faciunt fidem, Constantinum, quò terribili prælio Gothos debellaret, progressum fuisse usque ad Sarmatiæ fines, ubi Polonia est, utque illuc penetraret breviori viâ, usum fuisse viâ secus Alutam flumen, per ejus vallem progrediendo in Daciam Mediterraneam, nunc Transilvaniam, cujus extremæ Septentrionales oræ Sarmatis sunt conterminæ.

Hoc iter à Danubio in Daciam usque, dixi jam à Trajano stratum fuisse viâ manufactâ Saxis fluvialibus, quod etiam Constantino tribui posset, nisi à parte Mysiæ cis Danubium reperirem nostris temporibus Callem in monte Emo, nomine Trajani dictum, plenum tot circumjacentibus vestigiis Fortalitiorum, & Coloniarum Romanarum cis, & trans Emum, Incolis asserentibus per eum Imperatorem Trajanum fuisse progressum. Hic protenditur à lineâ collium manufactorum, quæ incipit à Danubio in veteri Fortalitio Gegende respondente alii Romano Fortalitio trans Danubium, Geli nuncupato, cui adest aliud antiquitatis fragmentum, *Vadin* dictum. Via hæc, prout in mappâ antiquitatis, producit in Thraciam, tota ferè plana, usque ad vetus Bizantium, quo forsân Trajanus se contulit post Daciarum victoriam, ut proprio Marte progrediretur. Multis meis itineribus ad pedes Emi, Constantinopolim proficiscens, nihil de aliâ viâ manufactâ accepi præter quam de modico tractu, quem vidi prope urbem dictam à nobis Kirklißâm, & de aliâ viâ Egnatiâ, secus pontidem jam descriptâ.

Exemplum Trajani profectò plurimùm contulit Constantino in hac ejus expeditione, contra Gothos, vias instaurando, quo fierent commodiores.

Cum essem in descripto loco Pontis Trajani, omni curâ laboravi, ut scire possem utrum in illis viciniis, sive alio in loco inferiori, memoria exstaret Pontis lignei, sed curam omnem inutilem reddidit ignorantia Incolarum; at, Deo volente, ut anno 1691. pro negociis de pace Danubium navigarem usque ad *Rosjik* ad confluentem fluminis Jantræ, tandem contigit pedem humi sistere in Territorio Silaunæ, ubi vetera exstant vestigia, ibique sæpe sæpius inquirenti fides mihi facta fuit à quinquaginta, & ultra Testibus Christianis, ac Turcis, mense Septembri, eo anno, quo expugnata fuit *Kaminietz* à Sultano, magnam fuisse depressionem in aquâ Danubii, ita ut viderint immensas, ingentesque Pilas ligneas in ejus alveo fixas, & eo ferè ordine, quo videntur incisæ in situ ad ripam citeriorem, respendantem loco *Vadin*. In iis locis post hujusmodi notitiam, adstante mihi meo *Cbias* jussu Magni *Visir*, navi huc illuc vectus fui, ut colligerem hic adjunctas notitias, sed cæteras omnes à Vidino usque

usque ad *Rosjik* absque dimensionibus, quia eo usque mihi Cæsareus exercitus adstitit, ut ea agerem, quæ opus, & officium postulabat.

Situs hic igitur inferior est illo, ubi erectus fuit magnus Trajani Pons 70. aut 80. milliaria Itala, paulò supra confluentem Alutæ in Danubium, & inferior flumine *Arghis*, qui respectu habito ad Constantinopolim, commodior, & aptior erat ingressui in Daciam, & præcipue Mediterraneam tum temporis occupatam à Gothis, quæis contermini Sarmatæ vires addebant. Si defuisset mihi numisma Constantini referens Pontem hunc, cujus fortassè Pilæ lignæ exstiterunt in descriptione aquarum Danubii, penè credidissèm Trajanum Dacis devictis, cum liberali animo erigi jussissè, quo brevior fieret à Dacis cum Bizantio communicatio per angustias Bosphori cum centro minoris Asiae.

Denique necessarium duco notare, à situ, ubi erat caput Pontis ad ripam recentis Vallachiae, propè *Gieli*, viam esse, quæ probabiliter strata fuit à Constantino, ut conferretur in Antinam cum magnâ viâ, quæ à Transilvania continuatur secus flumen Alutam usque ad Danubium; pars autem ipsius Antinæ ad eundem interrupta est nonnullis solitis collibus manufactis.

Numisma hoc ex una parte refert effigiem, & verba, ex alia Pontem sculptum, cum Pilis lignæis, & binis, prout videntur, turribus positis ad utrumque caput, penè confimilis formæ, prout sculptus est ille Trajani in supradicto numismate. Inter utramque turrin, sive arcem adest Cons., id est Constantinus, aut Constantini Pons; quare dubium non est tantum opus tanti fuisse Imperatoris, Debellatoris Ghotorum, & Sarmatarum, qui Danubii ripas malè afficiebant.

ANTIQUITATES
MILITARES
MEDITERRANEÆ
CIS-DANUBIALES.

ANTTIQVITATES ROMANÆ
 ROMANÆ
 MILITARES
 MEDITERANEÆ,
 ET PRIORES QUIDEM
 CIS-DANUBIALES.

FIGURA I.

IN DISTRICTU SOPRONII,
 HUNGARIÆ INFERIORIS.

Rimum in hac Classe locum sibi vendicant, duæ Circumvallationes, quarum propinquior Sopronio, unâ horâ, in Ortum hybernium, ab hac urbe distat, inde ad alteram remotiorem usque 1½. hor. spatio itineris interjecto. Utriusque figuram valdè irregularem, rotundæ aliquot arcu- læ in circuitu intersingunt, & Vía lapillis, atque gla- reâ elevata, penès eas transit.

FIGURA II.

NON PROCUL PEISONE, LACU.
IN PANNONIA SUPERIORI.

Simplicis figuræ circumvallatio, $\frac{1}{2}$. Milliar. à Peifone Lacu distat, altiori ad huc aggere conspicua, quæ nisi ex unâ parte in angustius spatium coarctaretur, inconditum quoddam quadratum oblongum efficeret, cujus Longitudinem 700. Latitudinem verò 1550. passus emetirentur.

FIGURA III.

CIRCA SLANKAMEN URBEM DESTRUCTAM
SIRMII.

Qui à *Slankamen* exiens, Confinium Cæsareo-Turcicorum erectis terræ cumulis signatorum, ductum sequitur, postquam ad decimum-sextum, eorundem colliculorum, devenit, ad partem Turcicam, Vallationem satis amplam, & variis angulis infinuatam offendet, quæ non minùs Fossis undique ante se munitur, quam diversis hiatibus interrumpitur.

Proximè huic exiguum aliud quadratum, sed priori aliquantò altius, exstructum visitur vallum, cujus anguli interiores, alio aggere, in figurâ pariter quadratâ, clauduntur.

F I G U R A I V.

P E T R O V A T Z.

Fortalitii à Pago Sirmii ita dicto, denominati, reliquæ. Vallum satis adhuc altum, & fossâ ante se munitum; merâ terrâ congestum, figurâ quadrilongæ, cujus bina latera majora (a a) ultra 500. passus simplices euntis, minora autem (b b) ad 400. extenduntur. Pars item (c c) hic loci visitur aggeris illius, quem à *Kopinik* pago, Savo flumini adjacente, ad *Mitrovitz* usque, extensum fuisse, omnemque illum Savo aditum terræ tractum, amplexu suo clausisse, è vestigiis colligitur.

Propugnaculi igitur loco Vallum istud quadrilongum, prædicto aggeri inservisse, probabile admodum videtur. Plures item hujusmodi reductus, aut similia, hoc loco exstructa fuisse, non minus Valli minoris (d) pars adhuc superstes, *Sonlok* accolis dicta, quam soli ibidem inæqualitas, passim conjicere faciunt.

F I G U R A V.

A N O N Y M U M *

MITROVITZ INTER, ET PAGUM NAGYALOS

I N S I R M I O.

VAllum quoddam hic occurrit, satis spatiosum, & eminens, pariterque profundam ante se fossâ habens; Terrei operis est, figurâ irregularis, & compluribus passim aperturis distinctum. Fossâ item lateri meridionali adstructâ (a) separatam quamdam arcem (b) complectitur. Caterum coctorum laterum fragmentis omnia sunt intus plena, quæ unâ cum foli in cumulos dumetis confitos passim protuberantis inæqualitate, ædificia quondam hic fuisse, satis clarè testantur.

* [ΑΝΩΝΥΜΟΝ] Considerem esse reliquias vetustis Sirmii, quæ ceteris quodam maxima Hieronymo lib. 7. c. 1.

F I G U R A V I.

MITROVITZ.

Propè Savum fluvium in campo Sirmii * locus desertus quidem, sed pluribus antiquitatibus, murorum ruderibus, lapidum inscriptionibus, & ejusmodi monumentis, præ aliis conspicuus, & incolis ita nominatus, quod nominis absque dubio idem est, ac si dicas Urbs Demetrii.

Perlustranti locum istum subito persuasio oritur, unam ex maximis Romanorum coloniis olim hic floruisse; adeo plena sunt omnia lapidum fragmentis, diffractis, passimque dispersis lateribus foveisque, inter quæ ea tantum, quæ præ aliis integra, & ordinata adhuc apparent, figura exhibet, ut sunt (a) Palatii, aut ædificii similis quadrilongæ rudera, cujus muri ad tres, aut quatuor perticas in altum adhuc erecti cernuntur, cujus item in area interiori, in mediis quasi ruderibus cavitas quædam subterranea hiat, in quam descendens in facellum quoddam rotundum intrare sibi videtur, cujus parietibus repositoria pro simulacris inserta. Vid. antiq. miscell. ubi præter hoc, etiam urnæ sepulcralis, hæc (b), & ornamentorum, & plurium inscriptionum lapidarium, in nostro *Mitrovitz* reperiendarum, figuræ exhibentur.

(c c) Sunt vestigia murorum, è terrâ parum adhuc prominentium, sicuti & (d), (e), (f) autem, reductus aliquis super colle positus fuisse videtur.

Notandum denique, quod elevata via, lapidibus strata hæc loci transeat.

* [Locus] Sirmiensium vicus, olim Biudala dictus. Patria Decii Imperatoris Roman. à Sirmio Salona, primo loco inde distans 8. mill. pass.

F I G U R A V I I.

MICANOFTZI.

Monticulus ab adjacente pago Sclavoniæ ita dicto, denominatus, ad 30. passus altitudine suâ assurgens, manu factus absque dubio, cujus summitatem circumcirca vallum ambit, diametro passuum 140. Reductum autem (a), in quo turricula lignea (b), præterito seculo constructum esse constat.

F I G U R A V I I I.

V I N K O F T Z I.

VAllum quadratum cum fossâ, pagum Sclavoniæ hoc nomine appellatum ambiens. Adjacet rivo *Bossut*, in quem, per medium quasi vallum perfluens rivulus *Herbenitz* dictus, sese effundit.

Eidem rivo *Bossut* alius *Agger*, cujus figura dimidium circulum refert, adstructus cernitur, passuum aliquot distantia, à priori remotus.

Cum circa hæc loca fortissima regio *Sirmii* incipiat, Vallis istis, ceu propugnaculis ingressum ipsius fuisse communitum, probabile videtur.

F I G U R A I X

D E S P O T O V A T Z.

Robustissimi operis fortalitium, in edito colle juxta pagum *Amasam* in ipso *Sirmio* positum; Duplici areâ constat, quarum utramque aggeres ambiunt fortissimi, & quamvis arboribus densis, vetustatem satis arguentibus, undique sint confiti, nihilominus adhuc eminentissimi, ut clarius apparet ex profilo. Rudera etiam murorum (g g g) quæ in areâ majori adhuc supersunt, arcis quondam ædificium ibidem stetisse, faciunt ut credatur.

F I G U R A X

S I S C I U M , C R O A T I E , S I S Z E K.

URbem Romanam mediocriter amplam hic loci olim fuisse, mœnium fundamenta & vestigia, imo etiam locis quibusdam altius adhuc extantia rudera, quæ figuram oblongam circuitu suo efficiunt, clarè satis loquuntur. Hunc fundamentorum circuitum representant literæ (a a a) Constant faxis non quidem quadratis, aut sectis, interim tamen durissimis, & calce adeò forti, sibi mutuo coherentibus, ut non nisi summa cum difficultate confringi queant.

Cruſtam exteriorem lateres coſti conſtituunt. *Ædificiorum* dirutorum ruderibus, laterum coſtorum acervis, area intus abundat, in quâ, ſicut & in vicinis locis foffæ, canales ſubterranei, Romana antiqua numiſmata, aurea, argentea ſed maximam partem ærea, lapides ſepulcrales inſcriptionibus incifi, viæ lapidibus ſtratæ, & huiusmodi antiquitates aliæ paſſim reperiuntur, quæ omnia cum hoc mereri nobis videantur, in peculiari tractatu, volente Deo, aliquando prolixius exponemus. Craſſities muri ubique ferè 3. orgyas æquat. Portas urbiſſe [b] quidem apertè ex reliquiis conſtat, [c c] autem conjecturaliter tantum credimus; perſuaſum nobis habentes, quod etiam pars flumini obverſa; Portâ patuerit, quæ verò, cum huic parti recens vicus introſum ſit adſtructus, & hæc veſtigia mœnium frequenti incolarum calcatione planè ſint attrita, ſoloque æquata, dignoſci haut potuit.

E regione urbiſ ad alteram ripam fluminis, loco [d] pariter ædificium quoddam lapideum ſteſiſſe, an pro vigiliâ, an alio uſu, incertum; elevatior ibi terra & collis, totus ferè lapidibus coacervatus adhuc teſtantur.

F I G U R A X I.

O R S E K.

EXhibetur hinc figura * Arcis, qualis à Cæsarianis est expugnata, non ut illam inter antiquitates poneremus nostras, sed quomodo ratione illius, verè illæ Antiquitatum Romanarum reliquiæ etiam nunc compareant, ostenderemus. Sunt autem ea rudera muri, ex lateribus coctis, qui è terrâ aliquantum elevatâ prospiciunt, exstructi, & ob novas subinde ibidem erectas Propugnationes, ita dispersi, atque destructi, uti literæ (a a) monstrant.

Multa in effossione hujus terræ inventa sunt antiqua numismata, de quibus aliquando peculiaris dicendi locus erit. Sed & per Paludes illas, quæ ultra Dravum flumen se latè diffundunt, agger longissimus (b) transire visitur, utpote qui à Dravi ripa ulteriori incipiens, ad duo circiter milliaria Germanica extenditur, totusque terrei glareâ mixti operis est.

Probabile videtur, usum hujus Fortalitii, & aggeris fuisse Romanis istum, ut communicationem Pannoniæ, quæ est ultra, cum illâ, quæ citra Dravum est, hic quidem ante hæc staret, illud defenderet, ac tueretur, sicuti nostris, idem hodierno tempore Pontes lignei (Turcis olim ille ob longitudinem suam famosissimus) & novum ibi exstructum Fortalitium præstant.

* [ARCIS] Secundum plurimorum opinionem hæc dubitamus hic situr antiquitas fuisse Mensei ab Hadriano conditam; An de majori verò, vel minori, dux enim existerent, nullumquam ferè Orisk, dicere non possumus.

F I G U R A X I I.

J A G U N D I N A.

VAllum quoddam cum fossâ, in arcum insinuatum, ac duabus suis extremitatibus Moravæ fluvio se conjungens. Passus æquat 250. circiter in longitudine suâ; cujus quidem facies exterior, planè terrea existit, intus verò lateribus coctis, magnitudinis eximiæ latentibus.

Stabilem in hoc loco Pontem habent Turcæ, supra flumen Moravam, ex quo cum via lapillis, & glareâ strata, Belgradum ducat, ibidem & Romanos Pontem habuisse probabile est, quem Agger cum fossâ ambiens contra hostes defenderit.

Hic dandus esset locus rudерibus, quæ in urbe antiquissimâ Nissæ in Bulgaria, & Servia: confiniis ad ripam citeriorem fluminis Nissavæ, reperiuntur; de quibus verò, temporis iniquitate, nil, nisi minima lapidum fragmenta, eaque planè informia remanere; ita ut exinde nil planè nobis colligere licuisset, nisi temporibus illis, quibus victorica Cæsaris arma huc pervenere, in effodiendo pro novo Fortalitio terram, rudera quædam fuissent inventa, quæ videbantur esse à Fortalitio, quod in præsidium Pontis, supra prædictum flumen, & divortii viarum ibidem existentis, factum fuerit a Romanis, sicuti Mappa clarius docet.

F I G U R A X I I I.

P A L A N K A.

Fortalitium quadratum 6. horas infra Nissam super montis Hæmi jugis prope flumen Nissavam, * ubi Turcica Arx eminet. Constat terè super aggeris altitudinem ex saxis, & lateribus coctis, & latere uno fragmentum quoddam muri altius ostendit.

Fecisse olim videtur ad claudendum per Hæmum transitum; sicuti idem etiam de omnibus aliis, in ejusdem montis continuatione, usque ad Mare Nigrum, intelligendum esse velimus. Sciendum enim est Hæmum à Mari Nigro in Ajacristâ oppido incipere & ad fluminis *Timok* fontes, Danubio semper parallelum procurrere; hinc verò occidentem versùs pergere usque ad Mare Adriaticum. Hoc igitur monte Romanos in Propugnaculum contra Getas, & Dacos usos fuisse, tot per intervalia, super illo erecta Fortalitia testantur.

* [Uxi] Duo in loco hodie Palanka, & medius focus sita fuit olim Villa Regia & Prætorium, vel Romano Statio; post Nissam proxima.

F I G U R A X I V.

C U R I P L A N.

Locus sicuti ob rarissimas pariter, ac saluberrimas plantas, quæ ibi nascuntur amoenitate jucundissimus, ita & antiquitatibus celebris. Quippe hîc fragmenta quidem solum murorum, lateris cocti, inordinate hinc inde dispersa, & solo ferè æquata; uti & viæ lapillis stratæ vestigia, passim adhuc apparentia reperiuntur.

riuntur; sed ex quibus tamen, si illorum situm consideres (sita autem sunt 3. horas ultra Sophiam urbem ferè ad radicem montis *Vidos*, Hæmi partem constituentis, in valle amoenissimâ & quam Ister amnis interluit) haud levem conjiciendi causam habeas, magnæ alicujus Romanæ Colonie reliquias eas esse, quæ in reliquarum medio, potestate eminens, Myliis, Thraciæ, & Græciæ imperaverit, & in circumjacentia Fortalitia præfidiarios milites emisit.

F I G U R A X V.

K A P I G I K P O R T A.

TRansitus per montem Hæmum angustissimus, Porta, quam Turcæ *Kapigik* vocant, ex lateribus structa, & 15. ped. in latitudine, 24. verò in altitudine habens, munita, distans à Sophia 8. horis inferius, & non longè ab oppido *Jektiman*.

Portam hanc, planè in suâ figurâ, & secundum adjectam Scalam proportionatâ magnitudine, peculiariter delineatâ, litera [A] sistit; ejus vero *Incographiam* [B] litera monstrat.

Inter hanc Portam, & Fortalitium ad dextram proximum [c] murus est interpositus [d] & in tribus aliis diversis locis, parva quadrata Fortalitia [e e e] ex terrâ, lateribus, & glaciâ, collibus superædificata, circumjacent; sed de quorum magnitudine nobis non constat.

F I G U R A X V I.

I S A R A G I K.

VOcabulum hoc idem sonat Turcis, quod Arx parva. Est verò nihil aliud, quam rudera quadam lapidis cocti, figuram quadrilongam efficientia, quæ hor. 2. infra Portam modo supradictam, penès pagum ita nominatum, sita sunt; & quidem super elevatiorem quemdam collem, ita ut inde in subjectam planitiem usque fere Philippopolim, pulcherrimus pariter, atque liberrimus prospectus pateat, & hinc locus iste, ob commoditatem suam non immerito extremis celsissimè Romanorum excubiis, cenferi possit.

F I G U R A X V I I .

K A B R U A .

Fortalitium quadrilongum, ex lateribus coëctis erectum, & super Hæmo monte non procul à flum. Jantrâ positum, in cujus medio transitus patet [a a]. Adjunctum sibi ad latus habet murum [b] qui per declivitatem montis descendit, similem planè illi, qui milliare hinc distans, propior Jantræ flum. eâdem declivitate exstructus cernitur (d d) Portæ alicujus fortassis reliquiæ, adsunt, & penès hæc collis quidam manufactus attollitur.

T R A J A N .

Hinc describendum foret Fortalitium, quod in loco *Trajan* dicto, transitum per montem Hæmum munire nobis narrabatur, sicuti & subsequencia eundem habuisse usum, planè sumus persuasi: sed quia hujus descriptio, relatione niteretur aliorum, eam omisimus.

C A S A N .

Fortalitium super monte Hæmo, quod verò idem quoque ex aliorum relatione testamur.

F I G U R A X V I I I .

G I A L A C O V A .

Inter ejusdem Montis juga positum, & ex lateribus coëctis exstructum Fortalitium, Mercatoribus præcipuè, & exercitibus Valachiam, & Transilvaniam versus, ac in interiora Bulgariæ tedentibus, frequentatum.

Est in propinquo pagus, uti & rivus in torrentem *Bujuk-Kangik*, sive *Titza* dictum, se exonerans, qui per murum (a) transitu (b) interruptum, in declivitate collis, cum Fortalitio nostro conjungitur.

Ultimum, ac mari proximum super Hæmo Fortalitium; transitus, per quem Mercatores & exercitus in Moldaviam, Tartariam, & Poloniam, iter facere solent; quod ex aliis tantum accepimus.

F I G U R A X I X.

E S K I - S T A M B O L.

QUod Turcis idem sonat, ac Vetus Constantinopolis. Est verò locus ad pedes montis Hæmi, quæ Bulgariam respicit, ad ripam Septentrionalem fluvii *Kuguk-Kangik*, ubi multa, & prægrandia inveniuntur murorum rudera, quorum dispositio, & figura, præterea situs amœnissimus, & admirandæ loci deliciæ, satis testantur magnam olim fuisse ibidem Romanorum coloniam; cum & constet ex relatione aliorum (nam totum harum ruinarum ambitum perlustrare magnitudo ipsius non permisit,) quod multa ibidem inveniantur numismata, & Inscriptiones.

Cæterum à Mercatoribus transitus iste valdè frequentatur.

ANTIQUITATES
MILITARES
MEDITERRANEÆ
TRANS-DANUBIALES.

ANTIQUITATES MILITARES MEDITERRANEÆ TRANS-DANUBIALES.

F I G U R A X X

F U D V A R.

Ortalitium ex terrâ congestum, & ad ripam Tibisci citeriorem è regione *klein Kanipha* positum, parte Septentrionali, & quâ Tibiscum respicit, palude *Keres* cingitur. Figura ejus est quadrilonga, latere longissimo 600. circiter, brevissimo autem 300. pedes æquante.

In hujus medio terram effodi curavimus, ac in eâ urnas illas, quarum delineatio infra exhibetur, invenimus.

Credibile est quòd in hoc loco Romanus Exercitus Tibiscum transierit, cum nullus alius aptior ad id existat; idque eo magis, quòd à Tibisco propè *Aranka* ad *Maros* usque flumen, antiquorum Fortalitiolorum vestigia subinde reperiantur, quorum tamen saltem nomina hic ponimus, & sunt, *Saravola*, *Perianos*, *Monara*, *Sta ria Arat*. Atque postremum hoc est illud ipsum, per quod ingens illa, ac longissima fossa à Danubio, paulò infra *Czovina* incipiens, transit. *vid. mapp.*

F I G U R A X X I

V E L D V A R.

AD eandem Tibisci ripam in insulâ , continuâ palude , cinctâ , & penes terminum Romani Aggeris positum , totum è terrâ constans Fortalitium.

Ejus figura oblonga & in cuspidem (a) à reliquâ parte (b) separatam exiens, cujus longitudo 170. circiter orgyis mensuratur.

A veritate alienum forte non est , dicere , quòd hoc Fortalitium tam in præsidium Aggeris prædicti , quam contra Piratas in paludibus , ac Tibisco vagantes , fuerit exstructum.

F I G U R A X X I I

B O R G I O S.

AGger ad ripam Tibisci ulteriorem exstructus , atque in arcum ita sinuatus , ut unâ extremitate Tibiscum , alterâ paludem proximam amplectendo , aream satis amplam includat. Usus ejus cum præcedente idem fuisse creditur.

F I G U R A X X I I I

C Z U R U K.

Valde quidem exiguus , & è prioris regione , ad ripam Tibisci citiorem positus Agger , de quo , sicuti & de hætenus descriptis ad Tibiscum , notandum est , quòd ingruente siccitate terræ , ossa elephantorum illa in iis reperiuntur , de queis inferius sermo erit.

F I G U R A X X I V.

S A B L I A.

A Pagus qui olim hic erat ita denominatus locus. Est vero insula Paludibus, ac Tibiscò plane circumfusa, in cujus extremitate ad Tibiscum in loco quodam edito (a) sunt rudera turris cujusdam, ambientes in circulum ad pedes collis aggere quodam cum fossâ (b) ultra 200. orgyas longo, undè longior alius (c) porrò continuatur, sed quem vicini Incolæ, frequentissimè arando, plurimum destruxere.

F I G U R A X X V.

TITUL INTER, & MUSERIN.

Hoc pagus est, alterum arcis tam crebrâ sanguinis effusione celebris, nomine gaudet; Fortalitium occurrit in edito colle, ad ripam Tibisci citeriorem positum (a) figuræ ferè semiquadratæ, maximam partem è terrâ, lateribus tamen subindè interspersis, congestum. Et hoc ad Tibiscum, utpote mox Danubiû a quis se immixturum, conspicitur ultimum.

F I G U R A X X V I.

B E R E Z.

Fortalitium ex terrâ, interjectis lapidibus constructum, figuræ quadratæ, longitudine suâ 70. latitudine 60. orgyas æquans.

Conspicitur in planitie Vallis, in quâ transitus è Transilvaniâ in Moldaviâ hoc Fortalitio à Romanis communitus fuisse à nobis creditur.

F I G U R A X X V I I.

M I C A Z A.

Hinc Septentrionem versùs tendenti occurrit *Micaza*, pagus quidam Transilvaniæ in sede Udvadliensi non procul à flumine *Snarat*, & ab hoc denominatum

natum Fortalitium Romanum quadratum, quod tam intra suam arcem (a) quam è regione (b) duobus aliis itidem quadratis, sed exiguis admodum corroboratum cernitur. Fortalitium hoc & illud ipsum est, ad quod via lapidibus strata (c) terminatur. Et credibile est, Romanos, obstantibus posthac montibus, hic loci ultrò armis suis terminum statuïsse, atque in hunc finem Fortalitium istud exstruxisse.

Hinc describendæ venirent Antiquitates, quæis Tordæ & Albæ Julæ antiquæ, quæ est extra recentem, conspicerentur, nisi, exstructa ibidem ædificia nova, illas adeo dissipassent ut nihil inde colligere amplius detur.

F I G U R A XXVIII.

INTER PASSUM SUPERIOREM

DOBIÆ, ET DEVAM

TRANSILVANIÆ ARCEM.

AD Marusium fluvium Castrametatio, ut videtur, figuræ quadrilongæ, lateribus tamen inæqualibus. Constat aggere, & fossâ, magnitudine, ac figurâ, quæ suo loco expressâ cernitur.

F I G U R A XXIX.

CASTRAMETATIO.

EX Transilvaniâ per Portam-ferream, angustius montium egresso, obvia, capacitatis maximæ, quadrata, & ex terrâ maximam partem, lapidibus tamen immixtis constans. Nec miretur aliquis, vallum istud Castrametationem nos appellasse, cum nullus videatur probabilior usus, sicuti & eundem Cæsareis militibus in Transilvaniam anno 1690. transcurrentibus præbuit.

F I G U R A X X X

L E N T R A.

Circumvallatio Aggere adhuc satis conspicuo & exstante, & quâ situm tel-
luris elevatiorem respicit, fossâ constans (e e e e).

Longitudo maxima ultra 1150. orgyas se extendit, uti quidem ista omnia,
cum circumstantiis reliquis suo schemate clariùs explanantur.

F I G U R A X X X I.

S Z E N T M I C L O S.

Collis manu factus à priori vallo non procul distans, cujus tum figura, tum
respectus situationis ac cum priori comparatio suis schematibus clariùs elu-
cidata cernuntur.

F I G U R A XXXII.

F A R B A.

L Unæ quasi dimidiatæ figuram exprimens Circumvallatio sine fossâ & magnæ capacitatis, quam videlicet plures quàm 1500. passus simplices equi emeantur. Posita est in aperto campo inter *Vilagofvar*, à quo loco 2. horis distat, & *Giula*.

F I G U R A XXXIII.

U L P I A T R A J A N A.

V Allum in planitie positum, opportunum ad excubandum, & ad tutandum, & custodiendum ingressum in eum situm, modò Porta-Ferrea nuncupatum. Ingens est, & quadratum, sine fossâ, merâ terrâ constans, sed cujus area murorum, & Ædificiorum ruderibus abundat. Binis in superiori parte interfluentibus rivulis discinditur, qui verò in mediâ arcâ uniuntur.

Conspectiuntur etiam, & præ aliis adhuc eminent ad partem Septentrionalem duo valla minora, quadratum ferè unum, ovalis figuræ alterum.

Hic est locus ille tot monumentis lapidariis, Romanis Inscriptionibus, & similibus antiquitatibus quondam refertissimus, quæ verò hinc in vicinos pagos, & nobilium curias vallis *Katsfekenfis* translata, lato itinerantium aspectu passim in iis reperiuntur.

ULPIA-TRAJANA.

*Clarius examinata per Mappam, quæ refert partem
Daciæ comprehendentem flumen Alutam
& Portam-ferream.*

Cum viderim à descriptæ Ulpie-Trajanæ Iconographia difficile colligi posse, verum ejusdem situm, ideo Mappam hanc visum est condere, quæ refert partem Daciæ interjectam flumini Alutæ, & Portæ-ferreæ.

Ex hac igitur ostendere aggredior, vix credibile videri, quæ modò supersunt Ulpie-Trajanæ vestigia, esse Sarmigetusa; Trajanus enim nullo modo hostem insensissimum Decebalum capere potuisset, nisi providè illa peregisset secus Alutam Flumen, quæ supra retuli, & referam inferius, ubi de viis sermonem faciam.

Ulpia-Trajanâ, ut in Mappâ patet, sita ibi est, ubi primus inter montes est transitus, modò Porta-ferrea nuncupatus, & qui Vallem tegit, ac planitiem modò dictam *Haczektos* sive *Haczatiensem*, longam circiter milliaria Itala viginti, & totidem milliaria majori latitudine æquantem, & quæ duabus collium lineis comprehenditur discedentibus ab altissimis montibus in situ *Haczet*.

Ulpia hæc inscriptis lapidibus exhibetur eadem Sarmigetusa *Colon*. *Ulpia-Trajanâ*, aut *Dacica Sarmigetusa*, & tot aliis Auctorum expositionibus idipsum comprobatur.

Toto Cælo ab his discrepat Dionis opinio dicentis *Sargetia Flumen alluens Sarmigetusa post Ulpiam-Trajanam dictam à Rabone excipitur*. His verbis docemur, Metropolim Decebali fuisse ad ripas fluminis Sargetiæ, & quam auctor signanter ait exstitisse post Ulpiam-Trajanam, & Sargetiam flumen in Rabonem confluisse, ad præsens Marusium.

Primum Ulpia hæc nullius fluminis ad ripas jacet, cum unicus eidem affluat rivulus aqua limpida, quod ipsum frequens est in cunctis Transilvaniæ vallibus, sed ab ejusdem tergo paulò minus viginti milliaris Italis distans labitur fluvius ad præsens *Strey*, qui tunc temporis Sargetia dicebatur, in cujus imum barbarus Rex suos projecit thesauros, quod sanè assequi nequivisset in parvo rivulo modò Ulpiam-Trajanam præterlabente. Sargetia modò *Strey* suos primos derivat fontes ab altis montibus Valachiam à Transilvania dividantibus, & omnes aquas recipit à nostrâ valle Haczatiensè, & Marusio immiscetur in situ in Mappâ notato.

Ut quod ipse sentio, proferam, Metropolis Decebali erat interior Ulpia-Trajanâ 20. milliaris Italis circiter, qui situs aptior, & congruentior videtur sedi

Regis Barbari, qui inter montes tutiorem se credit, quàm in aperta planitie, prout est illa, ubi hætenus exstant vestigia Ulpia-Trajanæ. Mihi admodum displicet tam in bellicis meis progressibus per hanc vallem, quàm in provinciâ mihi injunctâ decernendi limites inter duo Imperia, in altis Alpibus Transilvaniam à Vallachiâ distinguentibus, non quæsisisse utrùm secus flumen *Streya* superessent vestigia hujus Metropolis; at credibile est Romanos cum tantâ curâ tantæque industriâ Ulpiam condiderint, difficile vestigia ulla Sarmigetuse reliquisse; præterquam quòd pro Barbaræ gentis usu, Terrâ, & lignis extructa fuerit eadem formâ, quam in columnâ Trajanâ perspexi; nihilominus non abs re fuisset, Lectori plenam, & exactam facere fidem, hujus ne vestigium quidem superesse.

Cæterum tempore prædictæ limitum divisionis novi situm Sarmigetuse Decebalò fuisse opportunum ad confugiendum, & recedendum intra Alpes, idque exactius novi experientiâ doctus in novissimis Bellis hostes insuperabiles esse, cum semel Alpes occupaverint, multò autem magis incolas ipsos intra pedes montium eorundem, & in locis fermè Sarmigetuse similibus.

Trajanus itaque apprimè peritus præliandi cum Barbaris, & expertus locorum, qui terendi erant ab ejus militibus, procul dubio bifariam divisit exercitum penès Pontem, ut viæ demonstrant. Partem ejus progredi jussit secus vallem Cernam, & inde *Temis*, & *Bistram*, ut ad locum deveniret, in quo Ulpiam-Trajanam postea condidit, alteram verò partem procedere ad pedes montium usque ad vallem fluminis Alutæ, erexitque Castrametationes, viasque stravit, illuc penetrans, ubi modò transitus est *Rottenstarn* ducens propè *Zelinium*, & inde juxta notatos in Mappâ progressus Decebalum comprehendit inter illam partem montium interjectam Portæ-ferreæ, & flumini Alutæ, ita ut ulterius tum valeret Decebalus in amœnam sui Dacici Regni partem sese conferre, & depræhensus inter incultarum Alpium angustias, aut perire cogeretur, aut victori se dedere. Nisi Trajanus sustulisset Decebalò modum recedendi, jubendo ut exercitus per vallem Alutæ progrediretur, nunquam profectò de ipso triumphum retulisset, cum Regnum in Orbe toto securioris recessus non sit, quàm Transilvaniæ Regnum, ubi montis terga sint libera.

Plura, quæ in Trajanâ Columnâ exstant, id docent, nec videtur impossibilis demonstratio situs, in quo plurima facta fuerunt, nec absurdum foret iis novam explicationem excogitare post notitiam locorum, in quibus Trajanus immortalitati nomen suum commendavit, hostium audaciam virtute, naturæ obices arte vincendo.

De hoc Dacico Bello Trajano non nisi fragmenta exstant sibi invicem reluctantiâ, quæ fuerunt in causâ cur verba hæc fecerim, sperans, ut non injucunda futura sint Eruditæ Romanæ Antiquitatem inquirentibus, quæ si attentè colligere-tur in regionibus semper barbaris, quamvis Romano Imperio subditis, eorum operum peritia nos edoceret quæ in Historiis desiderantur,

F I G U R A XXXIV.

C A V A R A N.

AD ripam meridionalem *Temis* fluvii, nec procul ab eo loco, quo *Bistra* torrens in *Temis* se exonerat, positum Fortalitium, pluribus Fossis, & Aggeribus constans, super quorum intimo pars muri angularis eminet.

F I G U R A XXXV.

G I P P.

PRæcedenti proximum, & ad *Temis* fluvii ripam Occidentalem positum Fortalitium; Agger nimirum arcus figuram referens, sed cujus (credibile est) magnam partem aquæ absumpserunt. Includit præterea alium minorem Aggerem [a] flumini prædicto proximè adjacentem.

F I G U R A XXXVI.

A N O N Y M U M.

EX *Caransebes*, Orsovam versùs tendenti, aliud item occurrit Fortalitium, figuræ quadrilongæ, nec procul ab eo loco, ubi *Temis* fluvius à fonte suo prorumpit. Maximam partem ex calce, & glareâ constat. Hoc præterea notandum venit, quod via per hoc Fortalitium continuata præ aliis locis conspicua sit, & manifestè cognoscatur.

F I G U R A XXXVII.

M E N A D V I A A.

MUrorum in summitate rupis cujusdam eminentia rudera, à Castello, quod est in valle proximâ, ita denominata, quo item loco Inscriptiones lapideæ passim reperiuntur.

Extra dubium est Fortalitium hoc à Romanis in hunc finem hic esse locatum, quo istius loci transitus esset munitus, utpote qui in viam angustissimam coarctari hic incipit, quæ sic postmodum usque ad Orsovam inter montium angustias continuatur.

Quæ à Ponte Trajani secundum viæ nostræ ductum, Alutam fluvium versus proficiscenti, Romanæ Castrametationis vestigia occurrunt, ea ob nimis depressam, ac proinde obscuram planè faciem suam delineare nec licuit, nec operæ pretium esse duximus.

F I G U R A XXXVIII.

C I T A T E S U.

Fortalitium non procul à *Rotben-Thur* in sublimitate collis, situm, variæ, atque irregularis figuræ, in duas areas separatum, quarum major, & flumini proxima [a] tota cingitur aggere terreo, cum adjunctâ fossâ [b]; minor verò [c] muro è coctis lateribus, & quales in fundo fluminis reperiuntur, exstructo, ambitur.

Credibile est hoc Fortalitium muniendo ingressui in Transilvaniam inservisse, utpote quo duæ viæ glareâ stratæ, altera à Trajano Ponte veniens, altera à Gicli concurrent.

F I G U R A X X X I X

S I D O V A.

AD flumen *Campo-longo* dictum, peculiaris figuræ Fortalitium, utpote quadratum quidem, & cujus latera tria [aaa] è lateribus coctis & glareâ sunt exstructa, quartum verò è terrâ [b]; sed quod idem ipsum intra ambitum suum parvum aliud Fortalitium [c] figuræ item quadratæ, & cujus duobus angulis (dd) duo item minora adherent, præterea aggerem quadrilongam aream complectentem (e) includit; exterius autem fossâ aliquantulum remotâ (f), tantum non totum ambitur.

F I G U R A X L

A N T I N A.

AD Alutam flumen investigia denique maximæ quondam urbis incidimus, quæ recenti nomine Antina vocantur, & sunt inter alia maximè conspicua Fortalitia quadrilonga è puris lateribus coctis, & talibus quidem, quales in hac secunda parte characteribus insigniti conspiciuntur, exstructa, quæ *Teglui* Fluvius interluit, & via partim à Turri, partim à Gieli veniens, ibidem conjuncta transit. Quæ enim murorum ab ædificiis reliquiæ, ac fragmenta hinc inde inordinatè dispersa, ibidem reperiuntur, ea non jam delineari, at solummodo commemorari necessarium duximus, dum interea magnam Romanorum coloniam olim hic stetisse testentur.

CONSIDERATIONES

I N

DESCRIPTA

FORTALITIA.

X his infertur Romanos in constructione Fortalitorum usos fuisse figuris quadratis, quadrilongis, circularibus absque lateribus &c.

Aggeres, qui suâ majori amplitudine pro usu Castrametationum fuisse, ut plurimum figuræ fuerunt quadratæ, & identidem cum crebris aditibus, per quos ultrò, citròque commearetur.

Multa ex his Fortalitiis videre est munita fundamentis Turrium: hæc verò non Romana præcipuè sunt Opera ab initio structa, sed instaurata super Danubii Ripis ab Imperatore Justiniano, quod & Procopius de Ædificiis Justiniani testatur, ut diximus.

Vestigia omnia horum Fortalitorum, Aggerum, & Castrametationum constructa vidi parvis flumineis lapillis colligatis optimo calce, tectisque extrinsecus lateribus coctis in locis præsertim, ubi ligna aderant ad coquendum calcem, & lapides, & licet in Columnâ Trajanâ appareant Opera hæc vivo filice efficta, non nisi coctis lateribus structa sunt. Fidem de hac re faciunt vestigia Pontis Trajani lateribus coctis vestita, quæ in Columnâ Trajanâ videntur lapides cæsi, qui ad manus ibi non erant, præterquam quod ingentis negotii est illos cedere & deducere, cum contra lateres cocti commodè haberi potuissent ob describendam inferiùs dispositionem, quæ Romanis erat in rebus necessarijs ad militaria hæc ædificia, quapropter Artifices illi simul vincti cum terram haberent coquendam ad usum laterum, & lapides redigendos in calcem, & lignâ combustibilia, flumineosque calculos colligendos, paucos intra dies condere poterant consistentia Fortalia ex hisce materiis mirâ facilitate, quamvis Fortalia hæc, quæ diru-

ta fuerunt injuriâ vel temporum, vel gentium barbararum, quæ provincias has invasere, terrâ sint operta, ubi etiam cespites luxuriant, nullaue rudera pars appareat, terram tamen ligone fodiens eruit statim glæcam, & calcem, & lateres coctos.

Conferebat plurimum ad celerem absolutionem, & Fortalitorum, & omnium Militarium operum, quod opus non erat tantâ crassitie murorum, quia his temporibus in usum nequaquam erat terribile murale Tormentum, quemadmodum nostris; quod porro in causâ est, cur hodie tam crassâ fiant ædificia plus temporis & diligentie requirentia. In quibusdam locis ligna videns, lapides in calcem redigendos, terramque ad lateres coquendos opportunam, & animadvertens tenuem crassitiem arginum quæ utebantur, non abs re opinabar, facillimum fuisse paucos intra dies omnia camenta parari, præsertim ope, ac industria peritorum Artificum. In regionibus ubi defunt ligna, & lapides ad recipiendum ignem apti, & ad calcem effingendum, hujusmodi aggeres offendi solâ terrâ constructos, ut in regione *Jozicum*, *Metanastarum*, *Daciaque ripensis*.

D E O S S I B U S ELEPHANTORUM.

VARIIS IN PALUDIBUS REPERTIS,

*Qui antiquitus in Acie erant adinstar portatiliū
Fortalitiorum.*

Gnaro militaris ufus, in quo apud Romanos erant Elephanti absurdum videbitur in oris Septentrionalibus eorum Ossā reperiri, & planè frequentia. Equidem ingentia hujusmodi fragmenta offendi, quæ hic refero, magnitudinis naturalis, ac formæ, quæ delineata sunt, & quæ servantur hæcenus in Musæo Scientiarum & Artium Instituti Bononiensis.

Fragmenta hæc ut plurimum accepi ab Accolis Paludum non mediocrium. Vertebras & dentes tradidit mihi Rusticus Sirmii Paludem Juleam accolens stratam aquis Baconsi fluminis modò *Buzuth* dicti, & Savi. Eadem Palus protenditur propè Montem deliciis affluentem *Cibale* nuncupatum, qui Meridionali suo termino basim præbet celeberrimæ *Cibale*, de quâ hoc in Tomo superius egimus. Referuntur Historiis Prælia ad hanc Paludem commissa, atque in eadem Palude hæc vertebrae, & dentes, ut Villici asserunt, reperta sunt, ac diversis temporibus integræ quoque costæ quæ hic desiderantur.

Paulò supra *die Römerskanz* in Tibilci Paludibus à Piscatoribus sumpta fuit integra hæc mandibula cum binis dentibus.

In apice Transilvaniæ in Palude quadam propè *Fogaras*, quæ sedes erat Principum

pum Transilvaniæ, sita ad ingressum ejusdem Provinciæ, veniendo à Vallachiâ fecus Alutam flumen duo tibie fragmenta reperta sunt hic impressa.

Causa cur in Paludibus frequentissimè fragmenta eadem reperiantur, in promptu est; projiciebantur enim in eas Elephanti mortui, ut pestilentia Castrametationes liberarentur, quod ipsum nostris temporibus fit de Equis, Armentisque in acie mortuis, quæ locis incultis & paludosis humanantur, ut conterantur aqua partes infectæ.

Ex meo Tractatu de Romanâ militiâ, ubi numismata, marmora sculpta, scriptique lapides adsumunt, has effigies Elephantorum excerpti, atque hic inserui. Unus incisus Lapis Carneolus duos refert Elephantes sustinentes binas Turres militares, ab homine ductos parvæque bigæ adjunctos, ut quò militare opus exigit, protrahantur. Ductor manu accensam facem præfert, quâ ipsos extereat, naturâ sua ignem metuentes, & quosdam veluti stimulos currentibus addat. Alter solus Elephas Turrim pariter sustinet; Ductor autem inter Turrim & collum ipsius insidet. Duo hæc Monumenta loquuntur satis, ut inde colligat unusquisque horum Ossium originem in prædictis sitibus reperorum, ubi nunquam profectò hujusmodi Animalia nota sunt, sed pro militari usu illuc advecta, & demortua.

M U R U S

Qui à Mari protenditur ad Montes,

I N T E R

FLUMEN Urbem & TARSATT.

Um degerem in Provinciis Liecæ, & Corbaviæ negotium agens limitum inter duo Imperia, intellexi verum esse, prope *Flumen* existare non solum vestigia muri à mari ad Montes protensi, sed insuper Portam integram è silicibus vetustatem passis, sed formâ, & magnitudine suâ nequaquam læsis; quare desiderio affectus fui querendi Eruditum in *Flumine*, qui mihi de his notitiam aliquam præberet, arbitratus probabiliter viarum vestigia, quæ sunt in apice Alpium, partes illius esse, quæ per dictam Portam ferebat, & quæ, ut opinor, continuatio erat Viæ Posthumias ab Aquilejâ provenientis: quod ipsum referam, ubi de viis sermonem faciam. Itaque multa juxta votum accepi à D. Claudio de Marburgh Consiliario Cæsareo per Epistolam scriptam die 30. Octobris 1700. Iamque Italo idiomate scriptam hic tamen in Latinum versam, ut patefiant eruditæ considerationes super existentia hujus Muri & Portæ, ab eo habitæ; quoniam plurimæ tunc temporis curæ atque negotia prohibuerunt ut ipse oculis perlustrarem erudita vestigia veterum Romanorum operum in extremos limites Italiæ ac Ilirici.

R E L A T I O.

Claudii de Marbourgh Consiliarii Cæsarei super Muro veteri Fluminis, & de Arcu singulari, qui exstat in eadem Urbe, lata Domino Francisco Hyacinto Peri Capitaneo suæ Majestatis Cæsareæ, exequendi gratiâ Jussa D. Com: Aloysii Ferdinandi Marilli Magni Commissarii Confinium Cæsareorum cum Turcis anno 1700.

D E M U R O.

URbem Fluminis Sancti Viti hodiernam jactare subsistentiam in Liburniâ Austriacâ, parte Iliriæ, nemo ex Historicis auctoribus inficiatur: quia
Tom. II. Pp 22 verò

verò in hac variæ antiquitates reperiuntur, nec de iis aliquis mentionem fecit, ipse inquirere ausus sum sub alio nomine apud Antiquitatem venisse *Flumen*; inde in lucem prodiit variorum opinio, quod nimirum cum reperiretur situs vetus junctus pertinentiis *Castri Tarfatti*, *Tarfia* vocaretur.

Voluere alii primam appellationem *Fluminis* constituisse in *Burno* Meditullio ex quatuordecim Urbibus Liburniæ, quia *Flumen* existit in vero puncto *Sferæ Liburniæ*, quod cum *Li* indicativo, & *Burno* composito significativo, declarabat *Flumen* nobilissimum quoddam *Burni* vestigium. Scriptorum opinio quantumvis confusa, *Flumen* videlicet recens referre Plantam veteris Celeberrimæ *Promonæ*, verò magis adhæret, & subdictus murus tanquam effectus reconditæ causæ occasionem præbet eum hoc pacto appellandi.

Muri hujus principium est in Mari ad meridiem, quasi bis centum passibus arenâ tegitur, & ipso Mari à me quadraginta abhinc annis descripto, deinde porrectus per lineam rectam propè Fortalitium *Sokol* protenditur, sub Urbe nulla detegens sui vestigia, & tendens versus Collem *Sanctæ Catharinæ* refumit adscendentiam Versus capax altitudine suâ hominem tegere, & obex fieri cuiusvis equitatus, latus suprà duos pedes, adeoque bituminatus, ut magis *Calx*, quam lapis ipse obdurescat.

Sequitur Murus modò altior, modò depressior dirutus, aut adhibitus in fulcimen aliorum Ædificiorum ruralium, usque ad *Studenam* Villam Fratrum de Ordine Divi Augustini Heremitarum *Fluminis*, & prætergrediens Sylvam *Terstenik*, producit ad Montem *Prifek*, *Bazuam*, & alios, nec ejus finis dignosci potest. Prodit in *Murlachiam*, nec quo inde perveniat veritatem è Libris eruere potui, nec oculis inquirere, quamvis ipse usque ad hos terminos de anno 1662. in formâ commissari ejus *Iconographiam* effinxerim.

Appianus Alexandrinus de Bello Illyrico, narrat Julium Cæsarem, cum vellet defendere Liburnos, qui ad eum confugerant contra Dalmatas, qui, *Promonam* ipsorum Metropolim usurpaverant, non obstante Muro ab eo extructo (qui idem ipse est de quo modò sermo habetur;) nullo modo potuisse Dalmatas ad æquitatem convertere: quare rebus infectis Romam reversus est civilium dissensionum causâ ibique mortuus. Successor in Imperio Augustus sibi proposuit injurias ulcisci Cæsari illatas à Dalmatis, & occasione sumptâ quod Versus Dux Dalmatarum, qui cum duodecim millibus fortibus viris irruerat Liburniam, & obsideret *Promonam* subditam *Romanis*, manu validâ Hostem petiit, Murum ampliavit claudens duos Colles ab hostibus occupatos, videlicet *Terfattum* & *Golliach*, nec modò Versum fregit, sed & Teutinum disjecit alium Dalmatarum Ducem, qui venerat in auxilium *Promonæ*, & ipsam Augustus sibi vindicans combussit, & solo æquavit, ejusque ruderibus superstes fuit *Flumen* cum Muro longo quinque milliarium cum Cæsar ipsum

„ ædificavit, sed ampliatio ab Augusto facta usque ad punctum ad me detectum,
 „ hoc est usque ad *Cirgliennam Wodizzam* protenditur per cursum viginti mil-
 „ liarium, quæ fortasse forent aut stadia, aut milliaria Germanica.

„ Verùm si mihi fas est historicè rem tractare, nec conjecturas emendicare, di-
 „ co Murum hunc exstructum fuisse anno 400. Ætatis Christianæ in divisione
 „ quam fecerunt de Illirico Arcadius, & Honorius Imperatores Filii Magni Theo-
 „ dosii, Occidentis unus, alter Orientis Imperator, quia cum in Illirico diversæ
 „ inter ipsos ortæ fuissent contentiones, æquum arbitrati sunt inter Germanos
 „ partiri. Jus sanguinis in cæteris concors, hujusmodi divisionem pro bono pa-
 „ cis inter Germanos postulabat. Hic Murus esto utriusque Imperii Divisor.
 „ Experientia docet, quod ad Orientem protenditur, Græcis ritibus esse subditum,
 „ Gentelque illam Græcam Legem profiteri ad ultima usque tempora, id est *Vi-*
 „ *nodol, Segniam, Murlacchim*; quod vero Occidentem respicit, versùs Japo-
 „ das, Friulos, Pifinum, Istriam & alias adjacentias Honorii, Romanis mori-
 „ bus uti, iisdemque Legibus vivere. Hactenus circa Murum.

DE ARCU, AB INCOLIS PORTA NUNCUPATO.

„ Arsâ tempore solum inundationum immiscet suas aquas turbidas Mari, in
 „ sinu Flennatico. Cum Imperator Claudius secundus ad ripas hujus fluminis pro-
 „ stigaverit Gothos, & ex Italiâ ejecerit, imò ipsos infecutus fuerit armatâ ma-
 „ nu per totam Liburniam, triumphavit in flumine, prout ostendebat *Lapis*
 „ fixus in Fortalitio versùs Mare, præferens Literas expressivas Claudii secundi
 „ Cæsaris.

„ Arcus hic mirabilis est, quia in decursu 1300. annorum, & ultrâ, absque
 „ bitumine, absque ferro, absque ingentium Lapidum equilibrio ita contextus,
 „ fixus, ac stabilis permanet, ut habens circonfereñtiam pedum Geometrico-
 „ rum sexaginta circiter, & crassitiem pedum paulò minus quam quinque, nun-
 „ quam senio temporis cessit: quinimò si bellicis instrumentis peteretur, ce-
 „ derent potius fracti lapides, quàm læsa videretur Architectura, eò mirabilior,
 „ quò minus ars apparet. Hoc nobile tamen opus præclusum quibusdam vili-
 „ bus ædificiis parùm admirationis inducit inter Gentes æternitatem minimè cu-
 „ rantes,

D I V E R S A
G E N E R A,
V I A R U M.

D E

V I I S

A N T I Q U I S

R O M A N O R U M,

P E R

DESCRIPTAS PROVINCIAS STRATIS.

Atis constat, Romanos, quò latius suas protendebant victorias, eò accuratius quoque vias conservasse suis exercitibus, ut commodius, atque brevius iter foret non modò ad exercendum in veteres subditos Imperium, sed & in alios acquirendum. Officium sternendi, tuendique vias variis Magistratibus injectum fuit, quorum maximum erat nomen ac meritum in Imperio, idque opus Imperatoriis numismatibus aternati traditum fuit. Celeberrimæ viæ suis à constructoribus nomen cepere, eorumque præcipua fuit cura brevitatem querere, anfractus vitare, secare montes, vias supra Paludes erigere, quandoquidem eæ in causâ sunt, cur flexuosæ viæ terantur. Solida in iis adhibebantur camenta, lapides videlicet & calx, aut terra in locis lapidibus, & calce destitutis. Opera hæc, quæ nobis modò tantum afferunt admirationis, non tumultuarii mancipiorum fuere labores, ut multi opinantur, sed effectus optimæ dispositionis, à Romanis adhibite, collegia quarumlibet artium instituendo, quæ ad constructionem omnium militarium adificiorum erant necessariæ. Ea verò collegia sive cum exercitibus progrediebantur, sive Præsidia propè Imperii limites incolebant. Talium operum non ignarus, nec

ignorabit profectò paucos operarios suis diversis artibus apprimè instructos, citius atque solertius opera sua conficere, quàm rudium & inexpertorum maximam copiam.

Nobis itaque detur sermonem facere de diversis collegiis Artium ad militarem usum conferentium, quæ absque dubio omnis & facilitas, & celeritas debebatur in tot ædificiorum perfectione, quorum vestigia in hoc tractatu conferui. Ea verò collegia hæc digessi ex variis Auctoribus comparata. Nonnulla igitur de iisdem modò exponamus, subinde ad Tractatum de Viis reverfuri.

Dignitas Præfecti Fabrûm in Legionè cognoscitur ex inscriptione æneæ tabellæ apud *Gruterum fol. 479. n. 1. & 2.* ubi Civitas Apisia in Africâ hospitium majus facit cum C. Silio Ariolâ Tribuno militum, Legionis III. Augustæ, eodem Præfecto Fabrûm, quem Patronum cooptat per Legatos, eosdemque Suffetes, Magistratu scilicet civitatis maximo perfungentes. Alia quoque inscriptio id ipsum indicat apud *Fabret. pag. 690. n. 115.* ubi C. Julius C. F. Claudia Montanus legitur Tribunus Militum Legionis quintæ Macedonicæ, idemque Præfectus Fabrorum est X. Vir litibus judicandis, & Quaestor designatus.

Fabrorum diversi generis usus maximus in militiâ terrestri, & navali. In terrestri ad machinas murales construendas, & reficiendas, vallum, & munitiones, ac tentoria, currus, & quidquid necessarium est tuendis urbibus, & exercitiis, aut oppugnandis. Fabri murarii, lignarii, ferrarii, carpentarii, materiarii, tignuarii, ballistarii; navali verò militiæ etiam navales Fabri inserviunt præter cæteros in terrestri recensitos. Omnium istorum memoria occurrit apud Vegetium infra producendum, & apud Gruterum, aliosque vetustorum lapidum collectores, ubi Centonarii quoque Dendrophori, qui Fabris jungendi sunt ex lege Constantini in Cod. Theodosiano producto per Du Cange in suo Lexico mediæ & infimæ latinitatis, nec non per Pitiscum in suo Lexico Antiquit. verbo Centonarii.

Fabri murarii hoc nomine expressi non occurrunt in lapidibus antiquis, sed dicuntur materiarii, ut apud *Gruterum fol. 662. n. 6.* Fulvius L. F. Quintianus Faber Materiarius. Dicuntur etiam à Vitruvio Camentarii, à Vegetio Structores.

Fabri Tignarii passim, vel Tignuarii ut apud *Gruterum fol. 169. n. 6.* SCHOLA AUG. FABRORUM TIGNUARIORUM, & apud *Fabret. pag. 700. n. 215.* Collegium Fabrûm Tignuvariorum. Appellantur verò Tignuarii apud *Grut. 235. n. 7.* ubi C. Julius successus dicitur Præfectus Corporatorum Fabrum Ferrariorum, Tignariorum, & Tabulariorum Portuensium; quemadmodum 99. n. 9, & alibi apud eundem, & cæteros.

Fabris Dendrophori, & Centonarii in Collegiis adjungebantur, ut ex lege Constantini tit. de Centon. & Dendroph. prima in Codice Theodosiano observant
lat-

laudata Lexica du Cange & Pitisci. Dendrophori sunt, qui ligna cædunt ad machinas bellicas, valla construenda, & figenda tentoria, & Castrametationem muniendam, & Pontes ligneos in Paludibus, aut fluminibus transmittendos. Centonarii verò erant qui vestes Militibus, ac tentoria construiebant, nec non Centones, ad usum machinarum bellicarum, & ad navigia pariter instruenda velis. Laudata lex Constantini jubet (Cod. Theod. tit. 8. libr. 14. leg. primâ) ut, in quibuscumque oppidis fuerint Dendrophori, Centonariorum, atque Fabrorum adnectantur Collegiis: quoniam hæc corpora frequentia hominum multiplicari expedit.

Fabri Carpentarii includebantur (ut arbitror) inter cæteros Tignarios, & Ballistarum, curruum, ceterarumque machinarum opifices fabrilibus exercendis corporatos.

Fabri Ferrarii supra recensiti cum Tignariis *Grut.* 99. 9. & apud *Reinesium* Inscript. *Clasf.* 8. n. 65. exstat, Faber Ferrarius legionis XX.

Fabris accensendi sunt opifices Ballistarii, de quibus Vitruvius loquitur in Præfatione sui operis ad Augustum. Inscriptio Ballistarum Constantini recensetur à *Grutero* pag. 600. n. 4. ex compendiaris literis BAL. indicati. Alia evidentior Præfuli Eruditissimo Bianchini communicata ab Illustriss. & Doctiss. Vicecomite Episcopo Novariensi, quam asserit asservari in Basilicâ S. Julii ad Insulam.

Sunt etiam Tabernacularii proprio collegio donati, sed istorum conditio non patitur, ut accenscantur Militiæ Romanæ, utpote qui servi essent, & liberti. *Vid. Grut. p. 642. n. 8.* Attamen usui ut essent Militibus, & Fabris ingenuis militiam professis, proficisci cum illis poterant inservituri suis ministeriis.

Denique Fabri Navales; iidemque Utricularii erant qui militiæ interviebant nauticæ non minus quam terrestri, ubi transmittenda essent flumina, & comportanda navibus impedimenta. Istorum quoque erant corporati Fabri Utricularii, qui utriculares Tibias faciebant. Quare *Grut. pag. 448. n. 5.* legitur Patronus Fabrum Navalium Utriculariorum. *Vid. Lexicon du Cange & Pitisci;* ubi etiam locus Vegetii refertur ita scribentis lib. 2. cap. 21. *Habet præterea legio Fabros Lignarios, Instrutores (alia lectio habet Structores) Carpentarios, Ferrarios, Pistores & reliquos artifices ad hybernorum ædificia fabricanda, ad machinas, turres ligneas, ceteraque, quibus vel expugnantur adversariorum Civitates, vel defenduntur propriæ præparatos, qui arma, qui vehicula, ceteraque genera Tormentorum, vel nova facerent, vel quassata repararent. Habebant etiam fabricas scutarias, loricarias, arcuarias, in quibus Sagittæ, Missilia, Cassides omniaque armorum genera formabantur.*

Numerantur fabricæ armorum Imperii Orientalis, & Occidentalis in Lexico Pitisci verbo *Fabrica* ex Auctoribus antiquis, ac recentibus. Ex illis duæ in Thraciis, quatuor in Illyrico, omnes in oppidis, quæ erant circa limites Impe-

rii, ubi etiam copiae militares morari consueverant. Navalis verò rei studium ad exercendos milites in tractu Danubii, colligitur ex *Cod. Theodosiano lib. 2. tit. 17.* inscripto de *Luforiis Danuvii*; cujus tituli *leg. 1.* Imp. Honorius, ac Theodosius Augusti præcipiunt Constanti Magistro Militum per Thracias, ut nonaginta luforias recenti fabricatione addat decem veteris reparationis limiti Myfiaco, centum verò decem novas adjiciat quindecim antiquis limitis Scythici &c. Videndus eà de re Gotofredus, in *Cod. Theodosiano*, Pancirolus in notitiâ Imperii. Luforiae erant species navigiorum ad exercendam juventutem in re nauticâ.

Haëtenus de collegiis Artium.

Nunc sermonem de Viis repetamus.

Ipse in Antiquitatum Mappâ Romam opportunè posui, ut ab eâ, tanquam capite Romani Imperii procedat quisque ad provincias à me discussas inter militaria negocia, quo patefiant primariae partes militarium Romanarum dispositionum, vestigia Viarum à Romanis stratarum pro exercituum usu, & constet quomodo concurrebant duae primariae Italiae Viae, Appia videlicet, & Flaminia.

Appia filicibus strata Brundisio finitur ad conspectum Dirrachii. Per eam exercitus progrediebantur in Macedoniam, partemque Graeciae Thraciaeque. Crederem adhuc superesse vestigia ejus continuationis Hydruntum usque, contra Apolloniam. In utroque horum littoralium Macedoniae, accepi ab expertis Viatoribus in hac regione vestigia esse duarum Viarum, quarum una à Dirrachio, altera ab Apolloniâ trahitur, quas probabile est eas esse, quae ad Clodianas connecti dicuntur, ubi rectè caput habet celeberrima Via Egnatia, quae Bizantium ducit per Thessalonicam protensa, omniaque diversa loca in Mappâ notata, mihiq; indicata ab ejus Viae ducibus, quam ipse tot meis itineribus Constantinopolim inter, Galipolim, & Silivream terere incepi, illiusque filices vidi aequè formosos, ac illos Appiae, qui ferè semper ad Bizantium usque continuantur, nec minoris magnificentiae enunciata est mihi Via cis Thessalonicam.

A prædictis Clodianis vestigia sunt Viae lapillis stratae secantis Vallem fluminis *Varder*, veteris videlicet *Erigon*, confluentis in mare Thermaico; quae ad montem Scardum transfert & ad *Cacciavie*, ubi accepi vestigia superesse unius ex solitis parvis arcibus Romanis lapide constructis, quoniam exercitus Imperatoris Leopoldi anno 1689. penetravit, incenditque *Uscbiup*, quam probabile est esse veterem Uscanam, sive alium *Alloros*. Hæc via protensa fuit ad Pristinam, deinde Nissam, ubi aliae Viae concurrunt, una è Thraciâ ducens, aliae, quae per Nissam superiorem ferunt Taurunum, Pontemque Trajani, scindentes Vallem fluminis *Timok* ad *Vraterniza*, ubi Trajanus nonnullos apices montium jussit æquari. Ad Trajani Pontem inter montium asperitatem constituentium Portam ferream Via alia fuit aperta ad Taurunum, quam ipse anno 1690. denuò aperiri jussi, ut facilior foret inter Belgradum, & Vidinum communicatio. Trajanus super Danubio

nubio suo Ponte structo, paulo post stravit per Dacias, Mediterraneam, & Transalpinam vias pariter flumineis lapidibus, fumendo lineas per vallem Zernæ, ad cujus confluens est recens Orfova, perque recentem Meadiam ascendendo, ibi Fortalitia statuit, ut sibi vindicaret vallem recentis Temis, & progressus per eam fuit ad *Caranzebes*, unde vallem aliam Bistræ ascivit, ut montium apicem ascenderet, circumventum Daciam Mediterraneam, in loco hodie Porta-Ferrea Transilvania nuncupato, quorum ad pedes erat Thesaurus Decebal, qui ob talium montium alperitatem credebatur tutissimus locus Daciæ, cui dominabatur. Expertus horum locorum à Ponte Trajani usque ad Ulpian Trajanam, cujus vestigia descripta sunt, coaptare possum, & conferere tot ex iis operibus, quæ in Trajanâ columnâ exstant adhuc, quæ procul dubio in hoc tractu facta fuerunt ad faciliores habendos transitus, æquando montes, vias aperiendo, erigendoque species quasdam Pontium. Via hæc per amœnam Transilvania regionem producta fuit per Albam Juliam, ac Tordam usque ad pedes Montium oppositorum ejus ingressui, in recenti Provinciâ Moldaviæ, & inde usque ad locum *Micaza*, ad cujus finem sunt vestigia Romani Aggeris.

Ad Pontem Trajani redeo indicaturus aliam viam flumineis lapidibus æquè stratam, quæ vindicabat semitam illam, quâ Transilvania penetraretur per vallem fluminis Alute inter illos montes, qui Daciam dividunt Transalpinam, quæ modò Vallachia est, in quo loco Trajanus Decebalum circuiret cum parte exercitus. Via hæc æquè strata protenditur secus Alutam Fluvium usque ad Danubium, non procul ab eo distita, & à vestigiis descripti veteris Fortilitii Romani, quod nostris quoque temporibus nomen servat Antinæ.

Postquam Alutam fluvium trajecimus, cum nullo milites ordine progredierentur, & opus esset ocus in Transilvianiam proficisci, nihil ulterius de reliquâ Vallachiâ accepi, nec vacavit scire utrùm talia descripta vestigia continuarentur usque ad caput, quod probabile est, Fossæ, quam adit Trajani Callis.

Equidem posui diversa inter Viarum genera longissimas illas Fossas, quæ Romanis erant in usu in Dacia Ripensi, sita Montes inter Carpaticos, ac Tibiscum. Addi potest, & vasta Planities Danubio, ac Tibisco interjecta, quæ ad præfens *Bascha* nuncupatur, sedes olim *Jakigum* Metanastarum, quæ & morum, & arborum similitudine identidem arboribus spoliatorum, conferri potest cum Daciâ Ripensi, sicuti & cum cæterâ regione paris naturæ interjectâ Marusio, Tibisco, Danubio, primisque collibus, qui divergunt ab altis montibus Carpatibus ad partem Orientis comprehensam in Banatu Temisvar, & planitie, quæ ob magnam copiam nationis Rascianæ à Turcis admixtæ post victoriam relatum de Temisvar, & à Vallachis, qui descendunt à montibus, dicebatur Ulascha. Patet Romanos câ Fossâ usos esse, quæ procedit per planities regionum descriptarum, vergens à Danubio ferè ad conspectum *Vatzen* pauca milliaria trans Budam vete-

rem, rursus ad Danubium tendens aliqua milliaria cis Taurunum, nunc Belgradum, ad locum *Castolatz* propè Zovinam, & trajiciens prædictas planities. In recenti Moldaviâ, parte Daciæ Cisalpinæ, & per Bessarabiam, nunc Tartariam *Bugiak* æquè reperitur in regione plenâ planitiebus, Via fossis constructa, ab omnibus iis populis notata nomine prædicti Trajani Callis, & ejusdem periti aiunt ipsam incipere in ripâ Orientali fluminis *Prut*, ubi est Castrum *Falcin* positum, penès pontem istius fluminis, & ibi incipit magna planities, quæ per totam Moldaviam, Bessarabiam, nunc *Bugiak*, protenditur usque ad aliam Tartariam Crimensem, & per eandem continuatur ad Bosphorum Cimmericum; quod cum ita se habeat, opus esset credere viam Trajanam tali fossâ confectam, fuisse à Trajano institutam post relatam de Dacis victoriam, quo posset à Provinciis Asiæ ad Euxinum Pontem cum Exercitibus ad Danubium commeare in situ Pontis ab eo erecti, & nuncupati; quoniam hæc ad limites Vallachiæ cum Moldaviâ connectitur cum aliâ ex glaciâ, quæ deducitur à Ponte Trajani. Tam longa extensio à regionibus planis, vastis, ac penè desertis, iis præcipuè temporibus, in causa est cur credatur, tali fossâ Romanos usos fuisse tamquam constanti signo, & civilis commercii & Militarium expeditionum gratiâ, & quamvis terra hæc naturæ sit arenosæ, longæ humiditati contrariæ, credere tamen non obstat terræ elevationem à fossâ sublata, viæ vicem egisse, iterque stravisse militibus, ac viatoribus. Idem Trajani Callis unâ cum aliis descriptis viis, in causâ fortasse fuit, cur numisma in honorem Trajani excuderetur, cujus figuram retulimus.

Roman revertor, ut Flaminiam, de quâ in principio cum Appiâ sermonem habui, repetam, & deducar ad Colonias Ariminii, & Aquileiæ, undè seu mari seu terrâ Romana Potentia ingrediebatur Noricum, & Illiricum. Terrâ ad Aquileiam tendebatur æquè per Noricum, ac per Pannonias. Hinc adibatur magnum Emporium Siciæ, undè patebat ingressus in deliciis affluentem Sirmium, centrum Pannoniarum, Daciarum, Myfiarumque. A recentibus scriptoribus de vestigiis Viarum per Noricum multa facta sunt verba, & supervacuum est ut plura ipse faciam. Præstat ut transeam ad Portus Adriaticos in vetus Illiricum, & propè rudera Salonæ, Patriæ Imperatoris Diocletiani. Hinc videre est vestigia Viæ Gabinianæ, quæ per recentem Clissam protenditur, quatuor milliaria Itala distantem à prædictâ Salonâ, & assurgit ad apicem montium *Alby* & *Bohy*. Gabiniana hæc commoda erat ad recipiendos exercitus à Portibus Ravennæ, atque Arimini ad Salonæ Portum expositos ut per eandem viam Gabinianam ingrederentur, ut probabile est, Sirmium secus vallem fluminis *Drini*, per quam ego Viam ad Savum usque, annum ætatis meæ agens 19. equo vectus fui, Bizantio veniens, ut Spalatrum me conferrem, veteris Salonæ dependentiam. Verùm cum eâ ætate necessariæ mihi deessent notitiæ, necessarias quoque observationes prætermisi, nec in apice dictorum montium aliud vidisse memini, quam nu-

merum ingentem sepulcrorum in quibusdam asperis planitiebus, in quibus figuræ sculptæ erant obsoleto, & barbaro more.

Gabinianæ Viæ nomen impositum fuit hisce vestigiis ab erudito Spon in suo Itinerario in Orientem cum fundamento Inscrip. Lapidariæ ab eodem enunciatae p. 79.

Via hæc connectitur cum Posthumiâ, quæ perducebat in Aquileiâ, & quæ forsan erat illa, quæ continuabatur per Urbem Flumen dictam, per transversum scindens Murum perque ipsam sibi vindicans prædictorum montium apicem.

In eodem Sirmio per modicum tractum parallelum effossam Viam habemus per partem planam, arboribusque desertam, quæ à Savo paucò supra *Metrovitz*, aut antiquum Sirmium discedit, tenditque versùs *Petrovatz*, rursumque Savo immiscetur. In regione Danubium inter, ac Tibiscum similis Via est, quæ antè conspectum magnæ Paludis Ezichianæ tendit ad aggerem coherentem à Danubio ad Tibiscum, perque ipsum transit. Via hæc videtur illa fuisse, quæ probabiliter propè Mursiam ducebat. Regio, quam secat, plana est, arboribusque destituta. Harum planè fossarum forma, & proportio ubique eadem est.

Nostra perlegendo incidimus in straturam perquam spectabilem Viæ terræ compositæ non unâ, sed pluribus fossis, atque elevationibus, quæ excurrit ex *Arat* versùs Lippam per unum milliare penès Marusium flumen quæ per transversum *Temisvar* versùs scindit, & est illa, quæ pars est illius excurrentis ad Danubium inter *Czovina*, & *Cassolatz*.

Cæterum in usu Romanis fuit supra paludes aggeres lapidibus struere, adinstar terrestrium Viarum, quod observavimus super dictam paludem Ezichianam, ad longitudinem 5. milliarium Italarum, quæ ducebat probabiliter à Mursiâ in Pannoniam superiorem, quæ deinde sub Imperio Ottomanno constructa fuit, cum Ponte ligneo. Tractu temporis à Germanis victoribus tantum opus flammis absumptum fuit.

Sed ad figurarum ipsarum explicationem accedamus, diversa Viarum genera, quibus locis reperiunda, ordine exponentes.

F I G U R A I.

Via glareâ, & lapillis strata, communissima, & qualem cunctis aliis in locis agnoscas, quæ in sequentibus non indicantur.

F I G U R A II.

Glareâ item, & lapillis congesta, sed paulò supra terram elevata, cujus vestigia Ovarinum inter, & *Orozvar*, adhuc sunt conspicua.

F I G U R A III.

Grandioribus cumulata lapidibus, præterea etiam altius evecta, qualem inter *Petronell*, & *Hundsfeldm* vicos mediâ viâ offendes.

F I G U R A IV.

Fossa, five Via excavata, qualis propè Pagum *Petrovatz* ad Savum flumen conspicitur.

FIGURA V.

Peculiaris, & præ cæteris digna notatu Via, utpote non modò prægrandibus quadratis faxis, superficiem obducta: (interiora enim, & fundamentum glareæ constituit) & altius elevata: sed etiam non procul à margine elevatiori alia quasi femita eminens. Videtur hæc in Sirmio *Metroviz* inter & *Gregorovic* pagos.

FIGURA VI.

Elevatior alia Via, quadratis item faxis, inter quæ tamen identidem oblonga conspiciuntur, exstructa. Ex *Salonich* Macedoniæ urbe Constantinopolim usque excurrit.

FIGURA VII.

Triplici facie prodit laboris maximi Via, petræ scilicet, ac rupibus horridis Danubio imminentibus, ferro incisa, eademque ut ex foraminibus satis solidè argumentari datur, trabium beneficio ad latitudinem commodam extensa, cujus sine dubio usus erat, ut navigia contrario fluctibus motu tractu hoc impetuosissimis à sufficiente virorum robore traherentur.

Primâ facie cavitas ista cum foraminibus à latere, secundâ ex adverso, & teritiâ itidem à latere, sed prout etiam trabes foraminibus insertæ erant, aspicitur. Et videre est illam tum penès *Crebon* vetus, sive paulò supra Cataractas Tataliæ, tum loco illo, quo in angustissimas fauces contrahitur Danubius duas circiter, supra Orsovam horas.

Ultimo demum loco describendi, ac mensurandi veniunt colles, quos passim certo situ, ac ordine dispositos deprehendimus. Colles sunt manufacti à 7. usque ad 30. pedes & ultra perpendiculò ascendentes, ac tam penès Danubium, quàm in Myfiæ ac Thraciæ planitiebus obvii. In primis à Gegendâ usque ad Trajanum transitum, collium ejusmodi 300. 400. aut 500. passus unius ab altero inter se distantium linea procurrit. Consulatur Mappa præliminaris. Effodi eorum aliquot curavimus, & plerumque urnæ, lateres cocti, numismata se obtulere, quamvis exinde nihil colligere liceret, cui usui fuerint congesti illi acervi. Certum est Turcas nostris temporibus in usu habere, ut quâ transiturus sit exercitus, hos colles mediâ horâ inter se distantes, per certos præcursores fluent, duce quidem Vezirio. Quod si Imperator adfuerit, duplex ipsorum series ordinetur, qui utrumque latus Imperatoris quodammodo stipent. Ex quo si nil aliud; saltem id colligi possêt, hos nostros similem Romanis usum præstitisse. Similiter in his collibus manufactis ita dispositis ad ripas paludum vastarum Tibiscanarum, & Danubialium & præsertim ubi Danubium Tibisci confluens appropinquat, dubitari potest fuisse positas Romanas excubias missilibus telis armatas contra Pyratas populorum barbarorum parvis navibus per paludes grassantium.

TOMI SECUNDI
P A R S S E C U N D A.
ANTIQUITATUM
MISCELLANEARUM.

C O N T I N E N S

I N S C R I P T I O N E S.

M O N U M E N T A.

O R N A M E N T A.

L A T E R E S Hieroglyphicis inscriptos.

M E T A S.

S C A P O S C O L U M N A R U M.

U R N A S &c.

PRÆFATIO

A D

SECUNDAM PARTEM

TOMI SECUNDI

D E

ANTIQUITATIBUS ROMANORUM

A D

RIPAS DANUBII.

Etus eruditio nullis tam clavis, certisque nititur fundamentis, quam iis, quæ numismata, & marmora suppeditant. In descriptis Provinciis inquirentes, utrorumque copiam invenimus. Primis referta erat Transilvania, plerisque argenteis, at mediocribus. Numismata variis figuris ornata inventa sunt in effossionibus Fortalitiorum Orsovæ, & inter rudera celeberrimi Emporii Sicii, & ferè in singulis locis vetustis notatis, & etiam inter arandum arva in ipsis; & hæc ferè omnia, exceptis iis Transilvaniæ, & Orsovæ de iis impressa erant temporibus, quæ elegans imprimendi modus defecerat. Horum collectio meis manibus non diu hæsit, instantibus plurimis ingenuis, eximiiisque viris, tam in acie, quam in aulâ, quibus ea negare non potui; præterquam quod animo fixum mihi erat nolle tot curis, quæ succumbebam hanc quoque addere numismatum, quæ sanè me totum occupasset ita, ut cæteris vacare studiis non potuissem.

Tom. II.

Z z

Mar-

Marmora , quæ tam ad ripas Danubii , quam Mediterraneas circumjacentes regiones plurimis in locis offendi sculptas præ se ferunt figuras , ornatus non eximios , & mediocres admodum , & inscriptiones , alias in Grutero jam expressas , & alias nondum notas. Ipsorum plerisque sunt inscriptiones Latinæ , paucis autem Græcæ. Situs , ubi reperta sunt , tam in viis , quàm in muris , singuli suo nomine signati sunt , & in Mappâ antiquâ certo signo distincti , ut eruditus per eos transiens perquirere illa possit , & ubi sit opus , correctiora describere. Cum enim à me , aut à meis amanuensibus eadem Inscriptiones transcriptæ fuerint , aut progrediendo cum exercitu , aut per accidens exhumando , ubi terram elevare opus esset , difficillimum sanè est , quin inter tot curas , ac temporis angustias plures errores irreperint , præsertim in Græcis inscriptionibus transcribendis. Quod ego in præsentia facere potui , feci , nempe ut eas ita ære incidendas curarem , ut in propriis adversariis inveni ; contra has autem apponerem quicquid diligentiae , ac studio eruditissimi Præfulis Bianchini visum est in singulis posse desiderari. Id benignus Lector inspiciat velim ; inveniet namque non solum quâ ratione laudatus Præful corrigendas , supplendas , legendasque plures inscriptiones esse conjiciat , verùm etiam quænam ad nonnullarum explicationem pertinere posse existimet. Cæterum aliæ multæ his potuissent explicationes aptari , præcipuè pro Legionibus , quæ in diversis nostris Provinciis à Romanis addicebantur ; nunc verò satis duxi hos lapides prout existant ponere , ut quando vacabit , seriem aggrediar adnotationum , nisi quis me prævenierit.

T A B U L A 34.

Num. 1.

SILVAN. ET. . . . . AB	Silvano & Mercurio ab
QVADRIBIIS. AVG. SACRUM	Quadriviis Augustis sacrum
C. ANTONIVS VALENTINVS	Cajus Antonius Valentinus
VET. LEG. XIII. GEM. MVRVM. A. FV	Veteranus Legionis XIII. Geminae
NDAMENTIS. CVM. SVO. INTRO	murum à fu-
ITV. ET. PORTICVM. CVM. ACCVBI	ndamentis cum suo intro-
TO. VETVSTATE. CONLAPSVM IMPE	itu & Porticum cum accubi-
NDIO. SVO. RESTITVIT. GENTI	to vetustate conlapsum impe-
ANO. ET. BASSO. COS.	ndio suo restituit Genti-
	ano & Basso Coss. (anno Æræ Chr. 211).

Legio XIII. Gemina erat attributa Præsidio Provinciæ Pannoniæ Superioris, ut expressè legitur in antiquo Lapide apud Grut. fol. 1028. 2.

Vetustate conlapsum rest. Formula eadem occurrit apud Grut. fol. 158. 8. & alibi.

Num. 2.

P. QVINTVS	Publius Quintus
P. F. PVBL. VETR.	Publii Filius Publii (Tribu) Veteranus
LEG. XV. APO	Legionis XV. Apollinaris
ANNO	Annorum . . . . .
Legio Decimaquinta Apollinaris in plurimis inscript. ita dicta legitur apud	
Gruter. fol. 31. 10. & 378. Ab Augusto constituta in Pannoniâ, à Nero-	
ne translata in Syriam. <i>Vide Panvin.</i> à Vespasiano in Cappadociam. Dio.	

Num. 3.

L. CORNELIVS	Lucius Cornelius
L. F. FIRMVS	Lucii Filius Firmus
TERENTINA. AREL	Terentinâ (Tribu) Arel-
ATE. MIL. LEG. XV.	ate Miles Legionis XV
APOL. ANN. XXX.	Apollinaris annorum XXX
STIP. X. H. S. F.	Stipendia X. hoc sibi elegit.
C. VIBIVS. C. F. MIL.	Caius Vibius Caii Filius Miles
LEG. XV. APOL.	Legionis XV. Apollinaris
B. M. P.	Bene merenti Posuit.

Terentina Tribus legitur apud Gruterum extensa fol. 333. 3. ,

Ejusdem Tribus Terentinæ inscribitur L. Domitius Pedullus Arelatenfis apud Gruter. fol. 303. 3. Quare Colonia Arelatenfis adscripta legitur Tribui Terentinæ.

Num. 4.

LEG. X. G. P. F.

Legio X. Gemella Pia Fidelis à Dione recensetur atate suâ in Pannoniâ Superiori, ac in Myfiâ alia Decima. Vide Dionem pag. 564. edit. G. L.

Legio Decima Gemina Pia Fidelis appellatur in Inscriptione Parmensi apud Gruter. 492. 5. & aliâ inscriptione Literis compendariis, ut hic Gruter. pag. 547. 1.

Pannoniæ Superiori eam Legionem tribuit Dio sub Alexandro.

Num. 5.

VICTORIAE

AVGG. NN.

ET. LEG. I.

ADIVTR.

P. MARCIVS

P. FILIVS

SEXTIANVS

EPHESO

PP. DD.

Victoriae

Augustorum Nostrorum

Et Legionis Primæ

Adjutricis

Publius Marcius

Publii filius

Sextianus

Epheso

Propria pecunia dedicavit.

Edidit Gruterus pag. 103. 6. correct. cum parte averſâ, quæ ostendit dedicationem peractam Apro & Maximo Coss. Chr. 207.

Legionem I. Adjutricem in Pannoniâ inferiori collocat Panvinus sub Severo Alexandro. (*Panvin. Imper. Rom. pag. 105*).

Ista quæ duos Augustos memorat eorumque Victoriâ videtur referenda ad M. Aurel. & L. Verum, vel ad M. Aurel. & Commodum, vel ad duos Philippos. Si Augusti duo quos enunciat inscriptio, sunt M. Aurelius & Commodus referri potest Victoria ad illam quam anno Chr. 178. retulerunt de Quadis & Hermanduris in nummis recognitam à Co. Mediobarbo.

T A B U L A 35.

Num. 3.

MEMORIAL IVLI
AE. EMERITAE. QVAE. VI
XIT. AN & VALERIA MASC
LENIA. FILIAE. PIISIMAE

Num. 4.

... L Y A A M Y P L E I V Y X.

. . . ΕΙ. ΜΕΤΑ, ΠΑΤΡΟΣ

. . . . Talmurius anima bona dormit cum Patre.

Num. 4.

Ταλμάρης, Β. 1976

សេចក្តីសង្ខេប អំពី ការងារ របស់ អង្គការ

Num. 5.

Mr. VAL. VALERIANI LEG
III. FL. VIXIT. AN. XLII.
ET. Mr. VAL. VLPIO. EQ. PV
BL. FIL. VIXIT. AN. VIII. SIMV
L. CONDITIS. VLPIA. PARA
TIANE. MARITO. ET. FILIO
ET. VLPIA. VALERIA. FILIA.
HEREDES

Num. 5.

(Dis manibus) Manii Valerii Valeriani
(Militis) Legionis
Quartae Flaviae. Vixit annis XLII.
Et Mario Valerio Ulpio Equo Publico
Filio. Vixit annis VIII. simul
conditis Ulpia Para
tiana Marito & Filio
& Ulpia Valeria Filia
Heredes.

Puer iste octennis dicitur, equo publico donatus. Exemplo non caret præcox ista munerum attributio; nam apud Fabretum *Inscript.* pag. 460. n. 88. legitur Epigraphe posita.

C. VELLEIO. C. F. PAL. URBANO
MAG. FAN. DIAN. TIE
HONORATO. EQVO. PUBLIC.
AB. IMP. ANTONINO. AUG.
CVM. AGERET. ETATIS ANNUM. V. &c.

De legione Quartâ Flaviâ per Vespasianum additâ & in Syriâ constitutâ viden-
 dus est Panvinus Imper. Rom. pag. 199. & 200. ubi plures affert inscrip-
 tiones : nec non Gruterus pag. 433. 1. &c. Vide Tab. 16. & 19.

T A B U L A 36.

Num. 1.

LIBERO - PATRI
SACRVM
CALVENTI
VS·BF·COS
V·S·L : M.

Gruterus p. 66. 10. hanc inscriptionem referens dicit spectari Pentolæ in Hungaria 60. à Budâ milliari Croatiam versus

Num. 1.

Hæc eadem inscriptio exstat apud Grut.

66. 10. ex Apiano

Liberio Patri

Sacrum

Calventius

Beneficiarius Consulis

Votum solvit libero munere

vel

Votum solvit lubens merito.

Num. 2.

VIR·SS·VCCIVS
EQ·IMAG·COH·I
BRIT·TVR·MONTA
ANN·XXXV·STIP·XV.

H·S·E·

BODICIVS·IMAG·ET
ALBANVS·H·P.

Num. 2.

Virius Succius...

Eques imaginifer Cohortis primæ

Brittonum Turma Montani

annorum XXXV Stipend. XV.

Hoc sibi elegit

Bodiccius Imaginifer &

Albanus hæredes posuerunt

Imaginiferi Officium militare exstat apud Grut. pag. 562. 1. COH. I BRIT.

Gruterus hanc Cohortem primam Brittonum recenset in aliâ inscriptione

Albæ Juliæ pag. 425. 5.

Imaginiferi memorantur etiam Vegetio lib. 2. cap. 7. qui Imperatorum imagines inter signa Legionis ferebant.

T A B U L A 37.

Num. 1.

I. COS. IIII

Fortasse Imperator aliquis votivam

CIT. P. R

Aram fecit pro reditu

Num. 2.

In mappâ Geographicâ video constitui situm Pantalîæ, ubi Columnæ, atque inscriptiones repertæ indicant templum ab aliquo Imperatore Conf. IIII. pro reditu erectum in Pannoniâ. Ulpian Pantaliam Geographi, & Antiquarii statuunt in Thracia ex auctoritate veterum scriptorum. Vide Baudrand, Vallir. & Harduin. Sed hæc dicitur esse Pantalîa.

T A B U L A 38.

Num. 1.

IMP. CAESAR. DIVI VESPASIANI F.
AVG. PONTIF. MAX. TR.
POT. IMP. II COS VIII DESIGNAT.
VIII P.P.

Num. 1.

Imperator Caesar Divi Vespasiani Filius
Domitianus Augustus Pontifex Maxi-
mus, Tribunitia
Potestate iterum Imperator, Cos. VIII
Designatus VIII Pater Patriae.

Domitiani nomen procul dubio crasum ex hac inscriptione, sicut in aliis com-
pluribus ex Decreto Senatus.

De expeditione Daciâ Domitiani cecinit Statius, aut faltem de accessu ad fines
Daciæ in expeditione Germanicâ

*An te Palladiæ talem, Germanicæ, nobis
Effinxere manus, qualem modò fræna tenentem
Rhenus & attoniti vidit Domus ardua Daci?*

Num. 2.

L. VAL. L. F. CL. CENS
ORINVS. DC. C. C. S. IEM
VE. LEG. I AD. EX. BF. COS.
N. V. P. S. E. PLAVTIAE IN SE
QVENTINÆ. CON. SVÆ E VAL
ERIS. CENSORIANO. N.
FLORENTINO. N. VENERO
N. VEBRÆNO. N. E. CEN
SORINILIAE. N. FIL.....
LIB. LIB. SVIS.

Num. 2.

Lucius Valerius Lucii Filius Claudiâ (Tribu) Cen-
forinus Decurio Coloniarum Claudiæ Sabariæ, Item
Veteranus Legionis primæ Adjutricis, ex Beneficio
Consulis,
N. V. posuit sibi, & Plautiæ in-
fuentinæ Conjugi suæ & Val-
eris Censoriano Nepoti,
Florentino Nepoti, Venero
Nepoti, Vebreno Nepoti, & Cen-
forinillæ Nepti Filii eorum
Libertis Libertatibulque suis

Gruterus edidit fol. 389. 1. paulò aliter in nonnullis verbis.

Num. 3.

Q. MVLLIVS SEX. F.
CLA. FLORENTINVS
Tom. II

Num. 3.

Quintus Mullius Sexti filius
Claudiâ (Tribu) Florentinus
E c c A N-

AN. VESTIFICÆ NAT	Annæ Vestificæ nationi
... VSTÆ. CON. ET Q. MIL. Q. F	... ultæ conjugis & Q. Milio Quinti filio
MARCELLO. SEVIR. C. C. S.	Marcello Seviro Coloniae Claudiae Sa-
N. XX.	bariae Annorum XX
ET MVLLIAE MARCELLNE	& Mulliae Marcellinae Quinti filiae
Q. F. NEP.	nepti.

Tribus Claudia Legitur apud Grut. pag. 67. 4 & alibi.

Colonia Sabaria ita exponitur in signis C. C. S. inscript. secundæ hujus Tabulæ, & apud Gruterum fol. 389. 1.

Num. 4.

N E M E S I
A V G. S A C
H L I O D R V S
A V G. N. V I L
S T A T. S A V A R
P R O S A L. S V A
E T S V O R V M
V. S. L. M.

Num. 4.

Nemefi
Augustae Sacrum
Heliodorus
Augusti Nostri Vilicus
Stationarius Savariæ
Pro salute sua
Et suorum
Votum solvit lubens merito,
vel
LIBENTI MUNERE

Num. 5.

IMP. CAESAR...
VESPASIANI L. F...
PONT. MAX. TRIB. PO...
COS. VIII. DESIG. VIII
.....

Num. 5.

*Explicatio hujus inscript. requiratur ex
num. 1. hujusce Tabulæ.*

T A B U L A 39.

Num. 8.

G A I V S : F L A V I . .
 V I T A L I S A N X I : : :
 H : S : E : : : : :
 V E R N A : C O N S
 E R V S : : : S : : : P : : :

Num. 8.

Gaius Flavii
 Vitalis annorum XII
 Hoc sibi elegit.
 Verna conservus
 Suâ Pecuniâ fecit.

Num. 9.

M. FORTVNATVS : : : : : V : : : : .
 AVGV : : : : : M. SCARB : : : : : M : : : :
 N A I V . . . V N S . . . A N C . . .
 E L M V L N A M O N M N N X X X V

Num. 9.

Marcus Fortunatus fingularis
 Augusti Municipio Sîcia . . . .

T A B U L A 40.

Num. 1.

B. M. P.
A V R
TERTVLINO. FRĀ

Num. 4.

...D.....
TE DOM. NO
.....SACR
fABIVS
HILARVS
V. S. L. M.

Jovi Depulſori (aut alteri ethnicorum Deo)
pro ſalute DOMini Noſtri
..... SACRum
Fabius
Hilarus
Votum ſolvit libens merito.

Num. 5.

DEC. COL.
SIRMIENS.

Decurio Coloniae
Sirmienſis.

Num. 6.

IOVI DEPVLSORI
PRO. SALVTE. DOM.
N. IMP. M. AVR. AN
TONINI. PII. AVG.
ET. IVLI. DOM. AVG.
MARCVS. SPERAT.
DISP. V. S.....

Jovi Depulſori
pro ſalute Domini
noſtri Imperatoris Marci Aurelii An
tonini Pii Auguſti (ideſt Caracallæ)
& Juliae Dominae Auguſtæ
Marcus Speratus
Diſpenſator votum ſolvit.

Jovi Optimo Maximo Depulſori dicata reperitur alia inſcriptio apud Gruterum fol. xx. n°. 3. quæ viſebatur Poetovione tantundem diſſito à Sabariâ, quantum Sabaria diſtat à Vindobonâ, nempe M. P. LXXX. circiter, ut conſtat ex Itinerario Antonini.

T A B U L A 41.

Num. 2.

IMP. CAES.

marcus aurelius severus

AlexANDER. PIVS. FE
LIX. AVGVSTVS. PON
TIFEX. MAXIMVS.
TRIBVNI C. POTE
STATIS VII
IMPERATOR....
M. P. XV.

Imp. Severus Alexander, anno Imperii sui ac Tribuniciae potestatis septimo in hac milliaria Columnâ signato victoriâ potitus est in Germaniâ, ut ex ejusdem nummis incisus TRIB. POT. VII. cum Epigraphe *de Germanis*, & *Germaniâ Devictâ* collegit Co. Mediobarbus: deinde contra Persas movit. Instaurationis viarum militarium ad Legiones ex Germaniâ per Mœsiam utramque traducendas in Orientem hæ columnæ milliariæ hisce annis positæ & consignatæ indicium retinere videntur.

T A B U L A 42.

TITVLVM QEM
T F I
FAÇENDVM CVR.

Titulum, quem
Testamento fidei iussit,
Faciendum curavit.

Num. 2. 5 4

M A R T I

Castrum Martis in hac ipsâ Provinciæ parte, (ubi scilicet Moesiæ superioris terminus prope fluvium Savum attingit fines Illyrici Occidentalis versus Sirmium) constituitur ex Antonini Itinerario à Geographis, præsertim à Carolo à S. Paulo postremæ editionis cum notis Holstenii ubi pag. 184. in tab. apparet *Castrum Martis*, & in notis Provinciæ Sardicenis pag. 202. post num. 5. hæc leguntur.

CASTRVM MARTIS. Sozomeno Lib. 9. cap. 5. Moesiæ Civitas, vulgò *Marota*. Calvus (Episcopus) à *Castro Martis* subscripsit Concilio Sardicensi.

Num. 3.

Fragmentum Lapidis, ut arbitror, in quo fortasse inscriptum fuit nomen Constantii Chlorig.

.... DIVI CON....
... XIMIANI F...

.... DIVI CONstantii
Divi maXIMIANI Filii.

Princeps iste Alemannos ingenti clade profligaverat, ut notant Antiquarii cum Patarolio ex Eutropio. Vide Calvisii Chronologiam ad ann. 297.

Hinc fortasse constituta illi memoria post obitum fuit, quando Constantinus ejus filius anno 313. victoriâ ingenti clarus reportata contra Francos, & Alemannos, ex Germaniâ tendebat in Pannoniam, dimicaturus contra Licinium, quem anno 314. in eadem expeditione victum primum ad Cibalim VIII. Idus Octobris, mox etiam in Thraciâ, ad pacem adegit, adempto illi Illyrico.

Culus fuit hac occasione nummus Sisciæ eidem Constantino ex prælio, &

viçtorîâ de Francis, & Alemannis reduci, de quo Caufacus in Explicat.
Nummi Aurei Conftantini, pag. 29.

Num. 6.

Fragmentum Lapidis, in quo puto Literas LEG; ut integer fenfus foret.

III F F.

LEG. III F. F.

Legio Quarta Flavia Fidelis.

Vel Flavia Felix, cujus etiam meminit Lapis fuprà recensitus Tab. 34. n°. 4.
quem vide.

Num. 8.

Fragmentum Lapidis fortaffè dicatum Maximo Conftantino Conftantii filio PP.
Patri Patriæ.

..... MAX. CON...

conftantino MAX. CONftantii Augufti

..... FIL PP. RR.

FIL. PP.

Seu Maximi Conftantini Filio Crifpo

à Prefectis Legionum occasione alterius victoriæ nempe Sarmaticæ anno 321.
relatæ.

T A B U L A 43.

Num. 2.

D M
 AVCBNISDVIC
 IS ANIM OVÆ
 VIXIT. ANN VIII
 DXXV VALAVC

D. M.
 AVCBAVIS DVLC
 vel
 AVE BAVIS DVLC
 IS ANIMA QVÆ
 VIXIT ANN. VIII
 DXXV VAL. VC.

Num. 3.

M
 SIVIIAN
 VI SANC
 Æ AN. IV
 RICIA EEL
 NI Æ EPL
 EFECIT
 A = RMA
 MIC SSIIN

Dis Manibus
 ....S IVLIANI
 ....VI SANC
 tissimi &c.

Nec primi lapidis neque tertii, sensum assequi valeo. Tertii primus versus indicat aliquem cognomento *Julianum*.

T A B U L A 44.

Num. 2.

S I S . . . . . A . . . . .
 C VITALIVS. VITAL . . . .
 EIVSDEM ET VITAL . . . .
 PARENTIBVS . . . . RISSIM . . . .

Num. 3.

Q IDIMIV . . . .
 I LEG. VI IAR . . . .
 AVG ANI . . . . XIII. F . . . .
 IPLM SYR . . . . A . . . . NIT . . . .
 Q IDIMI . . . . Q IM . . . .
 PATERO . . . . AN . . . . T . . . .
 Q IDIM . . . . FIL . . . .
 VIATOR . . . . A III
 LIBER. LIBER . . . . FAB. Q
 POSTERISQ SVIS
 H M L . . . . N . . . . S . . . .

Libertis libertabusque
 posterisque suis
 hoc Monumentum hæres non sequitur.

Num. 4

M MINIC . . . .
 VSSATVRNI . . . .
 . . . . EXOPTION . . . .
 . . . . TORIÆ RAVE . . . .
 . . . . ANNOR. IXXX . . . .
 . . . . E CRISPIÆ CEL . . . .
 CONIVGI CARIS . . . .
 TEMINICIS CELE . . . .
 CERT . . . . GRAT . . . .
 . . . . MINICIS CA . . . .
 CÆ PARE . . . .
 H M P

M. Minici
 us Saturninius
 ex optione *Classis*
Prætorie Ravennatis

Sibi & Crispie
Conjugi carissimæ &c.

T A B U L A 46.

D M VAL SEVRIM
 COH. III. PRETORI
 QUI VIX ANN XVIII
 MES VIIII DVIII
 FLAVIANNA MATER
 VIVA SIBI ET EIDEM
 SEVERIANO FILIO
 CARISSIMO POSVIT

Dis manibus Valerii Severiani
 D. M. VAL. SEVERIN.
vel simpliciter
 D. M. D. VAL. SEVERIAN. M.
 COH. III. PRÆTORJae
 Dis Manibus Decimi Valerii
 Severiani (Militis) Cohortis Tertiae
 Prætoriae qui vixit annis
 XVIII mensibus VIIII diebus VIII.
 Flaviana Mater
 Viva sibi & eidem
 Severiano filio
 Carissimo posuit

Nisi forte legendum sit in primo versu

M. D. VAL. SEVERINI.

Manibus Decimi Valerii Severini; quæ tamen formula exemplum desiderat.

T A B U L A 47.

Num. 1.

SOLI D INVIC
 MYTHRAE D
 DONATVS D
 D SAC D POSVIT D
 ... O. D. L. D SACRAT
 ..... RVM
 D v D s D L D M D
 Votum solvit libens merito

Num. 1.

Soli invicto
 Mithrae
 Donatus
 Sacerdos posuit
 . . . . . Sacrat
 . . . . . rum
 Votum solvit libens merito

Num. 2.

IMP. NERVA. CAES. AVG.
 PONTIFEX MAXIMVS
 TRIBVNICIAE POTESTAT
 COS. III. P. P.
 A MALAT :: CVS
 M. P. X
 IMP. CAES. M. AVREL
 ANTONINO AVG. PI
 O FEL. MALATA... S. V.
 CVS. M. P. XVI

Num. 2.

Imperator Nerva Caesar Augustus
 Pontifex Maximus
 Tribuniciae potestatis
 Consul tertium Pater Patriae
 A Mala
 Millia passuum.....
 Imp. Cæs. M. Aurelio
 Antonino Aug. Pio
 Felici A. Malata...
 cus Millia Passuum XVI.

Num. 3.

IMP. CAES.
 M. ANTONIO
 GORDIANO
 P. F. AVG.
 PONTIFICI
 MAXIMO

Num. 3.

Imp. Caesari
 Marco Anton.
 Gordiano
 Pio, Felici, Augusto,
 Pontifici
 Maximo

Tom. II.

Nnn

TRI-

TRIBVNICIAE
POTESTATIS
PATRI PATRIAE
COS. PROCOS.
AMAL.....
.....

Tribunicia
Potestatis.
Patri patriae
Consuli, Proconsuli
A Malata ....
.....

Num. 5.

IMP. CAE.
MARCO
AVRELIO
CLAUDIO
PIO FELICI
INVICTO
A MALATA
CVS. M. P.
XVL

Num. 5.

Imp. Caefari
Marco
Aurelio
Claudio
Pio, Felici,
Invicto
A Malata
cus Millia Passuum
XVL

T A B U L A 49.

Num. 1.

D O
 SEMPE::::::::: NIOCO
 BAE PRINCIPI VIXIT
 ANI VICIBV BAE ET DO
 TVS PII CAE DAIZINIS
 VXORI EJVS ET FILIIS EO
 RVMPA::::::::: VAIENS
 BE PRAE EV:::::::::
 IA::::::::: NINSI

Divinare non possum quid indicent litte-
 ræ singulares in fronte inscriptionis

D. O.

DEO OPTIMO MAXIMO nunc in-
 vocato ritè inchoamus. Veteribus ali-
 quando ita conceptum initium

D. M.

DEO MAGNO docet Fabrettus ; sed
 DEO OPTIMO MAXIMO inscribere
 in usu Ethnicis non fuit

Neque assequi possum verbum ullum aut nomen alicujus integrum , præter
 quintum verbum VXORI EJVS ET FILIIS EORUM &c.... qui legi-
 tur non vitiatum, quare inexplicatam relinquam hanc Epigraphen necesse est.

T A B U L A 50.

Num. 1.

SPLENDIDISSV
 MI. B̄ EC. T. III VR
 SVB CVRA IV V
 DI MARCIV
 PROC. AVG.....
 BELEICVS CAESA
 R.....NVER
 VIL IDIB SEP FANA. LI

Num. 1.

Fortasse legendum
 SPLENDIDISSV
 MI. DEC. E. III VIR.
 Splendidissimi Decurionis, & Quatuor
 viri
 SVB CVRA. IVCVN
 DI MARCIVS.....
 PROC. AVG.....
 BELLICIVS CAESA
 RIS N. VERna
 vel
 CAESA
 RIS Nostri VERI
 LIBertus IDIBus SEPtembr. FANAti-
 cus Lliberi

Num. 3.

LAICIM.
 IAL. AT. IV ICON
 DEC. QVAEST
 MVNAEL VIM
 OB HONOR
 DEC. D. D. L. DDD.

Num. 3.

In primo versu fortasse legendum
 L. ALCIM.
 L. ALCIMus
 .....
 DE Curio QVÆSTor
 MVNicipi ÆLij VIMinacii
 OB HONOREM
 DE Curionatus Dicavit
 Locus Datus Decreto Decurionum.

Viminacium Civitas Provinciæ Mœsiæ Superioris, ut ex ejusdem nummis ita signatis Vaillantius in Colonia demonstrat, deducta fuit Colonia sub Gordiano Pio, ejus Imperii anno secundo. Æræ Christi 240. deductis eò Colo-

nis ex Militibus veteranis duarum Legionum, Quartæ Scythicæ & Septimæ Claudianæ in ejusdem numismatibus expressarum in Gordiano, & Philippo Augustis. *Vide* Vaillant.

Ante Gordianum Municipii Jura fortasse obtinuit ab aliquo ex Antoninis, sic ad Viminacium verba illa Epigraphis pertinent. MVN. AEL. VIM. Ego tamen dicerem Quartam Flaviam potius quam Scythicam dedisse veteranos Viminacio; cum Scythica jam fuisset exauctorata ac dispersa à Vesp. juxta eundem Vaillantium.

Num. 4.

C. REFIDIVS. C. L
EVTYCHVS. FA
BER. ARG. VIXIT
H. S. E.
C. REFIDIVS. RVFVS
OPTIO. LEG. III. F. F.
H. P.

Num. 4.

Caius Refidius Caji Libertus
Eutyclus FA-
ber argentarius vixit
Hoc Sibi Elegit
Cajus Refidius Rufus
Optio Legionis Quartæ Flaviæ Felicis
Heres Posuit

Legio Quarta Flavia Felix videtur instituta à Vespasiano, cujus gentile nomen obtinet, post exauctoratam Legionem Quartam Scythicam, quæ Romam accita bello Vitelliano contra Vespasianum arma moverat *Vide infra tab.*

53. n. 3.

T A B U L A 51.

Num. 1.

L VALERIO SEX. F VOL SERANO	Lucio Valerio Sexti <i>filio</i> Volunia Serano
LVCO 7 LEG III F. F.	Luco <i>Centurioni</i> Legionis Quartæ Flavie
L VALERIUS PRIVATVS ET	<i>Felicis vel Flavie Fidelis</i>
L VALERIUS MARTIALIS	Lucius Valerius Privatus, &
LIBERTI ET HEREDES	Lucius Valerius Martialis
A. SE. F. C.	Liberti & Heredes
	A. SE. F. C.
	à * <i>servis fieri curarunt.</i>

Centurio iste Legionis quartæ Flavie Fidelis hic situs, & alius miles ejusdem Legionis Tab. præcedenti n. 4. indicant Legionem quartam Flaviam Fidelem hic fuisse constitutam post antiquatam quartam Scythicam à Vespasiano.

* Nisi superaddita sit littera E in quatuor siglis quas potius puto ita scribi debuisse

A. S. F. C.
A solo fieri curarunt

Infrà Tab. 56. num. 2. scribitur A SOLO TEMPLVM EX SVO
 FECERVNT

Nomina Libertorum subjecta in hac Tabulâ videntur corrigenda in locis quibusdam, at imprimis vellem ut consuli possit archetypum marmor.

T A B U L A 52.

Num. 1.

D. N.
D O C V L V S

Num. 1.

D. N.
Proculus

Num. 4.

I I P I A N C R I V.

Num. 4.

Fortasse legendum
U L P I A N O R I V.

Ulpianum, oppidum Daciæ, Ptolemæo, & aliud in Serviâ seu Mœsiâ superiori, aliud in Transilvaniâ; *Vide Lexicon Baudrandi.* In Nummis legimus
METALL. ULP. Metalli Ulpiani &c.

Num. 6.

Q. I V L. S. E N C
V D C I V. X L

Num. 6.

Quintus Julius Senecio
vel
Quintus Julius Seneca

T A B U L A 53.

Num. 3. & 6.

TI. CAESARE... AV. Tiberio Cæsare Divi Augusti F.
 AVGVSTO IMPERATC ::::: Augusto Imperatore
 PONT. MAX. TR. POT. XXX Pont. Max. Tr. Pot. XXX
 LEG. IIII SCYTEC. V MACED. Leg. IIII Scyth. & V Maced.

Harum Legionum unam nempe *Quartam Scythicam*, (aliàs *Macedonicam*)
 ab Augusto lectam in Syriâ tradit Panvinus (Imp. Rom. pag. 78) à Clau-
 dio Imperatore in Germaniam superiorem fuisse transportatam; alteram ve-
 rò, nempe *Quintam Macedonicam*, asserit ab eodem Augusto lectam in
 Germ. inferiori apud vetera Castra: Utramque verò Bello Vitelliano in Ita-
 liam accitam, quod Vitellio favisset contra Othonem, & Vespasianum,
 fuisse dispersam per Illyricum. Ex hoc lapide dignoscitur pacatis Tiberii
 temporibus Æræ Christi anno 28. stetit ad Danubium, quando Tiberio
 labebatur Tribunicia Potestas XXX hîc expressâ.

Ex nummo Gordiani Pii Vaillantius in Coloniis probat Veteranos Legionis
 Quartæ olim Scythicæ deinde Flaviæ Felicis dictæ, ut nos exposuimus *Tab.*
 50. in Coloniam Viminacium Provinciæ Mæsiæ superioris fuisse deductos,
 uti exposuimus in adnotationibus ad *Tab.* 16. numerum 3. dictæ *Tab.* 50.

Num. 4. & 5.

O I I V I E CAESARI	tiberio DIVI Filio CAESARI
::::: PONTIF MA:::::	augusto PONTIF. MAXimo
::: O ::::: ESIG.	cOnfuli.... DESIGnato....
. . . . . VMAG.	. . . . . VMAG. . . . .
. . . FOM RÔPP.	. . . . . FOM RO.. P....

T A B U L A 54.

Num. 1.

M. VLP. EPISTRATVS
AVGVSTAL
COL::::::RAT:::::
A SPLENDIDISSIMO
ORDINE

Num. 1.

M. Ulpivs Epistratus
Augustalis
Coloniæ . . . . honoratus
à splendidissimo
ordine

Num. 2.

D M
ANTON
CÆLIST
VIXIT
AN LX
DIOCE
MOSC
CONIVC
B. M.

Num. 2.

D. M.
ANTONiac
CALISTac
VIXIT
ANN. LX
DIOCE
MOSC
CONIVG
B. M.

Num. 3.

D. M
C. VAL VICTO
RINVS VET.
LEG. V. MAC
EX. BF. TRIB.
VIX AN:::: V
C. VAL MERCV
RIALIS GENE
RISV. OE TAV
RELIA CALLI
ROECO::I BM
POSVER

Num. 3.

Dis Manibus
Cajus Valerius Victo-
rinus Veteranus
Legionis Quintæ Macedoniæ *
ex beneficiario Tribuni
vixit annis . . . V.
Cajus Valerius Mercu-
rialis Gene-
ro suo & Au-
relia Calli
roe Conjux Bene Merenti
Posuerunt

* De Legione V. Macedonica vide quæ observata sunt Tab. 53. n. 3.
Tom. II.

T A B U L A 55.

Num. 1.

PAVLVS DEC.
COL CONIVCI
CARISSIME
POSVIT

Num. 1.

Paulus Decurio
Coloniae Coniugi
Carissimæ
Posuit

Num. 2.

ΑCΙΑΗΗCΙΟΛ
ΠΕΙΑΘΕΟΙC
ΙΑΝΟΡCΙΠΟΙΟ
ΑΖΙΟCΑΙΑΝ
ΟΝΕCΙΤΕΡΟCΕΥ
ΧΑΡΙCΤΗΡΙΟΜ
ΟΝΙΟC

Num. 2.

Æsculapio & Hygie
diis hominum conservatoribus
Axius Ælanus Junior
gratias persolvens

Æsculapio & Hygie diis hominum fospitatoribus seu conservatoribus dicata legitur inscriptio inter Veronenſes relata apud Gruterum fol. 1073. 5.

Num. 3.

D. M.
QVINTINIA
MACNILLAE
VIXIT AN XXX
ANT RVFVS
IIVIRAL COL
MARITVS ET
ANTON PRIS
CVS RVFVS
RVFINVS

Num. 3.

D. M.
Quintinae
Macnillae
Vixit An. XXX.
Ant. Rufus
Duumviralis Coloniae.
Maritus &
Antonius Priscus
Rufus
Rufinus

Tom. II.

Vvv

Num. 4.

Num. 4

D M

L ANT PAE
PRISCO VI
XIT AN LXII
ANTONIVS RV
FVS DEC COL
EI ANTONIA
PRISCOLIA
PATR.

Num. 4

D. M.

Lucio Antonio Palatinâ (Tribu)
Prisco. Vi
xit annis LXII.
Antonius Ru
fus Decurio Coloniae
Et Antonia
Prifcolia
Patri.

Num. 5.

IMP. CAES DIVI TRAIAN
PARTHICI F DIVI NERVAE NEP
TRAIAN HADRIAN AVC PON
MAXIMO TRIB POTEST XVI COS III PP
AQVA INDVCTA COLON DACIC SARMIZ
PER CN PAPIRIVM AELIANVM LEGA EIVS

Num. 5.

Imperatore Caesare Divi Traiani
Parthici Filio Divi Nervae Nepote
Traiano Hadriano Augusto Pontifice
Maximo, Tribunicie Potestatis XVI. Coſ. III. P. P.
Aqua inducta Coloniae Dacicae Sarmiz *
Per Cnenum Papirium Aelianum Legatum ejus.

Editio Grut. p. 177. 3. addit Pr. Pr.

Hoc Anno trib. pot. & Imperii XVI. Hadrianus Athenis hyemavit, & Provincias proximas lustravit, ut ex nummis signatis ADVENTVS AVGVSTI &c. & ex Historicis patet

* Coloniae Sarmizæ; Gethulâ dicitur in Lap. apud Gruter. 257. 1.

Ex hoc Hadriani Principis beneficio cæteris cumulado jure dicitur apud eundem Gruterum pag. 249. in aliâ inscriptione in Veczel repertâ eadem Provinciâ FELIX SVB HADRIANO; CVJVS VIRTUTE DACIA IMPERIO ADDITA FELIX EST.

Quàm felix verò reddita fuerit colligitur ex Eutropio in Hadriano, ubi ait, à Traiano infinitas hominum copias ex toto orbe Romano fuisse in Daciam translatas ad agros colendos. Verba Eutropii sunt. „ Trajani gloriæ invidens (Hadrianus) statim Provincias tres dimisit, quas Trajanus addiderat; & de Afyriâ, Mesopotamiâ, Armeniâ revocavit exercitus, ac finem Imperii voluit esse Euphratem. Idem de Daciâ facere conatum amici deterruerunt; ne multi cives Romani barbaris traderentur: propterea quod Trajanus victâ Daciâ, ex toto orbe Romano infinitas eò copias hominum transfulerat, ad agros, & urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decebalî viris fuerat exhausta. Pacem tamen omni tempore Imperii sui habuit.

T A-

T A B U L A 56.

Num. 1.

CORNELIAE
SALONINAE
AVC. CONIVG
GALLIENI AV@
ORDOM VN
TIB. DEVNVM
MAJESTAE EJVS

Num. 1.

Corneliae
Saloninae
Augustae Coniugi
Gallieni Augusti Nostri
Ordo Municipii
Tiberiensis Devotus Numini
Majestatique ejus.

Municipium Tiberiense ex aliis documentis non novi. Sed aliter interpretari vix possum literas Inscriptionis.

Num. 2.

DEAE. NEMESI.
AEL. DIOGENES.
ET. SILIA. VALERIA.
PRO. SALVTE. SVA. ET
FILIORVM. SVORVM.
MATER. ET. PATER.
EX. VOTO. A. SOLO.
TEMPLVM. EX. SVO.
FECERVNT. COLLE.
GIO. VIRICLARI
ORVM.

Num. 2.

Deae Nemefi
Aelius Diogenes
& Silia Valeria
Pro salute sua &
filiorum suorum
Mater & Pater
ex voto à solo
Templum ex suo
fecerunt colle-
gio Vehiculari-
orum

Sivè potius VTRICLARIORVM. De Utriculariis eorumque Collegio vide quae diximus in exposit. Fabrorum Collegii & praesertim Fabrorum Navalium.

Num. 3.

VICTORIAE
AVG. E GENI
O. COL LEGI
FIIVS M C@
CEIVS LVCI
VS LAPID. D.
Tom. II.

Num. 3.

Victoriae
Augusti & geni
o Coloniae Lucius egi
Filius Marcus Coc
ceius Luci
us Lapidem Dedicarunt

Xxx

Lu-

Lucius in cognomento adhibetur in alio cap. Grut. p. 20. 7. C. Frontinus Nigrinus Lucius aram posuit.

Num. 4.

C ANTIC. F PAP
 VRSINO DEC
 COL DACICE
 SARMIZ
 VIX. ANN. XXVIII
 TERENCEIA HER
 MIONE MA
 TER INFELICIS:::

Num. 4.

*Cajo Antio, vel Antistio, vel Antonio
 Caji Filio Papiâ (Tribu)
 Ursino Decurioni
 Coloniae Dacicae
 Sarmiz
 Vixit annis XXVIII
 Terentia Her
 mione Ma
 ter infelicissima*

Num. 5.

TIB. IUL
 FLACC
 LEG. AVG.
 PROVINC.
 COL VLP. T.
 AVG. DAC. S.

Num. 5.

*Tiberio Julio
 Flacco
 Legato Augusti
 Provinciae
 Colonia Ulpia Trajana
 Augusta Dacica Sarmiz*

T A B U L A 57.

Num. 1.

D.

M.

OD AELIA ADIVTA MATER SIBI COMI
 OCELERINO PONTIF. COL. TRIB. LEG. FACERI
 VERAT COMINIVS QVINTVS PONTIF. QQ
 PERATA ET COMINIA CÆCILIA FL.
 ONSVMMAVERVNT.

Edidit hanc inscriptionem Gruterus fol. 394. n°. 7. ex Schedis Sigleri eam describentis inter ruinosi Oppidi Sarmiz.

D.

M.

QVOD. AELIA. ADIVTA. MATER. SIBI. ET. COMI.
 NIO. PONTIF. COL. EQ. R. TRIB. LEG. FACERE.
 STATVERAT. COMINIVS. QVINTVS. PONTIF. ET. QQ
 SPERATA. ET. COMINIA. CÆCILIA. FILIÆ
 CONSVMMAVERVNT.

Num. 2.

EL SEPT. AV. DEO QVIET MAXI
 VET. EX 7. NRO. VIXIT ANN. LX.
 EL SEPT. ROMANVS MIL. LEG. XIII G.
 VT. OFFIC. CORNICVL ET SEPTIMIA
 PTIMINA. QVÆ ET REVOCATA FIL.
 ORNELIA ANTONIA VXOR. HEREDES
 NENDVM CVRAVERVNT CVRA ACIN
 SEPTIMIO ASCLEPIADE. AVG. COL.
 LIBERTO EJVS.

Hanc pariter integram exhibet Gruterus ex Albæ Juliz ruinis fol. 467. n°. 6.

P. AEL. SEP. AVDEO. QVI. ET. MAXI
 MVS. VET. EX. 7. N. P. O. VIXIT. AN. LX.
 AEL. SEPT. ROMANVS. MIL. LEG. XIII G.
 * DIVT. OFFIC. CORNICVL ET. SEPTIMIA
 SEPTIMINA. QVÆ ET. REVOCATA. FIL. ET.
 CORNELIA. ANTONIA. VXOR. HEREDES
 PONENDVM. CVRARVNT. CVRA. AGENT
 SEPTIMIO. ASCLEPIADE. AVG. COL
 LIBERTO. EJVS.

* Legendum puto ADIVTOR OFFICII CORNICVLarii, nam & in Grutero fol. 561. n°. 11. legitur ADIVTOR CORNICVLarii.

Num. 4.

MARTI. AVG
 PRO SALVTE IMP.
 CAES. M. ANTONI
 GORDIANI PII
 FELIC. AVG.
 M. ANTONIVS
 EQ. R. DEC. M. APVL
 SACERDOS ARAE
 AVG V
 CORONATVS DAC
 III D. D.

Num. 4.

Per Gruterum ex Albæ Julæ ruinis re-
 censetur fol. 57. n. 5. paulò aliter si-
 gnata per Robortellum lib. de vitâ, &
 victu Pop. Rom., vel hæc, vel huic
 similis inscriptio ita expressâ.

MARTI. AVG.
 PRO. SALVTE. IMP. CAES.
 M. ANTONINI
 GORDIANI. PII. FELICIS
 AVG.
 M. ANTONIVS
 VALENTINVS
 EQ. R. DEC. COL. APVL.
 SACERDOS. ARAE
 AVG.

Observandum est hunc M. Antonium Valentinum, qui in utraque Epigraphe inscribitur Eques Romanus, & Decurio Apulensis, & Sacerdos Aræ Augustæ titulum Municipii attribueri Oppido Apulensi in nostrâ, & Colonie titulum in hac edita per Robortellum, & Gruterum. Conciliatur attamen utrumque attributum ex observatis à Pitisco in Verbo *Municipium*, & à Manutio, & Sigonio de Jure Civium Romanorum; cum illæ, quæ Colonie erant ante Legem Juliam, dicantur etiam Municipia. Post Legem autem Juliam Colonis Romanis Municipii jus cumulatum (quod præter suffragium etiam capiendorum Magistratuum facultatem continet) ex aliquâ concessione Principum credendum est ex fide istarum inscriptionum. Ceterum Colonie Apulensis, aliarumque in Daciâ meminit Ulpianus in Pandectis Florentinis, observante Fabretto, qui eas enumerat de Col. Trajani pag. 243. nempe Ciernensis, Zarmise gethusa, Hapocensis, & Apulensis. Ibi etiam ex Lapidibus profert Civitatem Paralensem, & ex Lapide Albæ Julæ apud Gruter. pag. 7. n. 2. Jovi O. M. & Junoni Reginae templum vetustate conlapsum à solo restitutum à Tiberio Claudio Aniceto Augustali Coloniarum.

Num. 7.

Num. 7.

I. O. M. D.
 PRO. SALVTE. M
 BASSI. AQVILAE. FI.
 GAL. GAIANI
 EX. COL. FABR.
 DEC. IIII
 V. S. L. M.

Num. 7.

Jovi Optimo Maximo Dicatum
 pro Salute Marci
 Bassi Aquilæ Filii
 (tribu) Galeria Gajani
 ex Collegio Fabrûm
 Decuria Quarta
Votum Solvit Læbens Merito.

Collegium Fabrûm dividebatur in Decurias more militari: sed & fodalitia, alique Corporati, ut ostendit Fabrett. Inscript. pag. 448. in Decurias distributi cognoscuntur ex documentis ibidem relatis.

T A B U L A 58.

Num. 4

DIVO. VERO. PARTH. MAX. FRATRI
 IMP CAESARIS. M. AVRELI. ANTONIN AVG
 ARMENIAC MEDIC GERM. PARTHIC. MAX.
 TR RVNIC POTESTALIIS. XXVI I MP V PP.
 : : : O S. III PROCOS.
 COLONIA VLPia TRAIAN AVG. DAC.
 SARMIZ EGHVSA.

Num. 4

Divo. Vero. Parth. Max. Fratri
 Imp. Caesaris. M. Aureli Antonini Aug.
 Armeniaci Medici Germ. Parthic. Max.
 Tribunic. Potestaris XXVI Imp. V. PP.
 Ges III Procos.
 Colonia Ulpia Trajana Aug. Dac.
 Sarmiza Egethusa

Vitâ perfuncto Lucio Vero in expeditione Marcomanicâ circa finem anni 169. vel initium anni 170. Æræ Christianæ, & à fratre Marco Aurelio inter Deos relato, dedicationem hanc inscribit Colonia Ulpia Trajana Augusta Dacica Sarmizægethusa, & eisdem titulos attribuit Marco Aurelio sua in Trib. pot. XXVI. (nempe anno Christi 172, & 173) quos quinquennio ante, circa finem vitæ ipsi Lucio Vero attribuerant Decuriones Mediolanenses in illâ inscriptione, quæ visitur in Porticu Ecclesiæ S. Laurentii eadem ætate constructâ.

I M P. C A E S A R I
 L A V R E L I O. V E R O
 A V G. A R M E N I A C O
 M A X. T R I B. P O T. V I I.
 I M P. I I I I C O S. I I I. P. P.
 D I V I A N T O N I N I P I F
 D I V I H A D R I A N I
 N E P O T I D I V I
 T R A I N I P A R
 T H I C I R R O N E
 P O T I D I V I N E R V A E
 A B N E P O T I
 D E C. D E C.

Dicitur enim Armeniacus Medicus Parthicus Maximus. Germanici appellatio nostrâ in Epigraphæ expressâ; præter illas accessit Marco Aurelio post mortem Vero anno Christi 170. labente, ob victoriam Marcomannicam; & Commodus ejus filio comparata similiter fuit anno 172. ob Marcomannos in transitu Danubii profligatos à M. Aurelio, cui aderat in expeditione etiam Commodus filius. Sarmizægethusa Legitur apud Gruterum fol. CCLVII. I. quemadmodum & apud Fabretum de Col. Trajani pag. 243. Vaillantius verò de Coloniis in Trajani numm. 1. scribit Zarmis-ægethusa.

T A B U L A 61.

Num. 1.

T. VAREN. T. F. PAP. SABINIANO. EQ R.
 FLAM. LÆRENTINO. ITEM. FLAM.
 COL. SARMIZ. DEC. CÆSAR. ET. APVL.
 E. MV. OMNIB. EQVESRIB. MILIT. PER FVC.
 CORNEL. LVCILLA. CONIVX. PIA. EXTRVC.
 IT. SARCOFAGVM. IN QVO. VARENIA
 PROBINA. O. SABINIANI. SOROR CONDITA
 ERAT ETIAM EIVS CORPORE. CONLOCA
 TO. SVPER POSVIT.

*Tito Varenio Titi Filio Papiæ (Tribu) Sabiniano Equiti Rom.
 Flamini Laurentino item Flamini
 Colonie Sarmiz, decurioni Cæsareæ & Apulensis (Municipii)
 Et Muneribus omnibus Equestris Militiæ perfuncto
 Cornelia Lucilla conjux pia extruxit
 it Sarcofagum in quo Varenia
 Probina O. Sabiniani soror condita
 erat etiam ejus corpore conloca
 to superposuit.*

Num. 3.

I. O. M.
 C. SEPRONIVS
 VRBANVS
 PRO. C. AVG.

Num. 3.

I. O. M.
 C. Sempronius
 Urbanus
 Proc. Aug.

Num. 4.

I. O. M.
 M. ROMAN
 VS. ENCOL
 PVS
 LX VOTO.

Num. 4.

I. O. M.
 M. Roman
 us Encol
 pus
 Ex Voto.

Tom. II.

Bbbb

TA-

T A B U L A 62.

Num. 2.

IMP. CAESARI
 DIVI MARCI ANTON
 N. PII GERMANICI SAR
 MATICI FILIO DIVI COM
 MODI FRATRI DIVI ANTON
 NI PL. NEPOTI DIVI HADRI
 ANI PRONEPOTI DIVI TRAI
 ANI PARTHICI ABNEPOTI
 DIVI NERVA ADNEPOTI
 SEPTIMO SEVERO
 PERN. FAVCI. N. CRISP
 IABENICO. PARTII COM
 IO. PONTIF. . . . . X RIB

T. . . . . X COS. III
 . . . . . PROCOS. R. PSVA
 VLP. CVRANTIE
 ? ANTCTCO. FAVSTO
 . . . . . TEG. AVGVSTORVM
 P R. P R.

Inscriptio ista ita corrigenda est ex aliâ apud Grut. pag. 263. 8.

IMP. CAESARI
 DIVI MARCI ANTONI
 NI PII GERMANICI. SAR
 MATICI FILIO. DIVI COM
 MODI FRATRI DIVI ANTON
 NI PII NEPOTI DIVI HADRI
 ANI PRONEPOTI DIVI TRAI
 ANI PARTHICI ABNEPOTI
 DIVI NERVA ADNEPOTI
 L. SEPTIMIO. SEVERO. PIO
 PERTINACI AVG. ARABICO. AD

IABENICO. PARTHICO. MAXI
MO. PONTIF. MAX. TRIB. PO
TESTAT... X... COS. III
..... PROCOS. R. P. SW
VLP. CVRANIE.
P. ANT.... O. FAVSTO
..... LEG. AVGVSTORVM
PR. PR.

Captat gratiam Imperatoris Septimii Severi tot ejus titulis hac in inscriptione con-
gestis Colonia & Republica sua Ulpia, dum Legatus iste Augustorum (Seve-
ri, & Caracallæ) P. Ant. Faustus pro Prætorè Provinciam administrans Pro-
vincialibus auctor fit curâ & exemplo suo promerendi sibi gratiam Principum.
ne de fide illorum dubitari possit; cum exempla satis proxima præ oculis habe-
rent Byzantinorum, quos adversos sibi cum expertus fuisset Severus & Ni-
gro faventes, privilegia universa iisdem ademit, & civitatem ipsam Byzan-
tium (ut narrat Herodianus *Lib. 3.*) in vici formam redegit, ac Gerinthicis in
servitutem adjudicavit, qui steterant à partibus Severi. Vide Vaill. in Colonii
num. primo Antiochiæ in Caracallâ.

T A B U L A 63.

Num. 1.

.....R
 .....XX.
 .....MILT
 ANXIT AVRELA
 FAUSTINA MARITO
 CAR. E. CENERI PI
 ET E AREA
 FILIA PARI BENE
 MER E MARIT DVLO
 S SIXIVA S. P.

Num. 1.

Vixit annis XXX
 militavit
Annis XII. Aurelia
Fauftina Marito
Car. & Cineri pio
Et Aurelia
Filia Patri Bene
Mer. & Marito Dulc
iffimo se circa sibi posuit
vel simul posuerunt.

Num. 2.

XXLMO ET
 PER OMNES
 ORTISSIMO
 MPERATORI CÆS
 PIVLL O PHILIPPO
 IO FELIC HMVICT
 VC PONTIFICI
 XIMO PAT.

Num. 2.

Maximo & su
per omnes
fortissimo
Imperatori Cæsari
M. Julio Philippo
Pio felici invicto
Augusto Pontifici
Maximo Pater Patriæ.

Posita fortassè fuit Inscriptio Imperatori Philippo in expeditione quam suscepit contra Carpos Iſtri Accolas, de quâ videndus Zosimus *Lib. 1. Cap. 20.* Constat etiam ex fine cap. 19. ejusdem libri ab ipso Imperatore Philippo præfectum fuisse copiis Myſiæ & Macedoniæ generum ejus Severianum.

Num. 3.

ΑΓΓΛΗ   ΥΧΗΝ
 ΒΛΕΛΗΘΩΣΙΟΝΑΓΙΟΣ----ΚΑΙ ΤΩΙΒΚΧ
 ΔΙΑΜΟΝΗΣΜΑΧ
 ΡΗΑΟ--ΑΝΟΙΒΕΓ ΕΙΒΙΚΑΙΛΑΥΡΗΝΟΥΟΥΗ
 ΓΟΥΑΡΜΕΝΙΑΚΩΕ ΦΙΒΣΚΟΣ
 ΚΑΗΑΙΟΣΟΡΜΑΙΚΟΥΗΦΥΜΙΤΑΙΓΡΜ
 ΙΒΕΟΗΚ--ΡΤΕΜΕΙΣΝΑΙΜΕΤΑΙΕ
 ΡΟΣΥΓΒΗΒ ΔΕΕΚΜΚΟΥΒ ΤΟΣΜΦΕΙΟΥΔΟ
 ΣΕΙΔΩΚΙΟΥΔ ΕΛΗΜΕΝΗ
 ΤΕΥΟΝΤΟΣΦΜΟΥΟΥΕΥΔΑΙΜΟΝ
 ΟΣΤΟΥΚΑΙ ΦΑ ΑΥΙΑΝΟΥ.

ΑΓΓΛΗ ΙΥΧΗ

Fortè fortunâ sic incipere debet illa inscriptio; verùm quid reliquum significet indicare non possum, plures enim litteræ ac plurima verba integra mutantur; infra enim nominatur *Lucius Verus* cui superius *M. Aurelii* nomen nempè ΚΑΙ ΛΑΥΡΗΑΙΟΥ ΟΥΗ ΡΟΥ ΑΡΜΕΝΙΑΚΟΥ sub fine vertitur in ΚΑΙ ΦΑΥΙΑΝΟΥ. Forfàn integræ litteræ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ aliquam indicarent sed vagam totius inscriptionis significationem.

Num. 4.

ΑΒΡΜΙΟ
 ΣΒΙΤΕΛΛΙΑΝΟΣ
 ΟΥΡΑΒΙΤ

Num. 4.

Litteræ BPM. non possunt pronunciari, neque conjici potest quid significant hoc loco cum puncta desint.
 S. Vitellianus
 Curavit

T A B U L A 64.

FRagmenta Græcarum Inscriptionum huic Tabulæ incisa, cum resperſa ſint nimis mundis in deſcribendo ad veram lectionem redigi nequeunt.

F Latinum inter Græcos caracteres non habet locum neque

W recentium Germanorum

Θ M, T Γ M Simul pronunciare nemo poteſt, neque ſequentes Litteras **T T M**.

V A S A

E T

PONDERA ANTIQUA

EX FIGULINA TERRA.

VAfa hæc, & pondera è terrâ figulinâ, coloris obfcuri, prout univerſim eſt circa Tibiſcum, inventa fuerunt inter numiſmata, cum erigi juberem præſidium propè Tudvar ad tegendum Pontem ſuper eodem flumine conſtructum; ſingula vero eâ magnitudine delineata ſunt, quâ reperta.

Vas cum operculo, aut domeſticis uſibus, aut ſacris, facile addictum fuerit.

Patera, & Hydria, manubrio tantum non integra, in ſacrificiis procul dubio adhibebantur.

Cætera duo viſum eſt Pondera appellare, ob formam hujusmodi interpretationi opportunam, & conſentaneam.

Deſcripta quæque rudi, & abnormi arte fuerunt elaborata, & adinſtar cunctorum operum vetuſtorum, quæ detecta ſint in Regionibus Tibiſco circumjacentibus.

FINIS TOMI SECUNDI.

INDEX TOMI SECUNDI.

Veldvar.	58
Bogios.	<i>ibid</i>
Czuruk.	<i>ibid</i>
Sablar.	59
Pagi anonymi Titul inter & Musetin.	<i>ibid</i>
Berez.	<i>ibid</i>
Micaze.	<i>ibid</i>
Castrametationis.	60
Alterius Castramet.	<i>ibid</i>
<i>Tabula 22.</i>	
Descript: Lentræ.	61
Szent-Miclos.	<i>ibid</i>
<i>Tabula 23.</i>	
Descript: Fabrx.	63
Ulpix-Trajanæ.	<i>ibid</i>
<i>Tabula 24.</i>	
Ulpix-Trajana clarius examinata per mappam &c.	65

<i>Tabula 25.</i>	
De diversis Rapis Danubii	67
Descript. Sidovæ.	69
Antinz.	<i>ibid</i>
<i>Tabula 26.</i>	
Considerationes in Descripta Fortalitia.	71
De Offibus Elephantorum.	73
<i>Tabula 27.</i>	
— 28.	
— 29.	
— 30.	
— 31.	
De Muro qui à Mari protenditur ad Montes inter Flumen Urbem & Tarfart.	75
<i>Tabula 32.</i>	
De Viis Antiquis Romanorum &c.	81
<i>Tabula 33.</i>	

TOMI SECUNDI P A R S I I.

P Ræfatio in Secundam Partem Tomi Secundi.

Inscriptiones Tabulæ 34. Explicatæ.	91
<i>Tabula 34.</i>	93
Inscriptiones Tabulæ 35. Explicatæ.	95
<i>Tabula 35.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 36. Explicatæ.	97
<i>Tabula 36.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 37. Explicatæ.	99
<i>Tabula 37.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 38. Explicatæ.	101
<i>Tabula 38.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 39. Explicatæ.	103
<i>Tabula 39.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 40. Explicatæ.	105
<i>Tabula 40.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 41. Explicatæ.	107
<i>Tabula 41.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 42. Explicatæ.	109
<i>Tabula 42.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 43. Explicatæ.	111
<i>Tabula 43.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 44. Explicatæ.	113
<i>Tabula 44.</i>	
<i>Tabula 45.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 46. Explicatæ.	115
<i>Tabula 46.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 47. Explicatæ.	117
<i>Tabula 47.</i>	
<i>Tabula 48.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 49. Explicatæ.	119
<i>Tabula 49.</i>	

Inscriptiones Tabulæ 50. Explicatæ.	121
<i>Tabula 50.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 51. Explicatæ.	123
<i>Tabula 51.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 52. Explicatæ.	125
<i>Tabula 52.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 53. Explicatæ.	127
<i>Tabula 53.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 54. Explicatæ.	129
<i>Tabula 54.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 55. Explicatæ.	131
<i>Tabula 55.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 56. Explicatæ.	133
<i>Tabula 56.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 57. Explicatæ.	135
<i>Tabula 57.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 58. Explicatæ.	139
<i>Tabula 58.</i>	
<i>Tabula 59.</i>	
<i>Tabula 60.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 61. Explicatæ.	141
<i>Tabula 61.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 62. Explicatæ.	143
<i>Tabula 62.</i>	
Inscriptiones Tabulæ 63. Explicatæ.	145
<i>Tabula 63.</i>	
Considerationes in Inscriptiones Tabulæ 64.	147
<i>Tabula 64.</i>	
Valæ & Pondera Antiqua &c.	149
<i>Tabula 65.</i>	
<i>Tabula 66.</i>	

INDEX

AVIS AUX RELIEURS.

Vous n'avez qu'à suivre l'ordre de cette Table pour placer les planches toujours après la page qui précède le mot Tabula.

INDEX FIGURARUM

In unâquâque Tabulâ

PARTIS I. TOMI II.

Theatrum Antiquitatum Romanarum in Hungaria.

Tab. I.

- Fig. I. Agger media inter Vîlcha, & Esende via.
II. Teutich Alenbourg.
III. Panon.
IV. Zegn. Panon.
V. Buda Verus.

Tab. 2.

- Fig. VI. Arafti.
VII. Pantalia.

Tab. 3.

- Fig. VIII. Ichnographia Aggeris Romani vulgò dic
Romerchantz.

Tab. 4.

- Fig. IX. Ejusdem Aggeris Ichnographia.

Tab. 5.

- Fig. X. Czenci.
XI. Czinta.
XII. Czovina.
XIII. Castolatz & Brenincolatz.
XIV. Rama Verus.
XV. Bosfienâ, & Gradiſca.
XVI. Gradiſca.
XVII. Jeshava.
XVIII. Corvin-Cule.

Tab. 6.

- Fig. XIX. Starivaros, Gradaniza & Gradiſca.
XX. Starivaros.
XXI. Gradaniza.
XXII. Lucadiza.
XXIII. Pefabara.
XXIV. Marecobila.
XXV. Orlova verus Serviz.
XXVI. Orlova verus Valachiz.
XXVII. Colovitz.

Tab. 7.

- Danubii Cataracta maxima ab incolis dicta Porta-
ſerica.

Tab. 8.

- Fig. XXVIII. Banul Inf.
XXIX. è Regione Banul Inf.
XXX. Caſtramentario.
XXXI. Clodova Verus.
XXXII. Severin.

Tom. II.

- Fig. XXXIV. Corvingead.
XXXV. Palankuza.
XXXVI. Novofcl.

Tab. 9.

- Icones quatuor Numismatum cum effigie Trajani.

Tab. 10.

- Situs Pontis Trajani. Fig. XXXIII.

Tab. 11.

- Pilarum Pontis Trajani Icones XII.

Tab. 12.

- Qualitas materierum quibus Pons Trajani olim fuit
ſtructus.

Tab. 13.

- Icon unius ex lateribus coctis, quibus Pontis Tra-
jani Pilar olim fuerunt obducti.

Tab. 14.

- Lignæ texturæ, ſeu Capſæ ad ſtruendas Pilas Traja-
ni Pontis adhibitz.

Tab. 15.

- Exemplar Pontis Trajani de Columnâ Trajanâ Romæ.

Tab. 16.

- Fig. XXXVII. Rakitniza.
XXXVIII. Vadin.
XXXIX. Hegende.
XXXX. Hiehl.
XXXXI. Merlan.

Tab. 17.

- Columna Marmorea in honorem Conſtantini po-
ſita & Numiſma effigiem ejusdem Conſ-
tantini reſterens.

Tab. 18.

- Fig. I. Dux Circumvallationes Romano-Antiquæ.
II. Circumvallatio Romana penes pagos.
III. Circumvallatio Romana in Sirmio.

Tab. 19.

- Fig. IV. Petrovatz.
V. Anonymus Mitrovitz, & pagus Nagia-
los in Sirmio.
VI. Mitrovitz.
VII. Mikanofzi.
VIII. Vinkoftzi.

Tab. 20.

- Fig. IX. Deſpotovatz.
X. Siſcium antiquum.

Tab. 21.

- Fig. XI. Ofſek.

Hhhh

Fig

INDEX TOMI SECUNDI

- Fig. XII. Jagundina.
 XIII. Palanka.
 XIV. Curiplan.
 XV. Kafigik porta.
 XVI. Išigik.
 XVII. Kabua.
 XVIII. Gialacova.
 XIX. Eski Stambol.
Tab. 22.
- Fig. XX. Fudvar.
 XXI. Veldvar.
 XXII. Borgios.
 XXIII. Czuruk.
 XXIV. Sablia.
 XXV. Titul inter & Muserin.
 XXVI. Berec.
 XXVII. Micaza.
 XXVIII. Inter passum superiorem Dobre & Deva Transilv. Arcem.
 XXIX. Castramentatio ante ingress. Porta-ferreæ.
Tab. 23.
- Fig. XXX. Lentra.
 XXXI. Szentmicos.
Tab. 24.
- Fig. XXXII. Tarba.
 XXXIII. Ulpia Trajana.
Tab. 25.

Mappa Partis Transilvaniz interjectæ flumini Alutæ Marugo, & Ulpiz Trajanæ.

Tab. 26.

- Fig. XXXIV. Cavarana.
 XXXV. Sipp.
 XXXVI. Anonymum.
 XXXVII. Meadia.
 XXXVIII. Citatefu.
 XXXIX. Sidova.
 XL. Antina.

Tab. 27.

Elephantum Imagines cum Turribus, quibus Romani olim in acie utebantur.

Tab. 28.

Vertebra Dorſi Elephantini reperta in Palude Hiulca.

Tab. 29.

Os Tibiæ Elephantinæ.

Tab. 30.

Dentes Elephantini.

Tab. 31.

Mandibula Elephantis inferior naturali formâ & magnitudine.

Tab. 32.

Arcus antiquus rudibus structus lapidibus portam referens inter Flumen urbem, & Tarſiæt.

Tab. 33.

Romanorum Viarum vestigia varia, & Colles Manufacti.

INDEX FIGURARUM

In unâquâque Tabula

PARTIS II. TOMI II.

- Fig. I. **L**apis inventus in Petronell supra Arcis Portam majorem ingrediendi dexteram.
 II. In Petronell, prope ædem Parochialem muro exteriori domus Parochi insertus Lapis.
 III. Lapis in Arce Petronell, prope culinam inventus.
 IV. Later inventus in Petronell, sed nunc in domum Rusticorum translatus.
 V. Lapis muri exteriori parti templi Cathedralis Javaricensis insertus.
Tab. 35.
- Fig. I. II. Lapidis in Pago Zega inventi.
 III. IV. V. Lapidis sepulchrales Somaromii, sed à Zega translati.
Tab. 36.
- Fig. I. Lapis in vias projectus in eo loco ubi erat diversorium Turcarum Chan dictum.
 II. Lapis in Cimiterio Arcis Titul.

Tab. 37.

Fig. I. Fragmentum marmoreum in locum prædicti diversorii Pantaliz inventum.

II. Fragmenta Columnarum in terrâ erectarum in loco ejusdem diversorii Pantaliz inventa.

Tab. 38.

Fig. I. II. III. IV. V. Lapidis quinque Savariæ inventi.

Tab. 39.

Fig. I. II. III. Tria fragmenta Columnæ unius Savariæ reperta.

IV. Camera quedam subterranea concava rudibus laterum undique ferè obruta in Mitrovitz.

V. Urna sepulchralis ibidem observata.

VI. VII. Fragmenta Lapidum ibidem inventa.

VIII. Lapis inventus in Horto Senatoris Sempronienſis.

INDEX TOMI SECUNDI.

IX. Urna sepulchralis alia.

Tab. 40.

Fig. I. II. III. IV. V. Lapidum fragmenta in Cæmeterio Mitrovitz Sirmio inventa.

VI. Lapidis fragmentum in urbe Sclavoniz Brod inventum.

Tab. 41.

Fig. I. Monumentum sepulchrale in Cæmeterio Petrovitz in Sirmio.

II. Columna rotunda Mitrovitz.

III. Lapis Mitrovitz Sirmii inventus.

Tab. 42.

Fig. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. Lapidis octo in oppido Mitrovitz ad ripam fluminis Savi inter alia antiquitatum vestigia inventi.

Tab. 43.

Fig. I. Lapis inventus inter ruinas Turcici cujusdam balnei oppidi Sexar prope flumen Sarris.

II. Lateres cocti sex nunc existentes in templo olim Moschea Capolvar.

III. IV. Dux Inscriptiones, quæ inveniebantur Ofickii in porta Walkonensi quando illud à Cæsaribus erat receptum.

Tab. 44.

Fig. I. II. III. IV. Silicii inventæ quatuor inscriptiones.

Tab. 45.

Fig. I. Extremitas utraque sepulchri, quod est extra Civitatem Illok.

II. III. IV. Fragmenta tria Columnarum terre inferatarum ante parvam Moscheam in civitate Illok.

Tab. 46.

Fig. I. II. Duo sepulchra extra portam Civitatis Illok inventa.

Tab. 47.

Fig. I. Lapis Petrovaradini inventus.

II. III. IV. V. VI. Quinque Columnarum Fragmenta Petrovaradini inventa cum fossis Fortalitio muniretur.

Tab. 48.

Fig. I. II. III. IV. Fragmenta quatuor lapidum Belgradi inventa cum à Cæsaribus fortificaretur.

Tab. 49.

Fig. I. Lapis Sepulchralis in effodiendis fossis Belgradi inventus.

II. Sepulchrum in iisdem fossis effodiendis inventum.

Tab. 50.

Fig. I. Basis Columnæ ex pulcherrimo marmore in muro Castelli Kolliz.

II. Fragmentum marmoreum supra parvam portam Castelli Kolliz.

III. Basis Columnæ marmoreæ, quæ stabat ad principium pontis apud Semendriam.

IV. Marmor, quod in Cæmeterio Semendrie sepulchrum alcujus Turcæ tegit.

Tab. 51.

Monumentum ex marmore pulcherrimo à Giovini Semendriam translatum, & nunc in Cæmeterio.

Tab. II.

terio ibidem Turcæ cujusdam sepulchrum tegens.

Tab. 52.

Fig. I. II. Fragmenta duorum sepulchrorum muro Castelli parvi Semendrie ad partem Meridionalem inferiorum.

III. Figura rudis & incondita incisa muro externo Castelli parvi Semendrie.

IV. Fragmentum marmoreum ibidem muro inferum.

V. Status magis ex arte facta, sed tempore aliquantulum corrupta.

VI. Fragmentum marmoreum Semendrie muro inferum.

Tab. 53.

Fig. I. Lapis petre monitis infertus ad ripam Danubii in parte Serviz ad principium viæ excavata in rupe Montis.

II. III. IV. Tres Lapidis ibidem petre monitis incesi paululum supra Tatalia.

V. VI. Duo Lapidis ibidem inventi.

Tab. 54.

Fig. I. Sepulchrum marmoreum prius positum ante Arcem Vidin & post captam illam ab aliis à Cæsaribus translatum.

II. Frustum basis quod est extra templum Graecum in Czernez Valachiz.

III. Basis marmorea inventa quando fortificatione Fetilau.

Tab. 55.

Fig. I. Fragmentum marmoreum inter ruinas murorum arcis Meadiæ inventum.

II. III. IV. V. Quatuor variz inscriptiones è ruinis Ulpiz Trajana effoz.

Tab. 56.

Fig. I. Lapis penes confluentem Temis & Bistra fl. inventus.

II. Lapis penes pagum Marga in districtu Sebeliensis repertus.

III. Lapis in Deva arce transilvaniz inventus.

IV. V. Duo Lapidis in pago Nalatz in Transilvania inventi.

VI. Lapis inferus muro arcis Szabacka.

VII. Lapis in pago Pestin inventus.

Tab. 57.

Fig. I. II. III. IV. V. VI. VII. Lapidis septem varii in pago Ostro districtus Haczenkensis reperti.

Tab. 58.

Fig. I. II. III. Lapidis tres in predicto pago inventi.

IV. Lapis in Maloviz districtus Haczenkensis pago inventus.

V. Lapis inventus in Oppido Haczek Transilvaniz.

VI. Lapis in Nalatz Haczenkensis pago inventus.

Tab. 59.

Fig. I. II. III. IV. V. VI. Lapidis sex in predicto pago Ostro inventi.

Tab. 60.

Fig. I. Lapis sepulchralis inventus in muro Palatii, ubi Transilvaniz Principes residere solebant.

liii

II.

INDEX TOMI SECUNDI

Fig. II. Statua sculpta in marmore prope delineatam lapidem sepulchralem Albæ Julæ.

III. Lapis in porta Civitatis Albæ Julæ inventus.

IV. Lapis inter ornamenta portæ Civitatis Albæ Julæ Transilvaniæ emicans.

Tab. 61.

Fig. I. II. III. IV. Inscriptiones tres variz in Ædibus D. Fleischer.

II. Lapis pro pavimento inserviens.

Tab. 62.

Fig. I. Lapides cocti è ruinis Civitatis quondam Antine in Valachiâ erepti ubi solum Templi Græci is stratum erat.

II. Inscriptio in diversorio Turcico vulgò Kandictò penes arcem Mustaph.

Tab. 63.

Fig. I. II. Inscriptiones duæ in prædicto loco inventæ.

III. IV. Lapides duo in Civitate Philippopoli non longè à Templo S. Venerandæ inventi.

Tab. 64.

Fig. I. Lapis exteriori parti ænium Templi S. Venerandæ supra collem Sambas inventus.

II. III. Lapides duo extra templum Sanctæ Sophiæ inventi.

Tab. 65.

Urnæ septem ex figulari terrâ.

Tab. 66.

Vasculum cum suo operculo ex figulari terrâ, Patella, Hausium, & Pondera ex eadem materie.

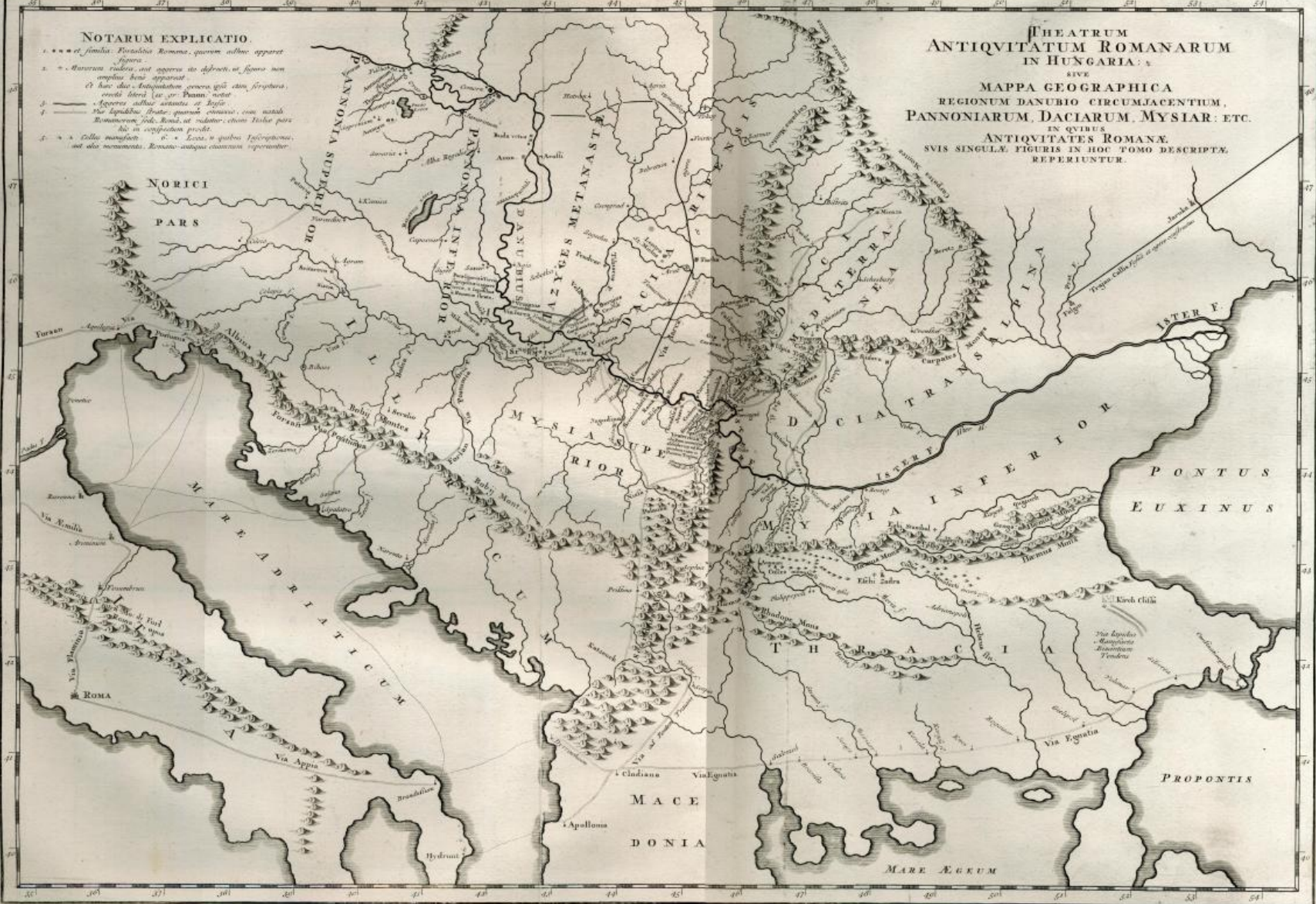
FINIS INDICIS.

NOTARUM EXPLICATIO

- [illegible]

THEATRUM
ANTIQUITATUM ROMANARUM
IN HUNGARIA: &c.

MAPPA GEOGRAPHICA
REGIONUM DANUBIO CIRCUMJACENTIUM,
PANNONIARUM, DACIARUM, MYSIAR: ETC.
IN QUIBUS
ANTIQUITATES ROMANÆ
SVIS SINGULÆ FIGURIS IN HOC TOMO DESCRIPTÆ
REPERIUNTUR.

Scala Paftrum, quorum unus 2 1/2 pedes Viennenses occupat.

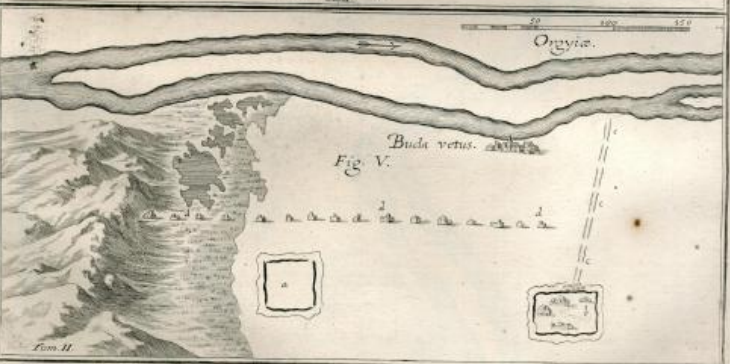
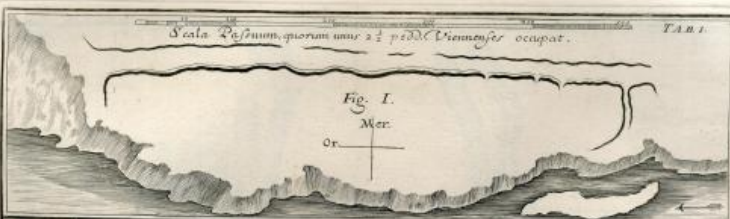
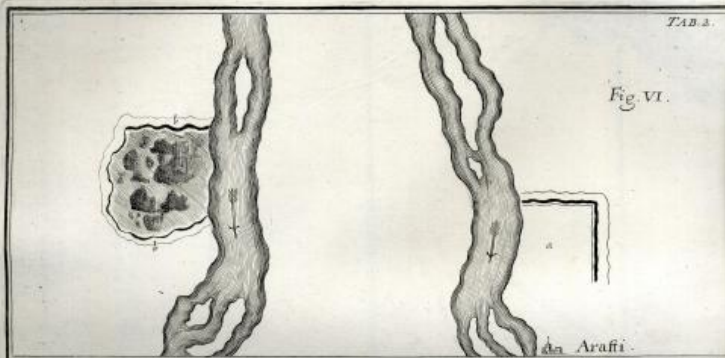
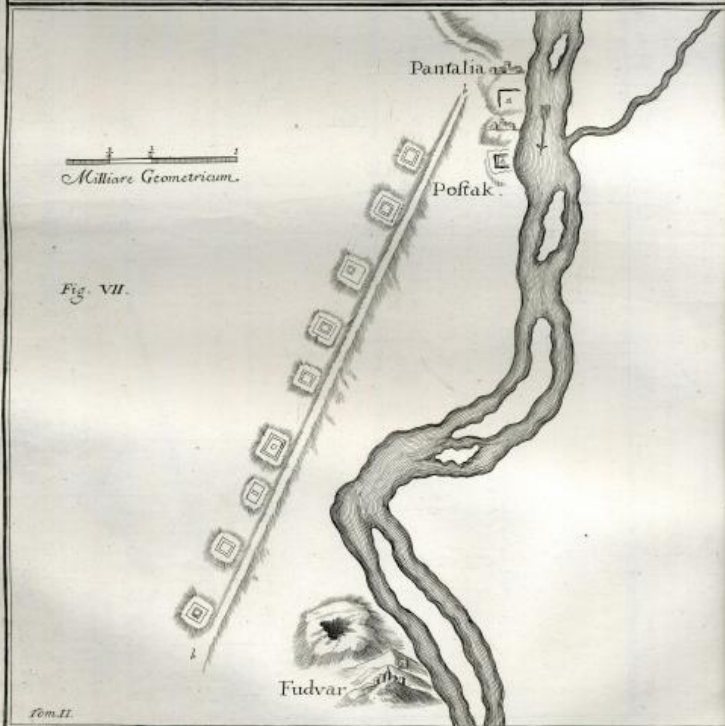

Fig. VI.

Milliare Geometricum.

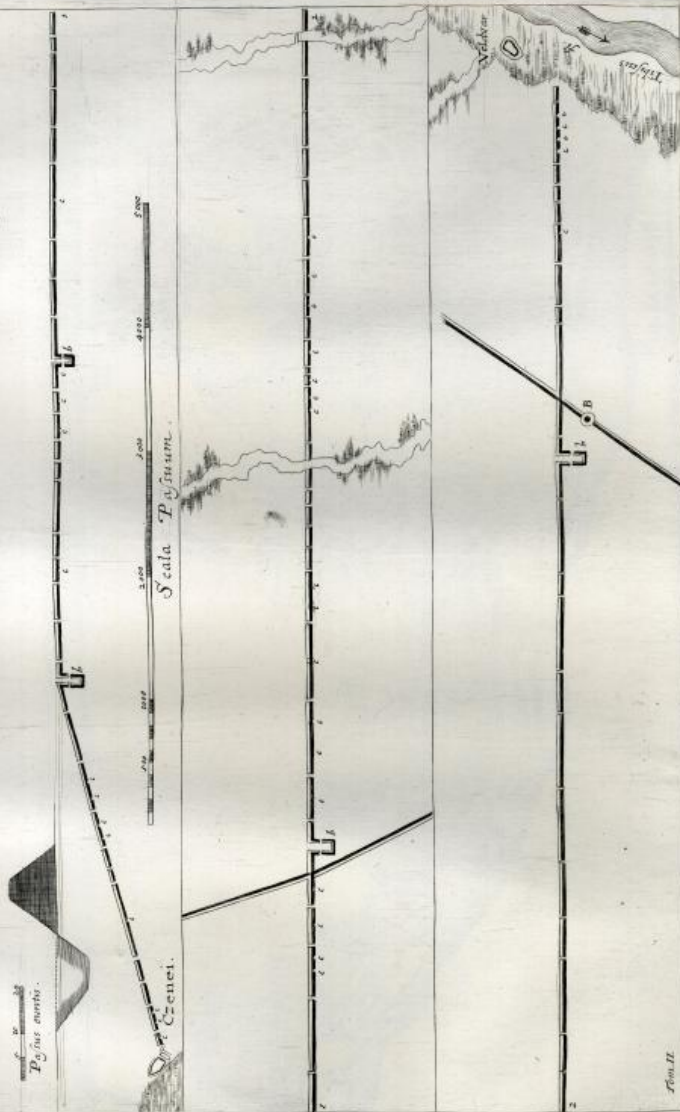
Fig. VII.

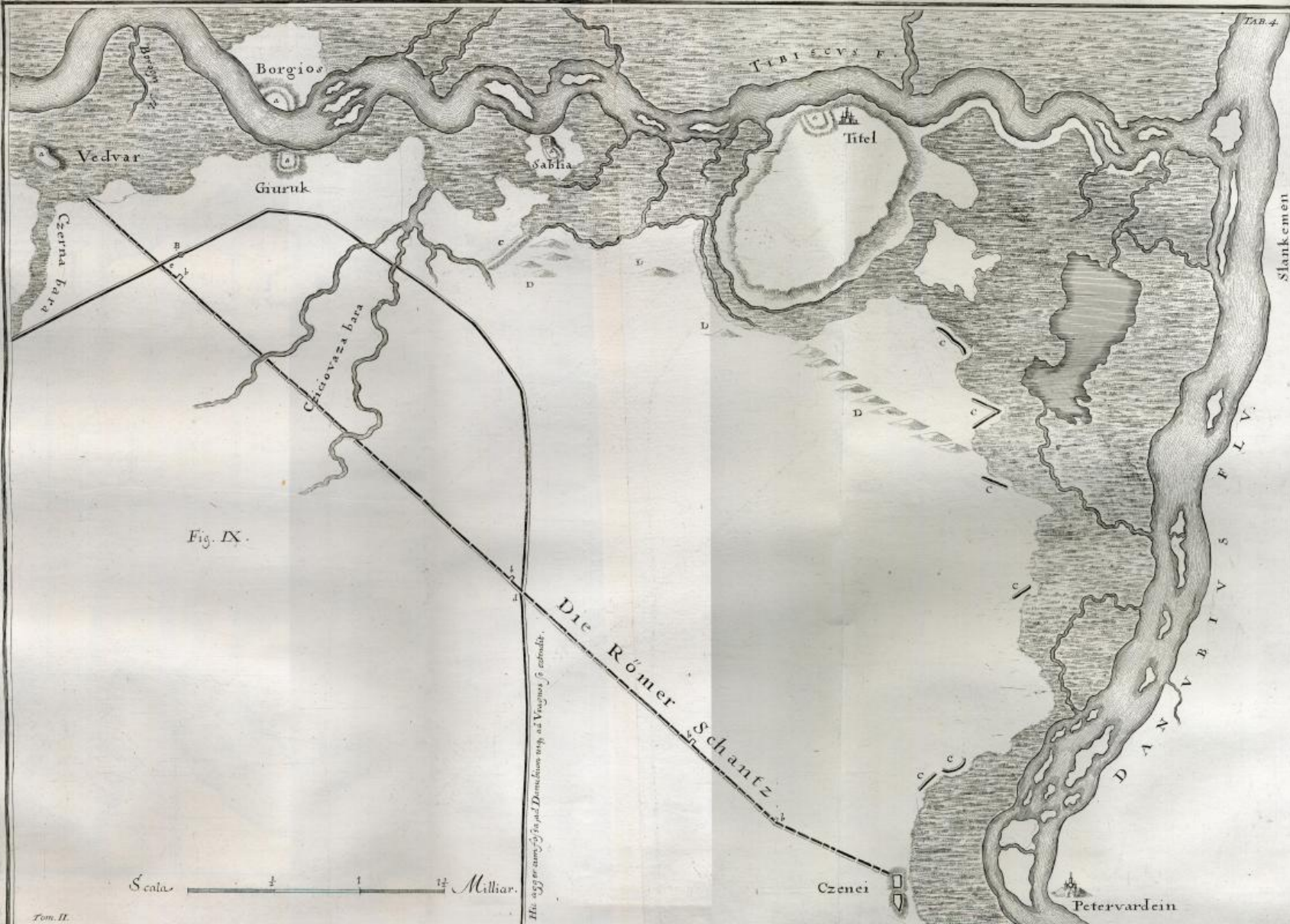

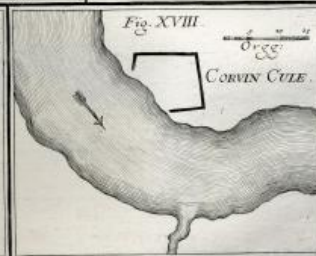
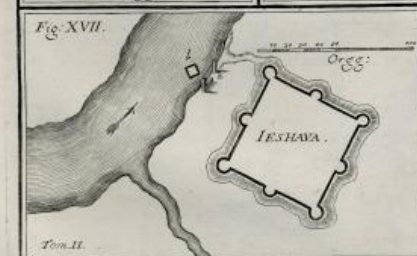
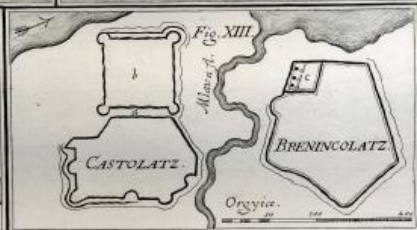
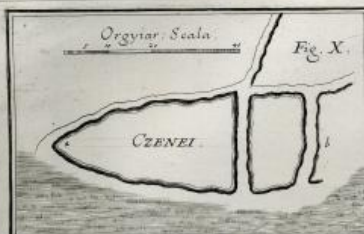
A. *Pygillum Vallis et Tofne.*

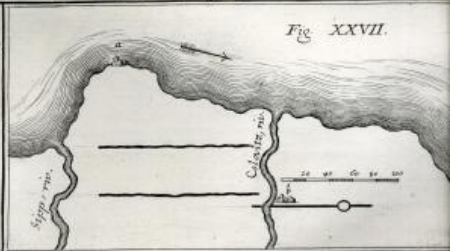
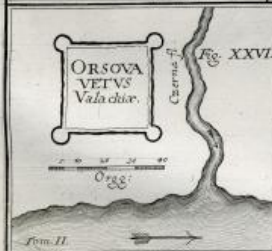
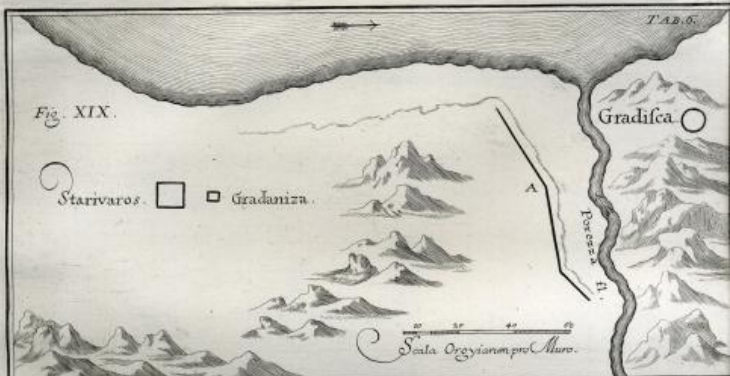
Fig. VIII.

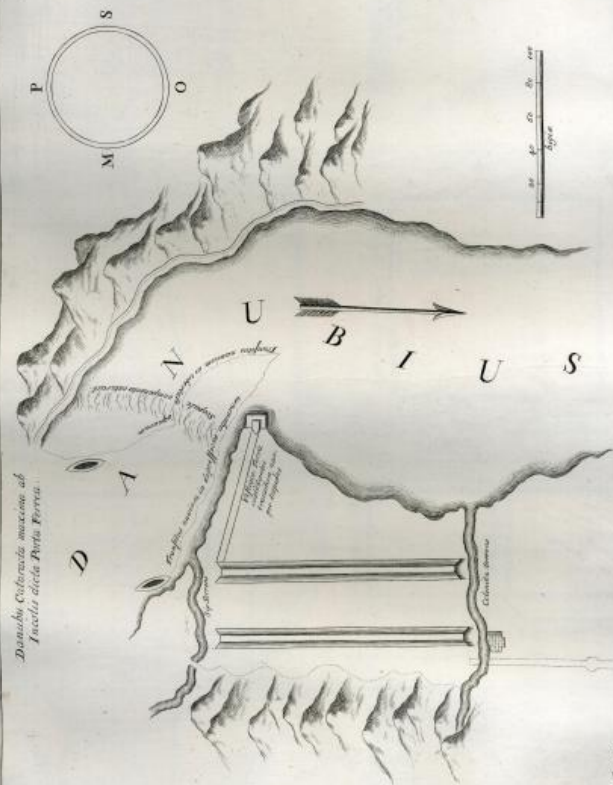
I G E O G R A P H I A A g g e r i s R o m a n i v u l g o d i e R ö m e r G e h a n t s d i c h t .

P_g i u s e n t h i .

Danubio *Castrum* *maxime* *ab* *Incella* *dicta* *Porta* *Ferrea*.

Fig. XXVIII.

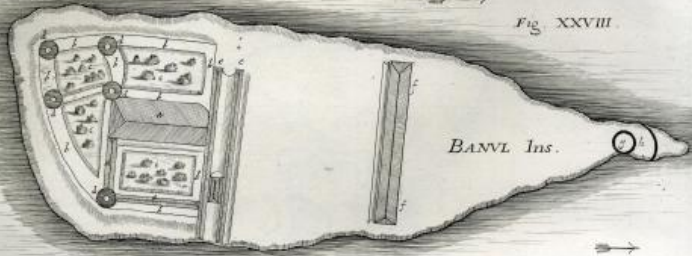

Fig. XXIX.

è Regione
BANVL Ins.

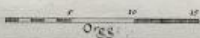

Fig. XXX.

CASTRAMETATIO

Fig. XXXI.

CLODOVA
vetus.

Fig. XXXII.

SEVERIN.

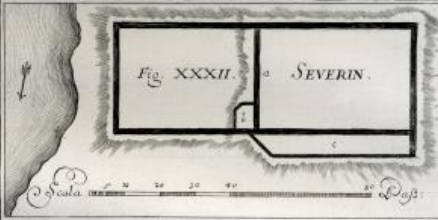

Fig. XXXIV.

CORVINGKAD

Fig. XXXV.

Fig. XXXVI.

NOVOSEL

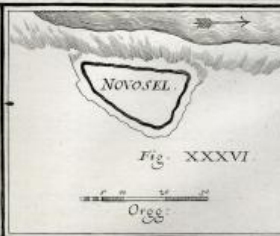

Fig. XXXIII.

P A R S

V A L A C H I Æ.

D A N U B I U S F L.

P A R S

S E R V I Æ.

Scala Oxyiarum.
Profilum

alvei Danubii, in quo

præter Latitudinem ipsius etiam profunditas, et fluvium, ut notione ad hanc, numerus, exhibetur.

Servie ripa

Ripa Valach.

Fons II.

CONSIDERATIO I.
PILA MYSTÆ
cujus particulariores Considerationes sunt II. III. N. V. et VI.

Tabu.

II.

Orgg.

c Ichnographia.

III.
Pila A. cum foraminibus quadratis.

IV.
muri B. facies Dextra obversa.

ex eadem facies V. ripam respiciens.

VI.

Pila A. cum utrob. facies lateralis.

Scala Pedd. Fi. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

VII.
PILA VALACHIÆ
cujus particulariores Considerationes
sunt, VIII. IX. X. XI.

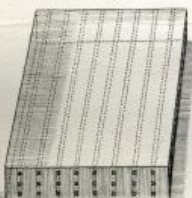
VIII.

Orgg.

Ichnographia.

IX.

Pila cum serie foraminum.

Scala Pedd. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

X.
Muri B. facies continenti obversa.

XI.

Pila A. et muri B. proportionata
mensuratio.

XII.

Cavitas murata, cum puteo, a.

*Qualitas Materierum, cum quibus PONS TRALANI fabricatus,
prout id observaveramus, de Vestigiis ab Eodem ibi existentibus.*

XIII.

*Vivum Saxum, quod et in ipso DANUBIO, vicinisq; ibidem
Fhuminibus aliis VALACHIE reperitur.*

XIV.

*Sabulum minutum, quo ipso DANUBIUS, in vicinis locis, ad
Pontem, abundat.*

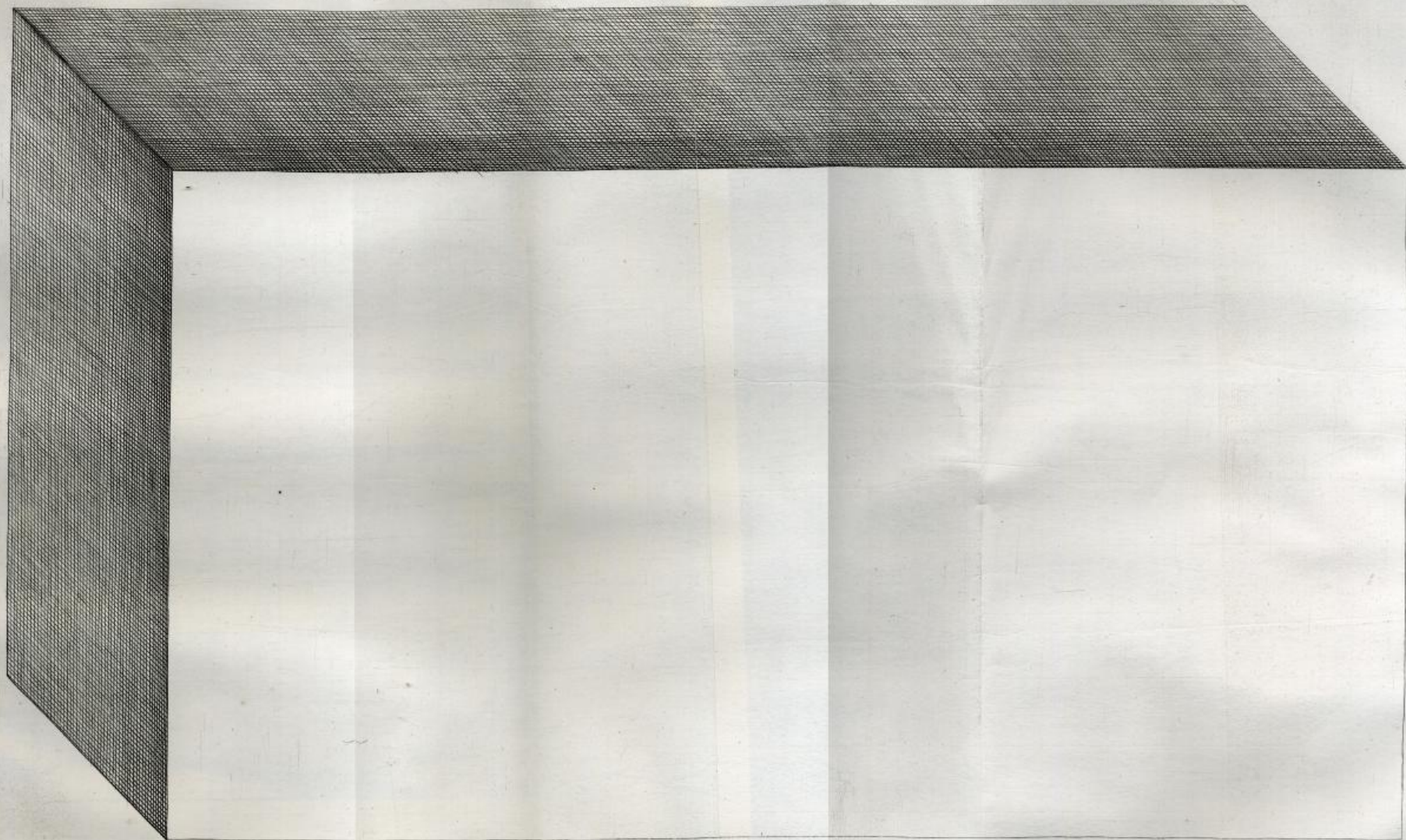
XV.

Fragmina Calcis, de Ruinis extractæ, ipsius Pontis.

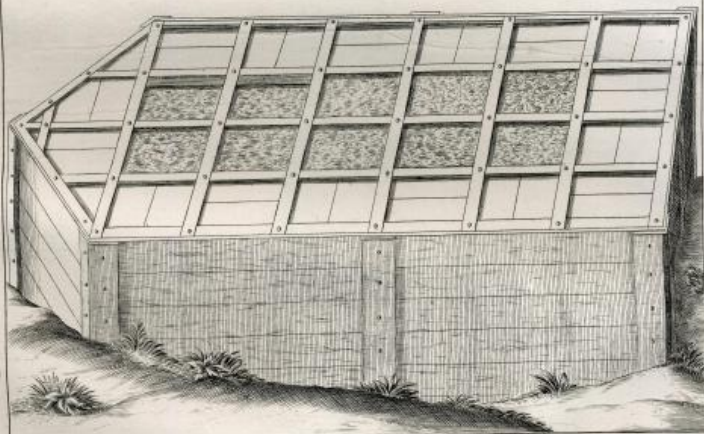
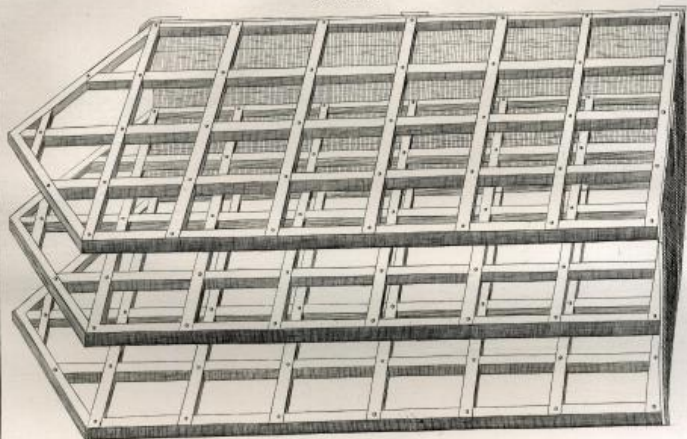

XVI.

Monticulus Arenæ, de Eadem illa, Situ ad Pontem, ibi eformatus.

XVIII.

Exemplar
PONTIS TRAIANI
de Columna Trajana
ROMÆ.

Fig. XXXVII.

RAKITNIZA.

10 20 40 60 80 100

VADIN.

Fig. XXXVIII.

Fig. XXXIX.

GEGENDE.

Fig. XL.

GIELI.

MERLAN.

Fig. XLI.

*Columna marmorea in honorem
Constantini posita in extreme
angulo Præmentory Byzantini
exposita Bosphoro Thracie*

*Numisma ex una parte representans
effigiem Constantini ex alia Pontem
ipsum Ligneum supra Danubium.*

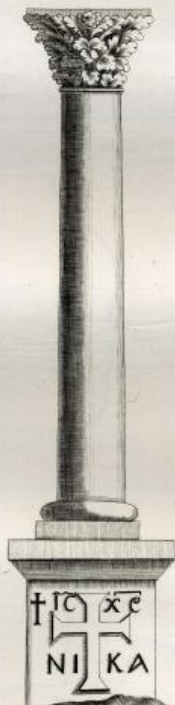

Fig. I.

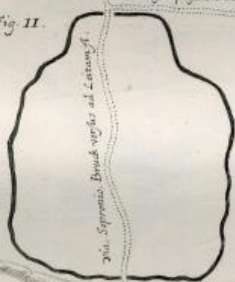
Sultz palus.

*Duae Circumvallationes Romano-Antiquae
quarum propior, nempe A. unâ horâ Soprenio distat, Ortum
hybernium versus. Penes eas via lapidibus elevata C. transit.*

Fig. II.

Via versus pagum Vinden.

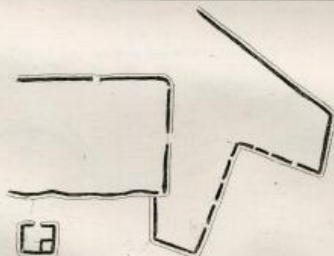

*Circumvallatio Romana
penes pagos
Breitenbrun et Vinden,
± milliar. à Lacu Perjone.*

Scala Pagiura.

*Circumvallatio Romana
in Sirmio
± milliar. à Slankemen. penes
Lineam Limitaneam in Territorio
Turcico.*

Fig. III.

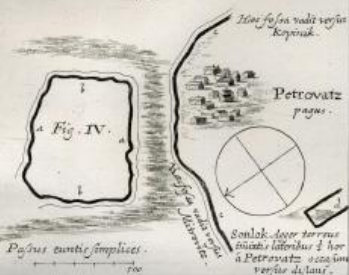

Linea Limitanea Caesaro-Turrica, erectis cumulis signata, par.

Tom. II. 10 11 12

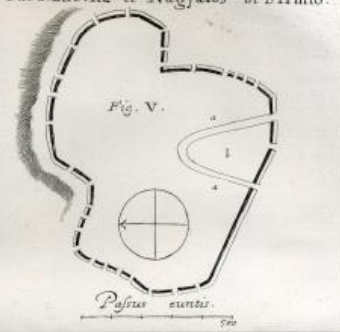
PETROVATZ

Fortalitiū quadrilongum terram cum fossa. Pars item illius Aggeris qui à Kopunk ad Mitrovitz usque extensus interiectum Savog, adjacentem terre tractum includit.

Inter Mitrovitz et Nagjalos in Sirmio.

Tab. 19.

MITROVITZ

Sirmii olim Metropolis rudieribus suis antiquioribus huc representata.

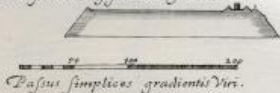

Agger antiquus in

MIKANOFITZI
pago Slavonie.

Fig. VII.

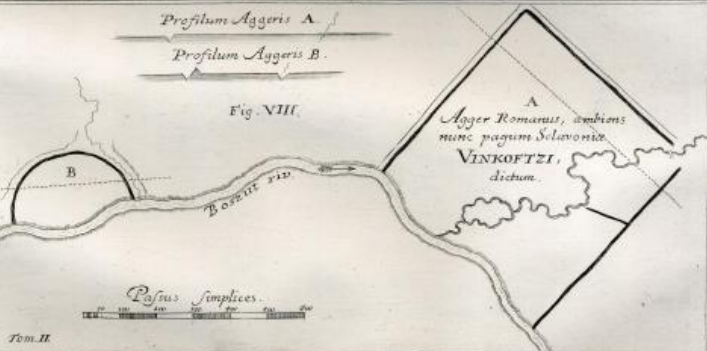
Profilum Aggeris in sectione A.

Profilum Aggeris A.

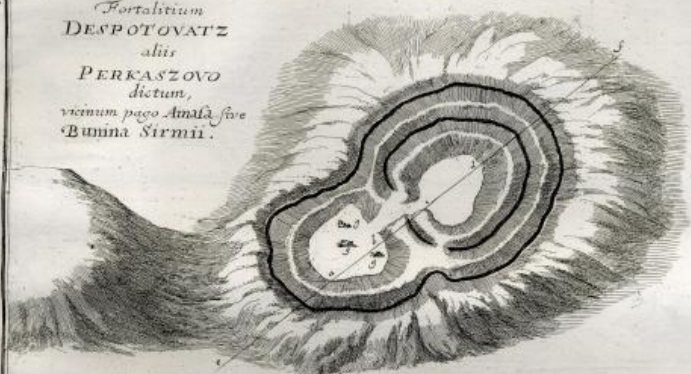
Profilum Aggeris B.

Fig. VIII.

Fortalitium
DESPOTOVATZ
alii

PERKASZOVO
dictum,
vicinum pago Analâ sive
Bumina Sirmii.

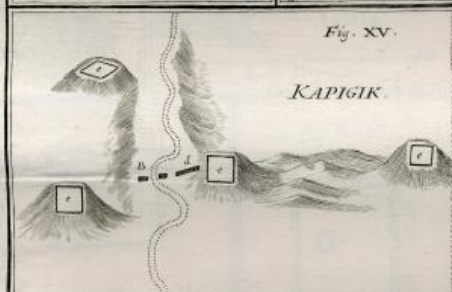
Profilum.

Fig. IX.

Scala Orgyiarum

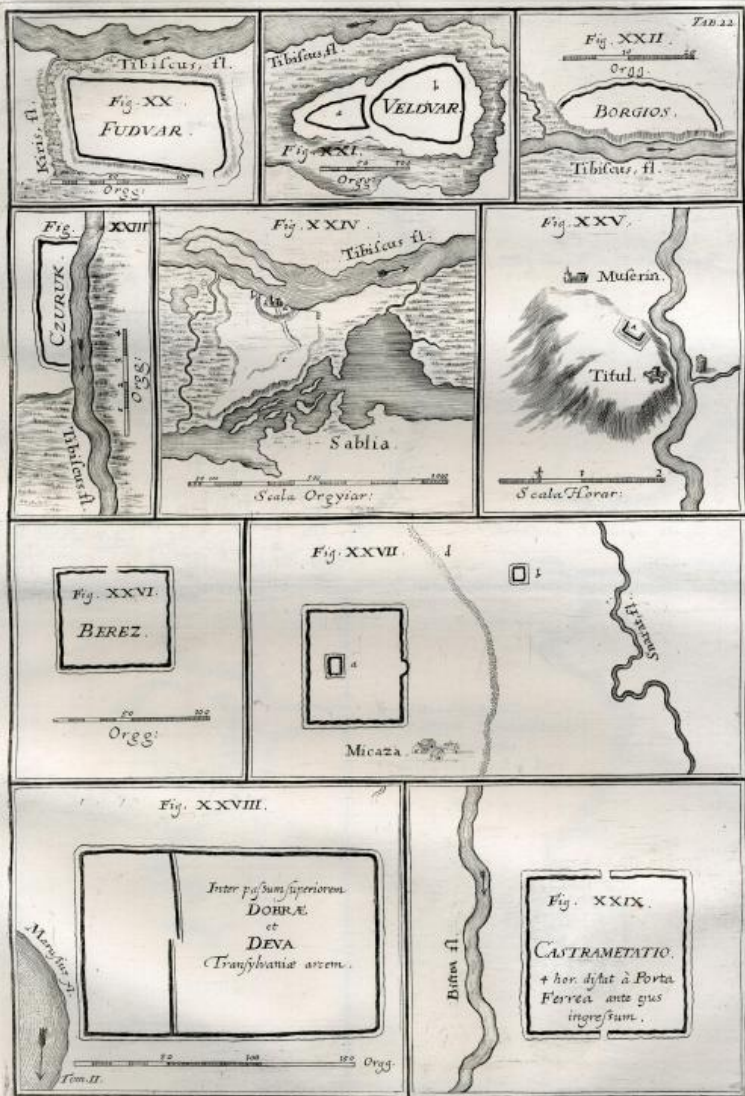

Fig. XXX.

Circumvallatio antiquo-Romana

73 611 C
LENTRA,
dicta,distat 1½ hor. a Marisio fl. Genu versus
non procul infra pagum Betska.

0 50 100 200 300 400

Scala Orgyiarum.

Profilum Sectionis A. B.

Profilum Sectionis A. C.

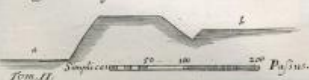

Profilum Sectionis D. E.

distat ¼ hor.
a Marisio flu.

Fig. XXXI.

Profilum hujus Altitudinis.

Prospectus Situationis
inter Lentra et Sent Miclos
interiacentis.
distant inter se ¾ hor.

Sent Miclos.

Fig. XXXII.

Circumvallatio

sive Fossa
munit

FARBA item GNIEK

dicta,

inter Villagos et Iula

dist. à Villagos, 2. hor.

Profilum Circumvallationis in loco, a.

0 100 200 300 400 500

Passus simpliciter Equi.

SARMIZÉGETUSA
olim
VLPIA TRALANA
in valle Hâczekensî 1. hor.
dist. à Porta Ferrea.

Fig. XXXIII.

Moororum rudoribus
omnia intus plena.

Profila.

0 100 200
Passus simpliciter gradientis viri.

Fig. XXXIV.

Fig. XXXV.

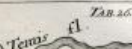

Fig. XXXVII.

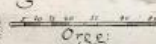

Fig. XXXVIII.

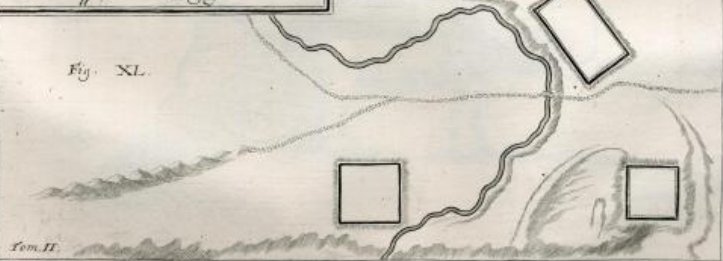
SIDOVA

Fig. XXXIX.

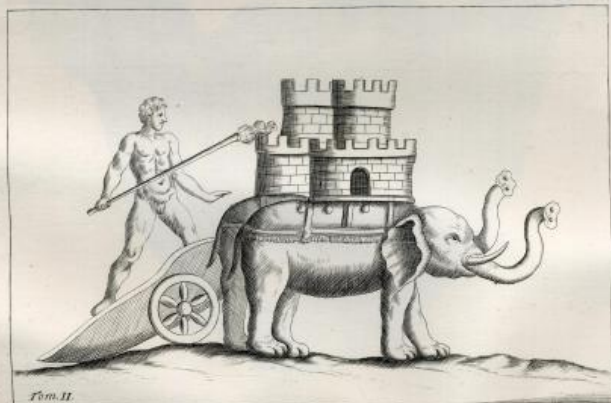

ANTINA

Fig. XL.

*Elephantum Imagines cum Turribus, quibus
Romam olim in acie utebantur.*

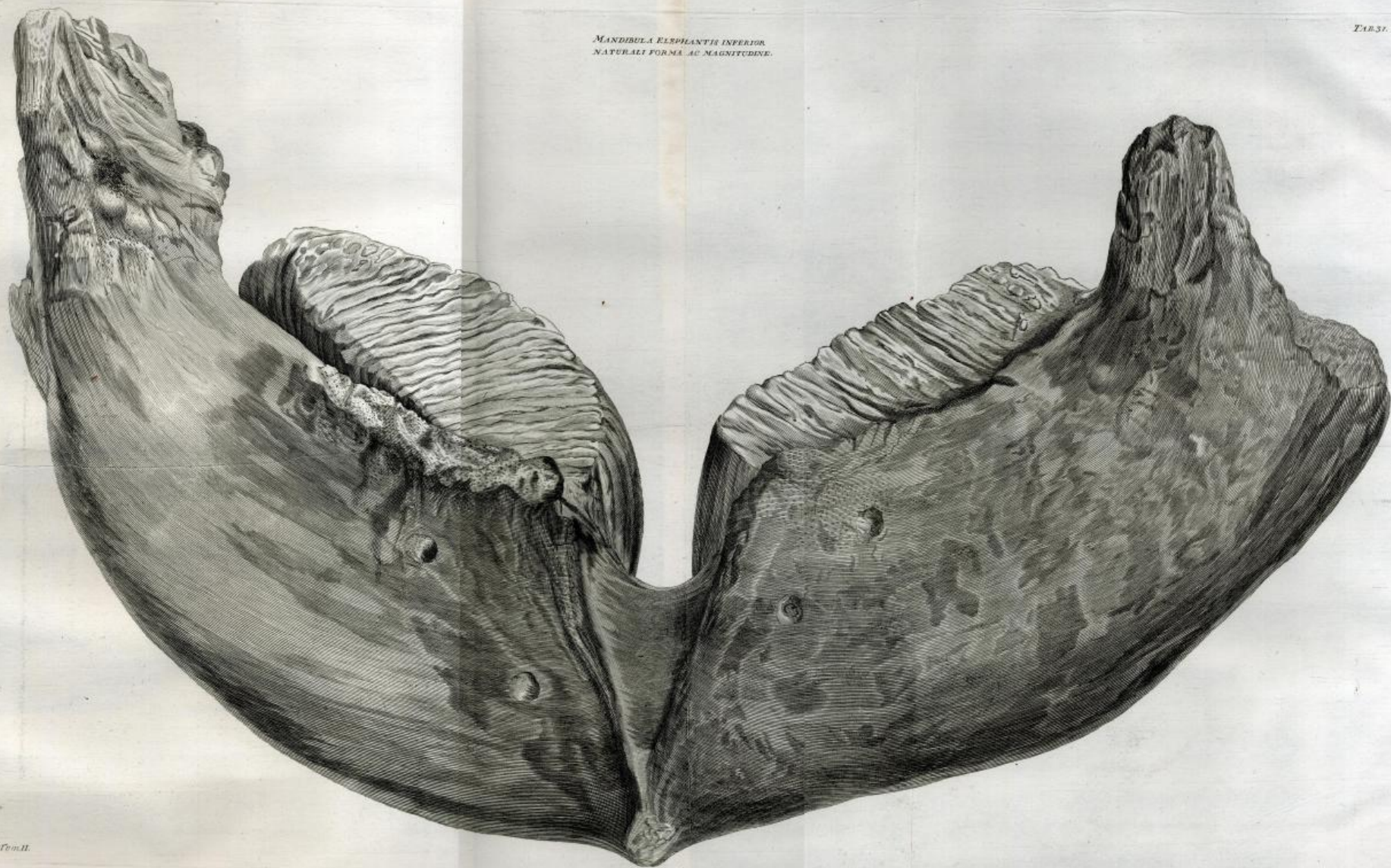

*Os Tibiæ Elephantine fibræ ac poris
huius interius aliquantis per ferrum,
receptum in palude prope Focheras
in Transilvania.*

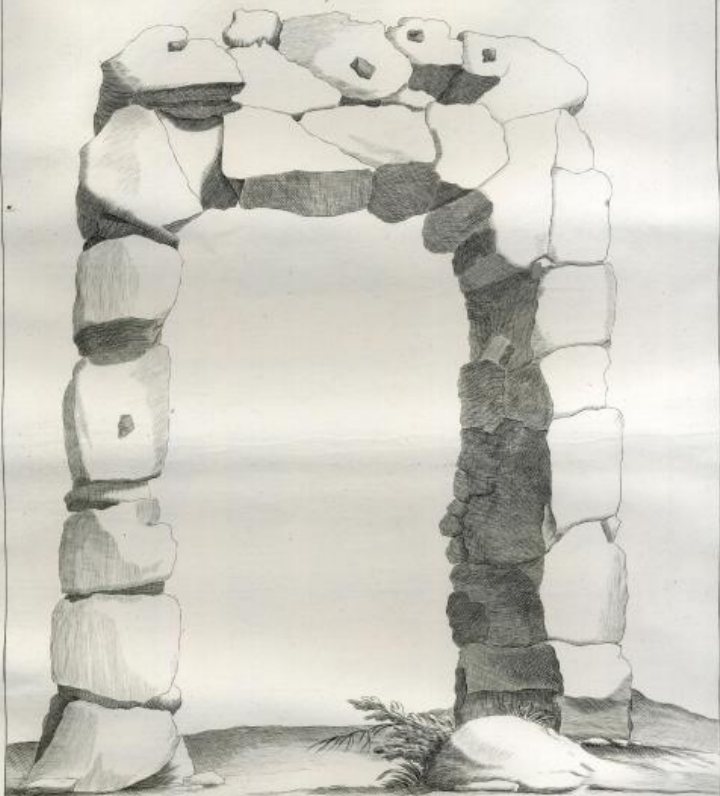
*DENTES ELEPHANTINI
REPERTI IN PALUDE HULCA.*

MANDIBULA ELEPHANTIS INFERIOR.
NATURALI FORMA AC MAGNITUDE.

*Arcus antiquus rudibus structus Lapidibus
portam referens inter Flaminia urbem et
Tuscanam.*

I

II

III

IV

V

VI

PROFILUM

FOLIARUM SIVE VIA EXCAVATA QUAM VIA REGIA EX
ARAT. LIPPAM DUCENT. UNUM MILLARE SUPER ARAT.
PENNS. MARITIMUM FL. AD PARTEM TEMISWAR PER
TRANSVERSUM JUNGIT.

Pons. Antonius. pons.

VII

Pons. Antonius. pons.

Scala

Pedum.

Fol. II.

*In Petronell prope Qdem Thracialcm muro
exteriori domus Parochi infertur lapis.*

P QVINTVS
FELVBLNE R
LEG. XV-APOL
ANVO

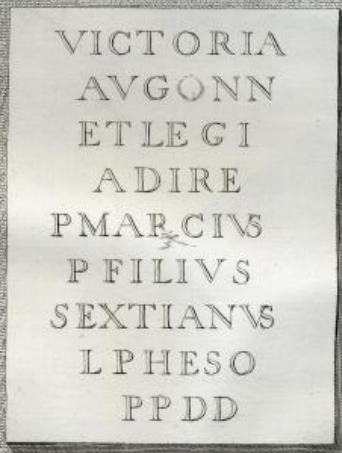
*Et alio memento in Petronell sed non in domum
municipalem quod Petri et Pauli membra reposita*

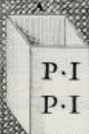

In Ara Petronell prope culum an

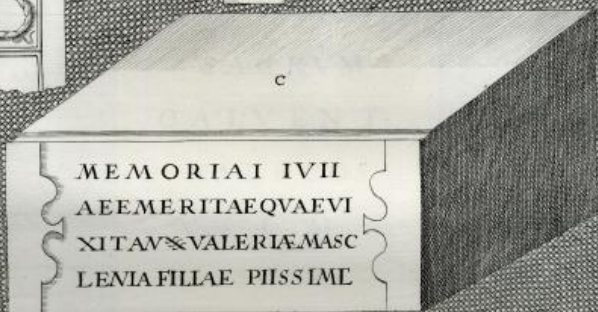

*Lapis muri exteriori parti templi Cathedralis
Savarnensis insertus*

A.B. Lapides in pago Zegn inventi.

C.D.E. Lapides sepulchrales Gomaromy, sed a Zegn huc translati.

*Lapis in viam projectus, in eo loco, ubi erat divortium Turcarum
Chan dictum et equam concidentibus scabellum prebebat.*

LIBEROPATRI
SACRVM
CALVENT
VSBF COS
V S L . M.

In Cœmiterio Arcis Titul.

VIRSSVCCIVS
EQ·IMAG·COHT
BRIT·TVRMONTA
AN·XXXV·ST IXV
H·S·E
BODICIVS·IMAG·ET
ALBANVS·H·P·

*Fragmentum marmoreum in loco praedicti Diverforii
Pantalice inventum.*

33 I G O S I I I I

C I T P R

*Fragmenta Columnarum in terra erectarum in loco ejusdem
Diverforii Pantalice inventa.*

Savarie hodie Stein am Anger.

IMP·CAESAR·DIV·VESPASIANE
AVG·PONTI·MAX·TR
POT·IMP·II·COS·VII·DESIGNAT·VIII·PP

Scala pro Inscriptionibus in hoc folio omnibus.

IVALEILCL·GENS
ORINVS·D·CCC·SIB·M
VE·LEGAT·EX·BF·COS
NV·P·S·E·PIANTABIN·SE
QVENT·A·CONN·E·A·AL
ERIS·CENS·ORIANON
FLORENTINO·N·VNERO
N·VER·RA·NO·N·B·CEN
SORINTILLA·N·HIL·IF·MO
LIB· EVIS

Q·M·VLLIVS·SEX·F
GL·FLORETINVS
IN·VESTIE·CA·NAT
V·ST·A·CONN·FOMIQ
MARCILLO·SE·VIR·CC·N·XX
EM·VILL·A·MARCELIN·A·IL·NEP

NE·EIESI
AVG·SAC
HLIO·DRVS
AVG·NVIL
STAT·SAR
PRO·SAL·SVA
ET·SVOR·M
V·S·I·M

IMP·CAESAR
VESPASIANE
PONT·MAX·TIB·RO
COS·VII·DESIGNAT·VIII·PP

Tria
hodie,

Fragmenta
SAVA
Stein am

Columna
RIÆ
Anger,

unius,
reperiunda.

Camera quidam subterranea cracca, rudibus laterum tendiq. ferè
obstructa in Mitrovitz loco in Fig. XLIV. a. notato. Pignus autem.

Urna sepulchralis in Mitrovitz, loco
in Fig. XLV. litæa b. notato
Spithame.

Fragmenta Lapidum in Mitrovitz.

Lapis lucreportus in
Sengronitz in
Civitate.

Porto Senatoris antiquæ
Suburbio quodam
Sengroni.

Scala Pedd.

Tom. II.

Scala Pedum.

Petrovza Sirmii.
in Camiterio.

Tab. 40.

Mitrovitz Sirmii.

Mitrovitz Sirmii.

Mitrovitz Sirmii.

Mitrovitz Sirmii.

in Sclavonia Urbe Brod.

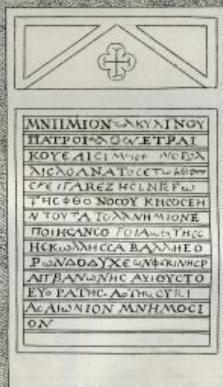
Monumentum Sepulchrale in Cœmeterio Petrovzæ, in Sirmio

Columna rotunda in antiqua Sirmii metropoli Mitrovitz

Mitrovitz Sirmii

TITVLVM Q E M
T F I
FACENDVM CVR

MARTI

MARTI

DIVI CON
AMIANI F

R O

Lapides isti in oppido Metroniz ad ripam fluminis Savi inter alia antiquitatum vestigia fuere inventi.

IIII FF

VII VI E STI A
Nº CDS MHI NO
TA VCT 24 III

MAX CO II
FII PP RR

Lapis inventus inter ruinas Turcici cujusdam balnei, Opidi Sexar prope flum. Sarvis Tab. 45

OHINORC
NXXXV
TMACIIVO
VIXITAW
NIAIVVS
ETPARIBENE
(X)(X)(X)

Làteres coeli nunc existentes in templo olim Moschen arcis Capenar
huc translati à quodam pago Zegnaco in ripa fluminis Capos existente

N

NS

Hæ duæ Inscriptiones inueniebantur Olse Kii in porta Valkonensi
quando illud à Cæsareis erat receptum.

D M
AVCBNISDVIC
ISANIMBOVAE
VIXITANN VIII
DXXVVALVC

M
SIVIIAN
VISANC
ÆANIV
RICIAEEL
NIÆEPI
EFECIT
A= RMA
MICSSIIIN

SISCI

Inventor Inscriptio

inter antiquae Urbis moenia et arcem modernam

21. R. 44

In flumine Odrae pene ripam pagi Odrae
quadringentem horae distantis a Sisco

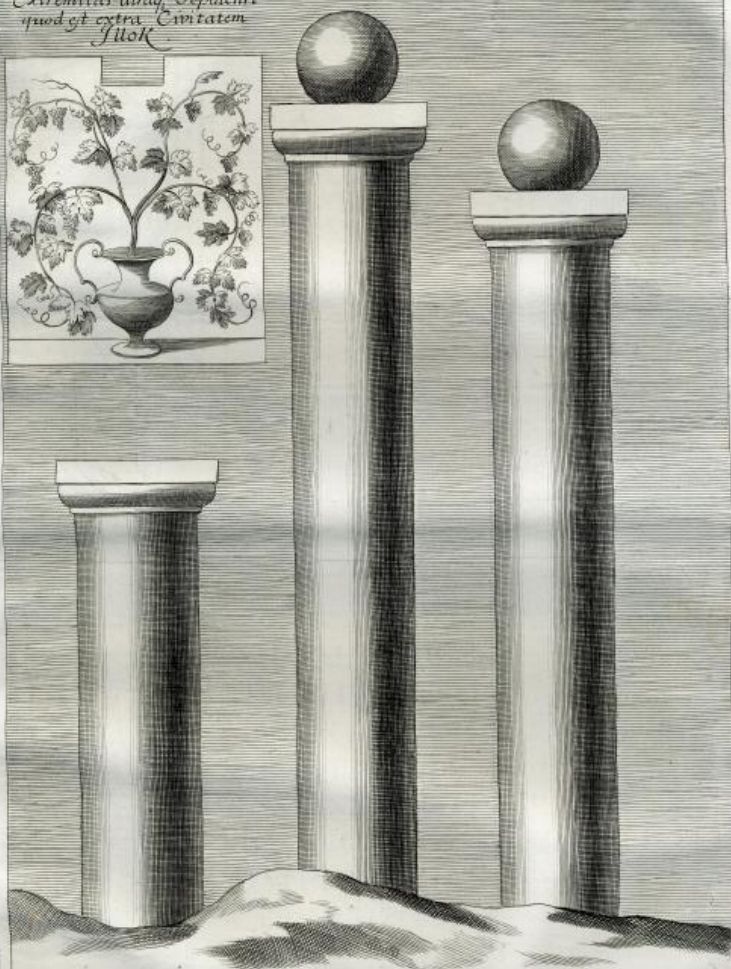
in predicto pago Odrae spio
juxta viam reueram

inter antiquam Urbem et arcem modernam
quasi via pater crucem hanc

Scala per proportionibus 4 in hoc folio figuris

*Extremitas utraq. Sepulchri
quod est extra Civitatem
Illok*

Fragmenta Columnarum terræ inferarum, ante parvam Moscheam in Civitate Illok.

Duo Sepulchra extra portam Civitatis Illok inventa

M D VAL SEVERIN
COH. III PRETORI
QVI VIX ANN XVIII
MES VIII DVIII.
FLAVIANNA MATER
VIVA SIBI ET EIDEM
SEVERIANO FILIO
CARISSIMO POSUIT

*Lapis hic et fragmenta
Petrovaradini cum fossa*

*Columnarum inventa sunt
fortalitio muniretur.*

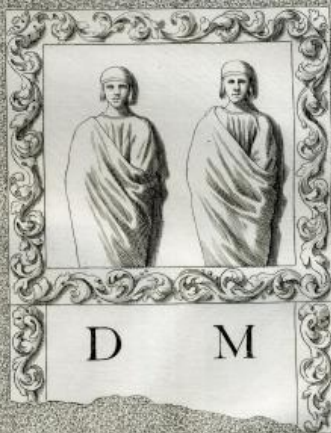

Scala Pedum

Fragmenta Lapidum Belgradi inventa cum à Cæsareis fortificaretur.

MISSIO SVI

Sepulchrum in effodiendis fossis Belgradi inventum.

SPLENDIDISSV
MI·BECT·III·VR
SVBCVRAIV V
DI MARCIV T
PROG AVC...I
BEIEICVS CÆSA
R.....NVER
VIL IDIB SEP FANA·LI

*Basīs columnę ex pulcherrimo marmore in muro
Castelli Kolliz Orientem versus.*

*Fragmentum marmoreum supra parvā portam
Castelli Kolliz ad Meridiem.*

L N I C I M
I A L · A T · I V I C O N
D E C Q V A E S T
M V N A E L · V I M
O B · H O N O R Ē M
D E C · D · D · L · D D D

*Basīs Columnę albi marmoris quę stabat ad prin-
cipium portę apud Sēmendriam, sed ut novę
Fortificationi parat locus, aliogum gē translata.*

C R E F D I V S · C · L ·
E V T Y C H V S · F · A ·
B E R · A R G · V I X I T .
H · S · E ·
C R E F I D I V S · R V F V S
O P T I O · L E G · I I I I · F · F ·
H · P ·

*Marmor quod in Coenotrio Sēmendrię
sepulchrum alicujus Turcę tegit.*

- A. B. Fragmenta illicita Sepulchri mure Castellum parvi Semendricæ ad partem Meridionalen insertorum.
 C. Figura rudis ac incondita in ipsa mure externo Castellum parvi Semendricæ ad partem Orient.
 D. Fragmenta marmorea ibidem mure inserta ad partem Meridional.
 E. Statua magis ex arte facta sed tempore aliquantum corrupta, in interiori parte muri Castellum ad dextram statim intrantis per portam Semendricæ posita.

DANUBIUS FLUVIUS

Lapis petre montis insertus ad ripas Danubii in parte Servici, duas horas supra Odyssum, ad principium viae excavatus in rupe montis.

DANUBIUS FL.

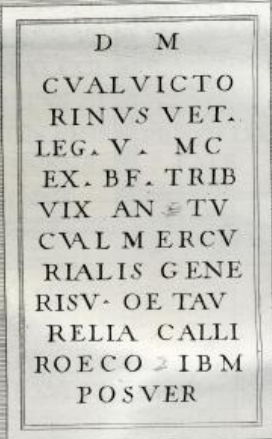
Tres Lapidēs itidem petre montis mox paululum supra Tatalia, ubi etiam praedicta via reperiuntur.

O VITE CAESARI
PONTIFMA
O ESI
VMAG
FCVI RO+P

TI CAESARE AV
AVGVSTO IMPERAT
PONT MAX TR POT XX
LEG III SCYTEGV MACI

Sepulchrum marmoreum prius positum ante arcem Vidm et post captam illam alio à Casoreis translatum, ne novis impediret fortificationibus.

*Fragmentum basis, quod est extra templum
Græcum in Czernez Valachia.*

*Basis marmorea inventa, quando fortifica-
batur Fetislan sive Novigrad sive Clodova.*

PAVLVS DEC
COLCONIVCI
CARIS SIME
POSVIT

*Haec inscriptiones à ruinis Urbis Italianae effossae inueniuntur in Curia
nobili vici S. Mariae Districtus Azakienlis in Transilvania.*

Α C I A H I I I C I O A
H E I A Θ E O I C
I A A N O P C O Π O I O
A Z I O C A I A I A N
O N E C O T E P O C C Y
Χ A P I C T H P I O M
O N I O C

D M
QVINTINIA
MACNILLAE
VIXIT AN XXX
ANT RVFVS
II VIRAL COL
MARITVS ET
ANTON PRIS
CVS RVFVS
RVFINVS

D M
LANTPAE
PRISCO VI
XIT AN LXII
ANTONIVS RV
FVS DECCOL
EI ANTONIA
PRISCO LIA
PATR

IMP. CAES DIVI TRAIAN
PARTHICI DIVINERVAE NEP
TRAIAN HADRIAN AVC PON
MAXIMO TRIB POTEST XVI COS III PP
AQVA INDVCTA COLON DACIC SARMIZ
PER CN PAPIRIVM AELIANVM LEGA EIVS

*penes Conflucum Temis et Bistria fl.
in Banata Temisvariensi.*

CORNELIAE
SALONINAE
AVC CONING
GALIENIAE
ORDOMVN
TIB DEVNVM
MAIESTAFENS

3 1/2 Spith.

3 1/2 Spith.

*Penes pagum Marga in Districtu Sebe-
siensi iuxta Transylvanica Confinia,
reperiendus lapis.*

DEAE NEMESI-
AEL DIOGENES.
ET SILLA VALERIA
PROSAUTIESVAET
FILIORVM SVORVM
MATER ET PATER.
EX VOTO A SOLO
TEMPIN MEX SVO
FECERVN COLLE-
GIO VIRI CLARI
ORVM.

*in Deva arce Transylvanicae
penes domum amonariam.*

VICTORIAE
AVG EGENI
OCOLLEGI
ELIVSMCC
CEIVS IVC
VS LAEDD

*in pago Nalatze Districtu Hatz e-
Kens Transylvanicae.*

D M

CANTER PAP-
VRSINO DEC.
COL DACICE
SARMIZ
VIX ANN. XXVIII.
TERENTIA HE R
MIONE MA
TER INFELICIS

in eodem pago Nalatze.

MAI CCV
COL SARMIZ
HERES CONINGI
PIISSIME
FECIT.

*Hic lapis tegitur et muro arae
penes domum
ammonariam.*

D. M.

AVRELIA VI
TALIA VIX A.
XVIII. AVREL
VCA S. RA
VIX. AN. XVII.
AVRELLA CV.
SALA V. A. XIII.
AVRELLA PRI
MILIA MAERIN
FELICISMAFIL
ET SIBI FEC.

*in pago Pershin,
quasi Districtu Hatz e-Kens.*

TIB. IVL.
FLAC.
LEG. AVG.
PROVINC.
COEMLP. T.
AVG. DAGS.

D. M.
ODAEIA ADIVTA MATER SIBI ET COMI
O CELERINO PONTIF. COL. TRIB. LEG. FACERI
VERAT COMINVS QVINTVS PONTIF. ET QQ
PERATA ET COMINIA CACILIA FILI
NSVMMA VERVNT.

in eodem pago Ostro.

EL. SEPT. AVDEO QVIET MAXI
VET. EX. NRO. VIXIT ANN. LX.
EL. SEPT. ROMANVS MIL. LEG. XIIIC
IVT OFFIC. CORNICVI. ET SEP. TIMIA
PTIMINA. QVA. ET REVOCATA FILI
ORNELLA ANTONIA. VXOR. HEREDES
NENDVM CVRAVERVNT CVRA CIN
EPTIMIO ASCLEPIADE. AVG. COL.
LIBERTO ETVS.

in eodem pago Ostro.

D. M.
T. GERNTVS
GENVS AVG.
COL. SARMIZ
METROP. VIXIT
ANN. XXX.
PETH. ORIN.
MATER POSVIT.

in eodem

MARTI. AVG.
PRO. SALVTE IMP.
CAES. M. ANTONI
GORDIANI PII
FELIC. AVG.
M. ANTONIVS
VALENTINVS
EQ. R. DEC. M. APVL
SACERDOS ARAE
AVGN
CORONATVS DAC.
III D. D.

pago Ostro.

D. M.
MARIA SECVN
AVIXAN 1ra
ELLA SATVR
A VIX ANN
XVII
AVREL. GENIVS
MIL. EG. ANTONINI
MATER ET SO
RORI POSVIT.

in pago Klepo-
tiva districtus gu-
dem Haczekiens.

MVLPIO MAIO
DEC. COL. SARMIZ
METROP. VIX ANN.

in eodem pago
Klepotiva.

I. O. M. D.
PRO. SALVTE M.
BASSIAQVII AETI
GAL. GALANI
EX COL. FABR.
DEC. IIII.
S. L. M.

in ipsa dicto pago Ostro.

in supradicto pago Ostro

in pago Oltro.

YAN-5B

[Illegible handwritten notes]

CON VAL RVFO
LEG III C
COS DEC COL
QVAEST II VIR
VIXIT ANN LXV
VALER RVFIN
ET PROCULEIA
FILI

S.

C

D · M
HYGIA IVP
VA XLVII
AVGVSTALIS
EORVNDEM
CONIVGIBMP
ETIPSEHICSI
TVS EST

in Ostro

D · M
Q · MANL · ^{Cal.}
PAPV · ^{Dei}
VE · LEG · XV
SIC · DEC · ^{Dei}
VIX · AN · ^{Dei}
CIVLIVS · DAC
HER · ^{Dei} · FE · ^{Dei}

in Malomvitz districtus Haczekeusis, pago, et Dnn. Gendeffi, Curia.

DIVO·VERO·PARTH·MAX·FRATRI
IMP CAESARIS·M·AVRELI ANTONIN AVG
ARMENIAC·MIDIC GERM·PARTHIC·MAX
IRRVNIC POIT·STALIIISXXVII MPVPP
DSIII PROCOS
COLONIA VLPIA TRAIAN AVG·DAC
SARMIZ E GHVSA

in oppido Haczeck,
Transylvania.

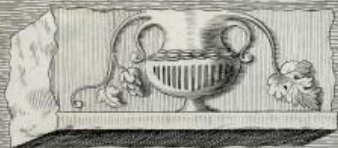
in Nalatz districtus Haczkiensis
page et Dominor de Nalatz curia.

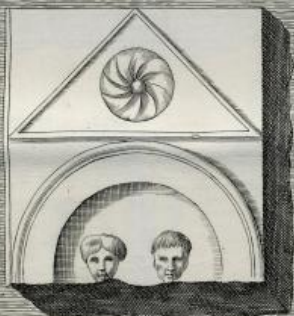
in supradicto pago, O stro.

in eodem pago, O stro.

in eodem pago, O stro.

in eodem pago, O stro.

in eodem pago, O stro.

in eodem pago, O stro.

*Lapis hic sepulchralis inventus est in muro Palatii ubi Transylvanie Principes
residere solebant Albæ Iuliæ*

TVTICIAE ADRASTILIAE

VIXIT ANN XVIII M DCCC

TVTICIA-VICTORIA-FIL.

ET HEREDES. MATRI

KARISSIME.

*Sculpta hæc in marmore statua prope supra deli-
neatum lapidem sepulchralem Albæ Iuliæ videtur.*

In porta Civitatis Albæ Iuliæ Transilv.

*Inter ornamenta portæ Civitatis
Albæ Iuliæ Transilv. hæc aninet.*

*Dei huius Lapide pro Parente, et ut in via quatuordecim, ad
 animandam potestatem, Sepulchrum olim interitus, credo.*

Haec carstel Incognitus invenitur in Aedibus Dⁿⁱ Placitae.

Vas atq. Aquila Anaglyphi Operis sunt.

R'
XX
MILT
ANXIT AVRELA
FAVSTINA MARITO
CAR·E·CENERI PI
ET E ARE---A
FILIA PARI BENE
MER E MRITDVLO
S SIIXIVA·S·P.

XXI MO ET
PER OMNES
ORTISSIMO
MPERATORI CÆS
PIVLI·O PHILIPPO
IOFELIC HMVICT
VC PONTIFICI
XI MO PAT·

In Civitate Philippopoli extra Templum S. Veneranda.

ΑΓ* Α Θ Η   Υ Χ Η Ν
VΛEΛHOCIONAΓIOC-----KAI TΩIVKX
ΔΙΑΜΟΝΗΣΜΑΧ
ΡΗΑΟ--ΑΝΟΙΒΕΓΕΙΝΙΚΑΙΛΑΥΡΗΝΟΥΟΥΗ
ΓΟΥΑΡΜΕΝΙΑΚΩ ΕΦΙΝΣΚΟΣ
ΚΑΗΑΙΟΣΟΡΜΑΙΚΟΥΗΦΥΜΙΤΑΙΦΡΜ
ΜΕΟΗΚ--ΡΤΕΜΕΙΣΝΑΙΜΕΤΑΙΕ
ΡΟΣΥΝΗΙΝ ΔΕ ΕΚΜΚΟΥΝΤΟΣΜΦΕΙΟΥΛΟ
ΣΕΙΔΩΚΙΟΥΘ' ΕΛΗΜΕΝΗ
ΤΕΥΟΝΤΟΣΦΜΟΥΟΥΕΥΔΑΙΜΟΝ
ΟΣΤΟΥΚΑ! ΦΛ ΑΥΙΑΝΟΥ.

Lapis iste non longe a Templo predicto muro antiquo insertus videtur

ABPMICO
SVITELLIANVS
OVRAVIT

*Ηεξάπτε exteriori parti mœnium templi S. Venerandæ
supra collem Sambah dictum, est insertus.*

ΤΥΧΙΙΙ
ΗΟΥΤΣΥΛΑΤΙΚΟΥΤΟΝ
ΝΑΦΥΛΗΚΕΝΑΡΙΕΕΤΕ

Extra templum olim S. Sophia, nunc Moscœam Civitatis Sophia.

ΠΟΛΛΑΦΑΕΞΕΛΤΡΙΑΡΧ'V

In Sepulchro quodam extra prædictum templum Sophia.

ΝΙΑΝ---ΜΑΚΚΑ
ΝΗΑΔΦΕΙΚΑΙ
ΤΗΑΝΑΕΤΛΙΟΕΕ
ΝΕΝΗΚΤΩΜΙΔΗΝ
ΕΙΔΕΤΙΕΟΛΛΛΟΟ
ΤΕΘΕΚΗΤΩΕΘΜ
ΤΓΜΑΝΜΕΝΚΝΙΜ
ΚΗΝΜ-ΕΝΜΕΙΩΧΜ
ΧΑΙΡΕΤΤΑΡΩΔΕΙΤΑ

Penes KleinKanya ad Tibycum in

colle manufacto, reperta

VASCVLVM OPERCVLATVM.

PATELLA.

HAUSTRUM.

PONDERA.

